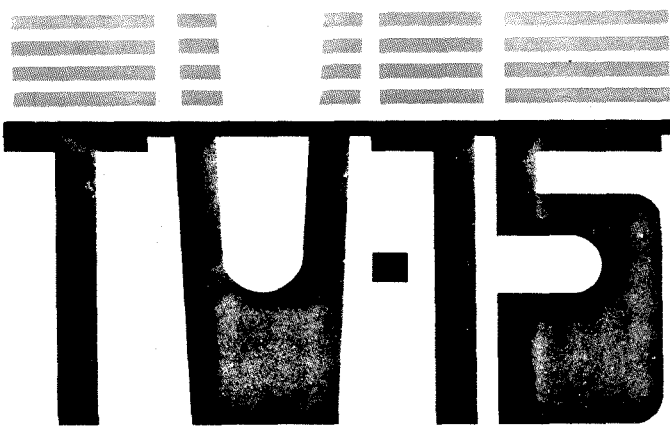




Štev. 16

XXIX.

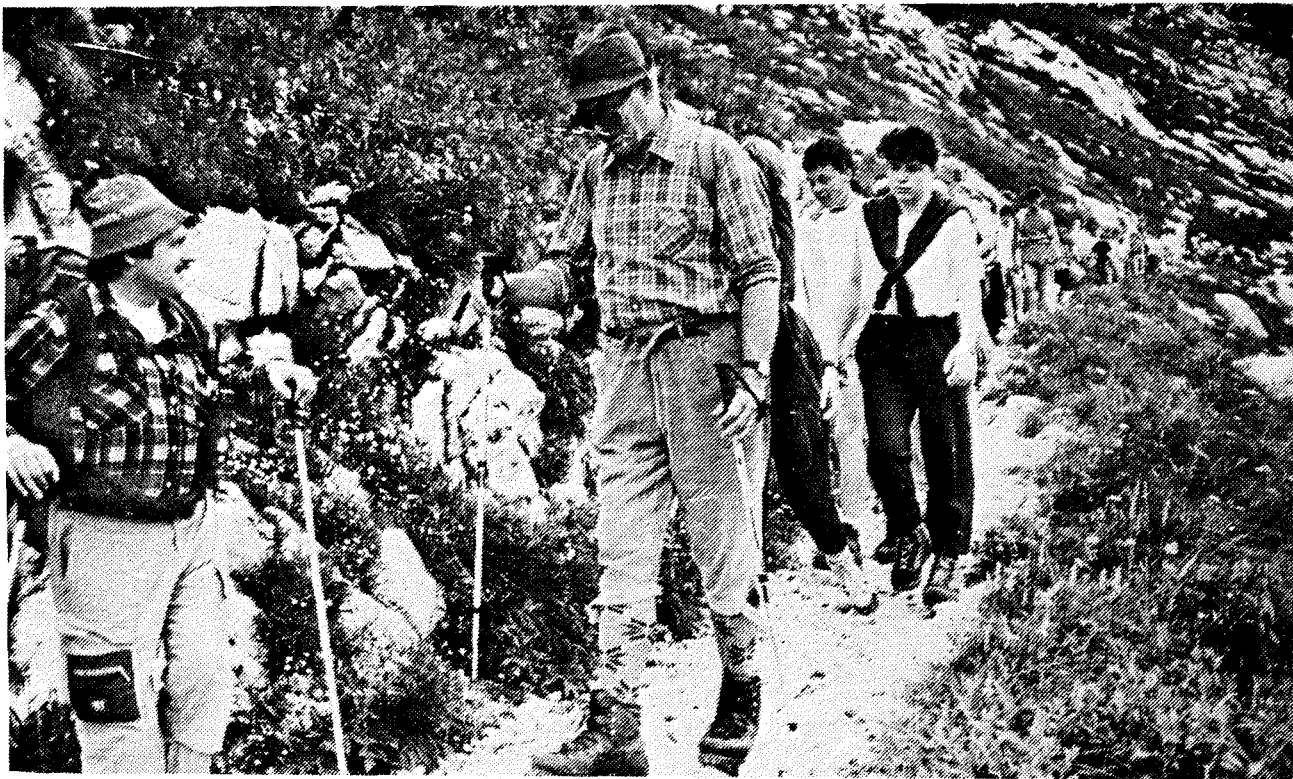
15. avgusta
1991

Cena: 25 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

str. 2: Marković v Sloveniji**str. 3: Proti nekulturnemu odnosu****str. 4: Oni in mi****str. 5: Prva večstrankarska vlada****str. 6: Težave v zdravstvu**

Triglav – resničen slovenski simbol

Letošnjega spominskega pohoda na Triglav, 2. in 3. avgusta, se je udeležilo okoli 180 pohodnikov, med njimi okoli 124 nekdanjih borcev, v koloni, ki se je vila od Rudnega polja proti Kredarici, pa so bili tudi mladi iz podtriglavskih občin, pripadniki TO in gorski reševalci. Tudi letošnja prirediteljica, katere generalna pokroviteljica je bila Zavarovalnica Adriatic iz Kopra, se je končala brez težav, tako da posadki helikopterja letalske enote milice ni bilo treba posredovati. Sicer pa reportažni zapis s pohoda na Triglav objavljamo na 2. strani.

Jože Curin

Ali res nastaja »četrti rajh« ?

Proti Sloveniji se je razbesnela propagandna vojna. Srbski propagandisti pri potvarjanjih ne izbirajo ne sredstev ne oseb, saj napadajo vsevpred. Kakor da jim je dovoljeno vse in da imajo prav le oni, medtem ko bi morali biti drugi, recimo iz Slovenije, le tihi in ponižni.

Preveč je bilo številnih razočaranj, izkoriščanj, skratka podločnosti. Tako razmišljajo preprosti ljudje, zlasti starejši, ki dobro vedo, kaj vse se je dogajalo, najprej po ustanovitvi države Srbov, Hrvatov in Slovencev, potem v kraljevini Jugoslaviji in vse do današnjih dni.

V dveh zaporednih številkah Nedeljskega dnevnika smo najprej 28. julija 1991 v članku z naslovom »Pravljica o četrtim rajhu« (avtor F. L.) prebrali, da je bavarški časopis Süddeutsche Zeitung poročal, kako so srbski propagandisti le našli pravega krivca za razpadanje Jugoslavije z dostavkom: »Drang nach Osten«. Trdijo, da stoji za slovenskimi in hrvaškimi prizadevanji za samostojnost, v Evropi nastajajoča politična in vojaška sila, imenovana »četrti rajh«.

Politika, Večernje novosti, Politika Ekspres, pa tudi beograjska televizija po-

ročajo, da združena Nemčija ponovno razmišlja o veliki Nemčiji, ki naj bi segala od Severnega morja do Jadrana. V eni izmed številnih Narodne armije beremo sporočilo, da slovenske teritorialce uri 40 inštruktorjev bundeswehra in da je Slovenija dobila nemške protiolepnje izstrelke armbrust. Večernje novosti pa so med drugim poročale, da umazane in zahrbtnje vojne v Sloveniji ne bi bilo, če ne bi bilo nemškega vmešavanja.

V Nedeljskem dnevniku pa 11. avgusta objavljajo članek Kučan in njegov bančni račun (avtor B. G.), v katerem piše o novih prijemih v protipropagandni vojni. Neznanci želijo oblatiti slovensko vodstvo, zato so nekaterim podjetjem po telefaksih poslali anonimna sporočila, ki pa naj bi jih, če so za mir in proti prelivanju krvi, posredovali naprej.

V njih opozarjajo na usodne posledice odcepitve Slovenije od Jugoslavije, oziroma ocenjujejo, da so Slovenci žrtve načrtne fašistične propagande. Ob tem tudi opozarjajo, da življenje Slovencev izven Jugoslavije pomeni izgubo jezika, kulture, asimilacijo, oziroma priključitev k Avstriji in Italiji. Do tega pa naj bi prišlo potem, ko bosta v Sloveniji zavladali lakota in revščina.

Poslej bo torej slovenski narod prišel pod vpliv Evrope, v kateri bo od Škotske do Hrvaške prevladoval »četrti rajh«.

V svoji »neverjetni skrbi« za usodo Slovencev pravijo, da je bil plebiscit zlorabljen, očitajo tudi slovenski agresivni rasizem, ki da se je še posebej izoblikoval do odnosov starešin JA in njihovih družin. Slovence se opozarjajo, naj ne bi dovolili prisilnega odhoda JA iz republike in da ta ni okupa-

torska, saj je veliko pomagala pri raznih akcijah in da je Slovenija napadla JA. Med drugim še zatrjujejo, da naj bi slovensko TO urili nemški strokovnjaki, v TO pa naj bi bili tudi albanski, kurdski in romunski plačanci. Z očitki niso pozabili niti na Iva Vajgla, Živka Preгла, Janeza Janšo, Milana Kučana.

Se bi lahko naštevali, naj bo dovolj.

Drago Miklavc

Vlaka prijateljstva ne bo

Koordinacijski odbor pri RO ZZB NOV Slovenije za usklajevanje dejavnosti v zvezi s prihodom Vlaka prijateljstva sporoča vsem zainteresiranim, ki so vabili svoje nekdanje gostitelje iz Srbije, da ga letos v Slovenijo ne bo.

Letos spomladi je bilo veliko zanimanja za srečanje v Sloveniji, kljub nekaj sto poslanim osebnim vabilom iz Slovenije pa je odziv v juniju, še bolj pa po vojnih dogodkih v Sloveniji, praktično usahnil. Dne 18. julija so obvestili RO ZZB NOV Srbije, da bi nadaljnje priprave za prihod Vlaka prijateljstva preložili na čas, ko bodo pogoji dopuščali izvedbo takšne akcije.

Že naslednji dan je iz RO ZZB NOV Srbije prišel ta odgovor, podpisala pa ga je sekretarka Zorica Milosavljević:

»Gléde na celoten položaj, ki je nastal z napadom enot Teritorialne obrambe Slovenije na enote JLA, ki so po ukazu zveznih organov izvajale z ustavo SFRJ določene naloge, ob tej priložnosti je umrlo ali bilo ranjenih več deset mladih vojakov iz tistih krajev Srbije, iz katerih naj bi odpeljal Vlak prijateljstva, ocenjujemo, da ni nobene možnosti, da bi uresničili to prireditev.«

J. B.

Samo kratek predah?

Nekaj več kot deset dni po razglasitvi ustavitve sovražnosti na Hrvaškem je najboljši dokaz, da je premirje, ki ga je »odločilo« Predsedstvo Jugoslavije, brezpredmetno. Naraščajoče število žrtev v sosednji Hrvaški in niz provokacij terorističnih skupin, ki jim gardisti ne ostanejo dolžni, sta več kot zgovorno dokazno gradivo za trditve, da kolektivno vodstvo države premirja ne more razglasiti. – Premirje se namreč lahko samo sklene, njegovo veljavnost pa sprte strani lahko razglasijo prek dokumenta, v katerem je zapisano dogovorjeno. Ker Srbija vztrajno prepričuje svet in domačo javnost, da s spopadi na Hrvaškem nima ničesar in ker tudi hrvaška politika sem ter tja – pa vendar neprenehoma – svari napadalce s protiu-krepi, s tem pa dokazuje nemoč v političnem dogovarjanju, so vsakršne besede o trajnem miru nesmiselne. Najbližje resnici so verjetno tisti, ki so opozorili, da gre samo za kratkotrajen predah; za sporazum o njem – v korist obeh strani.

Plenjenje slovenskega in hrvaškega premoženja, ki si ga je privoščila Srbija, ob hkratnem opozarjanju, v kakšni ogroženosti da je njihovo premoženje v teh dveh republikah, je svojevrstni napovednik vojne z lačnimi želodci na srbskih tleh. Socialni naboj, ki je iz dneva v dan bolj eksploziven je Miloševićemvemu štabu za zdaj uspelo kanalizirati v prostovoljne odrede, kjer rezervisti dobijo vsaj hrano. A tudi živež in topovsko hrano je treba z nečim plačati. – Za to sta za zdaj kot naročena premoženje podjetij s severozahoda in neumorno vrtenje kolesja topčiderske tiskarne denarja, s katerim si služi naklonjenost armadnega vrha še kdo poleg Miloševića.

Po drugi strani je enako poguben korak, za katerega se je v obrambi svoje suverenosti odločila Hrvaška, ko se je s pretrganjem odnosov s Srbijo pustila spraviti na tenak led gospodarske vojne. Vsakršno govorjenje o »sklenitvi sporazuma o vnovični vključitvi Hrvaške v enotni denarni sistem«, o čemer naj bi se na Banskih dvorih dogovorili z Markovićem, zato nima nikakršne realne podlage – sploh pa ne smisla! Če so Hrvatje še pripravljeni na trgovanje z zveznim premierjem, sporočilo za javnost po njegovih pogovorih v Ljubljani ne dopušča nikakršnega ugibanja. Vztrajanje slovenske delegacije za okopom, izza katerega ni videti niti Markovićevega prsta, ki skupaj z okrnjeno posadko zveznega kabineta stoji na drugem bregu reke, kaže, da se je uresničevanje načrta OKOP II praktično že začelo. Po čigavi krivdi in na čigav račun, se bo šele videlo. Toda, čeprav je res, da Marković z ničemer ne more jamčiti za uresničitev tistega, o čemer so se – po njegovem – v zvezni vladi pripravljali dogovarjati (vrnitev Slovenije v monetarni sistem NBJ, ustavitev grabeža lastnine slovenskih podjetij zunaj Slovenije), bi morala slovenska vlada veliko več za sporazum o spornih vprašanjih z drugimi republikami narediti v neposrednih pogovorih z njihovimi vodstvi.

Dejstvo namreč je, da je zaradi vojne agresije v Sloveniji in na Hrvaškem nekaj drugih republik utrpelo kar precejšnjo škodo. BiH kot jugoslovanski »duty free shop« je prav gotovo ena izmed njih. Za vnovično vzpostavitev gospodarskih vezi z jugo trgov, od katerega je še vedno v precejšnji meri odvisno slovensko gospodarstvo, bo največ morala storiti namreč prav slovenska vlada. ZIS ni tisti, ki bi bil še zmožen zagotoviti vnovično vzdušje tržnih odnosov.

V Jugoslaviji, ki umira na obroke – zdajšnje premirje je zato samo »premirje« – zaradi pomanjkanja pogajalske volje vse ostaja samo na ravni protokolarnih srečanj in, denimo, še oblikovanja »jugo-trojk« (Srbija–BiH–Črna gora). To pa spodnaša tla upanju, da si ne bomo šele v prihodnji vojni primorani reči nasvidenje. Navidezno srbsko sporazumevanje z občutljivo BiH je v resnici namreč poskus odprtja novega kriznega žarišča, nad katerim bodo morali spet viti roke ljudje iz Evrope. »Sporazum« o ustavitvi sovražnosti namreč velja (!) samo za Hrvaško...

Bojan Veselinovič

Šesti spominski pohod na Triglav

Pokrovitelj se ni sramoval partizanstva

Več tisoč ljudi je v soboto, 3. avgusta, s ploskanjem pozdravilo kolono pohodnikov letošnjega VI. spominskega pohoda na Triglav, ki se je tudi letos končal srečno in v zadovoljstvo vseh, ki so kakorkoli sodelovali pri izvedbi. S to že tradicionalno športno-rekreativno, kulturno in spominsko prireditvijo so obeležili 50-letnico Osvo-

stvo opravila korektno in pohvale vredno!

Druga težava pa je bila nedavna vojna v Sloveniji, ki je zahtevala drugačne organizacijske, pa tudi vsebinske spremembe. Kot je znano, so na dosedanjih pohodih na Triglav sodelovali tudi pripadniki planinske enote JA ter letalska enota. Iz razumljivih vzrokov le-teh na letošnem

Toda: mogoče so takšni veliki pohodi res po svoje problematični z ekološkega vidika – s spominskega, zgodovinskega in suverenostnega. Slovenskega narodnoosvobodilnega boja namreč ni mogoče zreducirati ali celo ponižati na spor med komunizmom in domobranstvom – očitno prihajajo očitki namreč iz takšnega prepričanja. NOB

pomislamo, da ni znana nobena druga ne vojaška ne kakšna druga formacija, ki bi šla v najhujšem času podret italijansko nemški mejnik v slovenske gore v nič in razvito tam slovensko zastavo, potem so stvari tudi za ta del jasne. Kajti tisti mejnik ni bil mejnik med komunizmom in protikomunizmom, zastava, ki je bila izobešena, ni bila zastava stalinske internacionale: temveč je bil mejnik podjarmljenosti slovenskega sveta in bila je slovenska zastava. Kdor tega noče razumeti, (da ne more, je težko reči), ta naj nikar tudi ne govori o kakršnikoli današnji suverenosti in naj ne sadi lip!

Čas bo počasi tudi z NOB zbrisal vso politično ideologijo, iz razdalje dveh, treh rodov se bo zmeraj bolj čisto prikazovala bleščeča podoba slovenskega naroda, ki je hotel in znal biti tudi v najhujši stiski svoboden in samostojen. Saj je iz tiste, čeprav pogosto komaj opazne moči naše ljudstvo znalo pokazati zobe tudi ob zadnjem poskusu ustrahovanja, ko so po starem misleči zvezni predsednik in njegovi menili, da je za ukrotitev tega naroda dveurni paradni postopek kolone tankov, pomendranje nekaj fičkov in vrtov dovolj, da bo potem vse stisnilo rep med noge in zbežalo. Pa ni. Še enkrat se je pokazalo, da je prepričanje v lastno pravico močnejše od najmodernejših tankov – in najbrž je bil še



Med pohodniki je bilo tudi približno 124 nekdanjih borcev NOV, ki so bili še kos zahtevni poti. Tudi letos so najzaslužnejšim pri izvedbi dosedanjih pohodov izročili posebna priznanja.

bodilne fronte in upora slovenskega naroda proti okupatorju, obletnico razglasitve Aljaževega stolpa za kulturni in zgodovinski spomenik in praznik radovljiške občine.

Organizacijski odbor pohoda, ki se je sicer srečeval s težavami pri pripravi za izvedbo pohoda, se je letos soočil z zahtevami posameznikov, zlasti nekaterimi delovnimi organizacijami, ki so postavljali pogoje za sodelovanje v tem, da se pohod »očisti« vseh ideoloških znamenj iz narodnoosvobodilne vojne. »Na tem vrhu nikoli več meja!« To so bile besede vodje kulturne skupine 9. korpusa NOV in POJ Danila-Joca Turka, ko so štirje partizani te skupine in dva aktivista iz Soče na Bovškem 2. avgusta 1944 z združenimi močmi prevrnili takratni mejnik med Italijo in nemškim rajhom vrh Triglava ter ga strmoglavili čez severno triglavsko steno v dolino Vrat. Tega dejanja se danes ne smemo in ne moremo sramovati, zato so se zahteve posameznih skrajnežev dnevne politike popolnoma izjalovile in doživele obilico obsodb in zgražanja. Partizanstva in oearstvo, kot so se izjasnjevali le-ti, pa ni motilo Zavarovalnice ADRIATIC iz Kopra, generalnega pokrovitelja letošnjega pohoda, ki je svoje pokroviteljsko poslan-

pohodu ni bilo, zato tudi ni bilo vseh spremljajočih dejavnosti pri vojašnici na Rudnem polju, pač pa so svojo pomoč ponudili pripadniki teritorialne obrambe.

Partizanski obisk Triglava avgusta 1944 je bil tako sijajna in simbolična epizoda slovenskega narodnoosvobodilnega boja, da jo je vredno zmeraj spet klicati iz spomina. Naj jo zato – kot nekakšno apostolsko berilo – ponovimo tudi danes: Potem ko so slovenski partizani – nekaj vas je še danes med nami – pahnili v dvatisočmetersko globino mejnik, ki naj bi slovenski svet razdeljeval med italijanske in nemške okupatorske lastnike, in ki so na Aljaževem stolpu izobešili slovensko zastavo, so v pisno knjigo kot svojo smer poti zapisali: V nove zarje! Lepše in pomembnejše se slovenske suverenosti ne bi dalo povedati, ne takrat ne zdaj: kajti stvar se je zgodila sredi najbolj surove okupacije, potem ko je bilo pobitih že nekaj deset tisoč Slovencev – še pred nesrečnim Rogom – samo zato, ker so bili Slovenci.

Menda pa ste letošnji prireditelji pohoda v spomin na ta dogodek imeli svojevrstne težave: od vas so zahtevali, da mora biti prireditev očiščena partizanstva in cefarstva, da je Triglav s tem onesnažen.

je bil boj vsega slovenskega naroda za svobodo, vse drugo se je dogajalo sporedno. Danes tiščati v ospredje kot poglavitno vprašanje tistega ali celo današnjega časa domobranstvo in vsepočezno blatiti partizanstvo samo zato, ker so ga vodili komunisti, je



Na sklepni prireditvi, na kateri so sodelovali pevci Partizanskega pevskega zbora, okteta LIP Bled, folkloristi iz Ribnega, godba milice in še živeči partizanski kulturniki, je govoril dr. Matjaž Kmecl, član predsedstva Republike Slovenije.

predvsem globoka nezaupnica vsej večstoletni slovenski volji in hrepenenju po svobodi in neodvisnosti. Saj je bilo že ničlikokrat povedano, koliko energije je črpal NOB iz stoletnih investicij v slovensko samozavest!

Brez do konca izstradanih, obubožanih in jetičnih, toda neskončno verujočih Jurčičev, Tomšičev, Levstikov, Krilanov, Murnov ter množice enako zvesti anonimcev, brez Aljaža, piparjev in drugih borcev za slovenski Triglav proti Alpenvereinu, brez Maistra, Malgaja in koroških borcev, brez vseh tistih, ki so s svojimi življenji ginili v znamenju stoinvečletnega vodila v Veselovem verzu »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti«, bi ne bilo Sarha, ne poljanske in jeseniške ali bohinjske vstaje, ne Prešernovcev in bržkone tudi avguštovskega pohoda na Triglav ne. Nihče ne bi mogel nikogar voditi, ker nas preprosto ne bi bilo več. Če ob tem

malokdo tako ponosen na pogum in odločnost naših ljudi, kot ste bili prav vi, nekdanji partizanski borci: razmerje moči in poguma vam je bilo znano iz prejšnje vojne. Spet se je pokazalo in potrdilo, da v obrambi skupne usode ni razlik med Slovenci, med tistimi, ki jim je všeč Demos ali opozicija, stali so z ramo ob rami, vsi so se imeli za enako odgovorne.

Vztrajati moramo na samozavesti in samozaupanju, da se nam ne izpridita v samozavest in neodvisnost. Če smo znali že tretjič v trem stoletju postaviti na noge lastno vojsko in če so nam ničlikokrat v zgodovini vse stolkli, pa smo znali vse spet postaviti na novo, potem moramo in moremo tudi zdaj. Zelo se moti, kdor misli, da nas bo ugonobil, naj hodi v Bruselj ali h Gorbačovu. Pri vsem tem pa nam mora biti zgodovina v oporo in moč, ne v napoto in zdrabo!« je med drugim v slavnostnem nagovoru na

vali veseli zvoki harmonike in citer, nad Triglavom pa so se tedaj zgrinjali črni oblaki, ki so jih gnali čedalje močnejši sunki vetra.

Veter je onemogočil vzpon glavnine na sam vrh Triglava, uspel pa je skupini gorskih reševalcev, ki so se kot delegacija povzpeli le do Malega Triglava. V imenu vseh pohodnikov ter organizacijskega odbora jim izrekamo pohvalo in čestitke!

Ker 180-tim pohodnikom ni kazalo drugega, so se odpravili proti Velemu polju in Pokljuki, kjer jih je na prireditvenem prostoru pred hotelom Šport pričakala večti-sočlavlva množica. Kot kdajkoli poprej sta letošnji spominski pohod in Triglav resnično postala slovenski simbol.

Jože Čurin

Komentiramo

Kdo bo spretnejši?

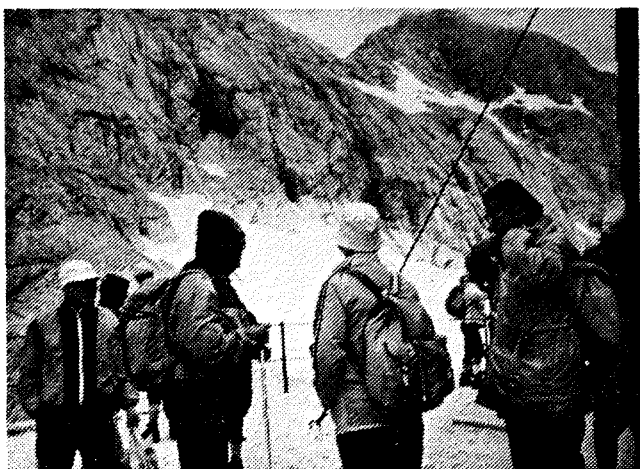
Kdo, Ante Marković ali Lojze Peterle, bo spretnejši v takem postavljanju pogajalskih pogojev, ki jih bo svet izmeril kot pripravljenost za pogovor med sprtimi, obe strani pa bosta ohranili tisto trdnost zahtev, ki je oblasti potrebna, da obstane trdno v sedlu? Če bi sodili po nedavnem Markovićevem obisku v Ljubljani, ki ga ni zaljšal blišč državiškega protokola, sta bili spretni obe strani. Denar, ta pa je moč, je ostal, kjer je bil.

Ker sta se vladni pogovarjali o denarju, pravzaprav ni čudno, da je bil tokrat Marković pripravljen igrati na popustljivejšo karto. Zvezna blagajna je prazna, moč premiera pa temu primerna. No, merjenje moči med obema vladama je slovenski strani prineslo obet, da bo Slovenija spet postala del enotnega denarnega sistema Jugoslavije. Pretiranemu hitenju z lastnim denarjem bi se tako izognili. Marković ni bil zadovoljen, ker ni dobil denarja, predvsem od carin. Zato mu po neuspelem pogovarjanju ni ostalo drugega, kot da je pristal, da bo slovenska vlada o vsem, kar predpisuje Brionska deklaracija, še razpravljala, saj si jo Markovičeva in Peterletova vlada razlagata drugače, zlasti ob carinah. Različna razlaga seveda za ene pomeni, da sodi carina v zvezno blagajno, za druge pa, da v republiško. Slovenija sicer pristaja na plačilo kotizacije iz pobranih carin, toda šele tedaj, ko bo dobila plačane stare posle v Iraku, pretirano vplačilo v lanski zvezni proračun in ko bo poplačana vojna škoda, ki jo je povzročila agresija JA na Slovenijo. Logično je torej, da je Marković kmalu po hladni malici – pojedli so v stoje, kar v predprostoru vladne sejne dvorane, povrhu pa še na hitrico, kar je zmanjšalo možnosti za neformalno prepričevanje posameznih vladnih mož – ugotovil, da se ponudba, vam dinarje, posojila iz primarne emisije, nam carine in nadzor na mejah ne bo obnesla.

Kdo je torej sedaj v prednosti? Marković je ohranil adut, ki Sloveniji znova odpira vrata Narodne banke Jugoslavije. Toda adut je pravzaprav v drugih rokah. Drži ga svet guvernerjev, ki formalno pravno odloča o ponovni vključitvi Slovenije v enotni denarni sistem, njihovo početje pa lahko nadzira okrnjena zvezna skupščina in ne Marković. Po drugi strani tako početje guvernerjev Markoviča slika v slabi luči tako doma kot v tujini. Kaže namreč na poskus pritiska na Slovenijo, kar je težko prištevati k zatrtjevanju, da naj bi se o vsem v bodoči morebitni skupni državi dogovorili brez kakršnekoli prisile. Ni dvoma, da bo Marković še poskušal igrati na to karto, saj dobro ve, kaj bi za Slovenijo pomenilo, če bi morala na vrat na nos stiskati svoj denar. Verjetno pa bo naslednjič potegnil iz žega glavni jolly – prepoved uporabe legalnih zveznih kanalov, ki Sloveniji omogočajo poslovanje s tujino. Priprte teh pip bi namreč postavilo naše gospodarstvo na hladno za lep čas, vemo pa, da slovenska vlada računa predvsem na konvertibilna tržišča...

Če je logično, da želita obe vladi iztržiti v pogajanjih maksimalno, pa skrbi slovenski poskus, ki je računal na to, da naj bi postala poroka za vse, kar bi morali preživeti v treh mesecih brionskega moratorija, obe vladi. Slovenska je denimo pričakovala od zvezne vlade tudi jamstva za odločitve, ki formalno pravno niso v njeni pristojnosti. Marković se je že sam poskušal nekajkrat postaviti za poglavarja, ki lahko edini jamči. Sedaj ga je kot takega – vsaj v osnutku sporazuma, ki naj bi ga vladi podpisali – priznala še slovenska vlada. Ker sta podpisnika enakopravna partnerja, se je postavila na piedestal še sama. Peterle je po neuspehih pogovorih sicer izjavil, da Sloveniji nič ne pomaga, če je zvezna vlada proti odloku sveta guvernerjev, ko pa nima Marković nobene realne moči, da bi ga odpravili, toda osnutek sporazuma o izvajanju brionskih sklepov ga je priznaval kot edinega slovenskega partnerja. Da se ne bi v izvajanju sporazuma Slovenci pri Markoviću spet opekli, bi nad njim skupaj z obema vladama bedel še zunanji opazovalec in pod patronatom obeh vlad bi nekako previharili tri mesece brionskega moratorija. Pogajalska spretnost se torej nevarno seli na področje, ko bo kmalu še kako potreben odgovor, kaj je to parlamentarni sistem.

Jelka Zupanič



Orkanski veter s sunki več kot sto kilometrov na uro je v soboto, 3. avgusta zjutraj, preprečil vzpon glavni pohodnikov na sam vrh Triglava. Pred Triglavskim domom na Kredarici so sunkom vetra kljubovali le redki.

Pismo občinskim odborom ZZB NOV

Proti neciviliziranim izpadom

Napete, nepredvidljive politične razmere v državi, ki so jih vojaški spopadi v Sloveniji in jih zdaj na Hrvaškem še zaostrujejo, še naprej poglobljajo razkol med jugoslovanskimi narodi, njihovim pripadnikom, ki ne žive v domačem okolju, pa povzročajo še dodatne stiske, skrbi in trpljenja. Kot lahko beremo v tisku, smo priče različnim izbruhom mednacionalne nestrpnosti in mržnje ter delitvam med ljudmi po merilu, kakšne narodnosti in vere je kdo izmed nas. Vse več je tudi pojavov neciviliziranega in nekulturnega odnosa pripadnikov ene narodnosti do druge, čeprav smo oboji do včeraj živeli v prijateljskem sožitju, si med seboj pomagali, skupaj delili dobro in zlo.

Krhanje medčloveških, medljudskih odnosov zlasti

boli nas, udeležence NOB. Tovarištvo in bratstvo v orožju s soborci drugih narodov sta nam bila sveta, saj smo se skupaj bojevali proti skupnemu sovražniku, pa tudi po vojni smo, povezani v republiške in pokrajinske borčevske organizacije, med seboj tesno sodelovali. Skupaj smo navezovali stike z odporničskimi gibanji drugih narodov, ki so se v 2. svetovni vojni uprli fašizmu in nacizmu ter se medsebojno moralno podpirali – v skupih prizadevanjih za čimvečjo blaginjo ljudi in za ohranitev miru. Takšen odnos smo gojili v svojem okolju še zlasti do tistih pripadnikov drugih narodov, ki so v Sloveniji služili v JLA, se pri nas udomačili, si ustvarili družine, postali naši sorodniki in prijatelji in izmed katerih mnogi zdaj žele ostati in

živeti v Sloveniji. Ti naši sosede, sorodniki, prijatelji, ki jih od nas ločuje samo politika in ne srce, so zdaj v še hujši stiski kot mi. Zato ne smemo dovoliti, da bi sami in njihove družine trpeli zaradi krivične usode, ki je niso ne pričakovali in ne zaslužili. Ravnati se velja po besedah, ki jih je ob podelitvi priznanj ob 50-letnici ustanovitve OF izrekel dr. Matjaž Kmecl (glej TV-15 1. avgusta letos): »V tem smislu je tudi prav, da se ob današnji priložnosti spomnimo še nečesa, česar se očitno v svoji zgodovini učimo z manjšim uspehom, je pa za državno zrelost enako pomembno: samoobvladovanja, treznosti in skromnosti ob uspehu, naj rečem ob zmagi. Ohranjanja spoštovanja ali vsaj dostojnosti do slehernega nasprotnika ali celo sosedu, izogibanje vojvodstvu, ki je že partizanstvu napravilo ničkoliko škode, izogibanje nadutosti ali surovemu ravnanju z drugimi življenji in usodami«. Negujmo, oživimo tudi v sedanjih hudih časih za Slovence in druge jugoslovanske narode vse tiste vrednote, ki so v letih druge svetovne vojne predstavile Slovenijo Evropi in svetu kot kulturno, civilizirano deželo, predvsem pa takšen odnos do civilnega prebivalstva, kakršnega so imeli partizani v NOB!

V ZZB NOV Slovenije je vključenih veliko borcev, pripadnikov drugih jugoslovanskih narodov. Med njimi so zaradi odhoda JA iz Slovenije zlasti zaskrbljeni upokojeni vojaški zavarovanci (skupaj z družinami okrog 25 tisoč vseh), in to v zvezi z negotovostjo možnosti odkupa stanovanj v lastništvu JA, ogroženostjo njihovega zdravstve-

nega varstva v primeru, če bi JA iz Slovenije preselila drugam tudi svoje zdravstvene ustanove, kakor tudi zaradi nejasnosti, kdo jim bo v prihodnje izplačeval pokojnine, to je uresničeval njihove pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kar je bilo doslej urejeno z zveznimi predpisi. Tudi to je eden izmed razlogov, da vas prosimo in vam priporočamo, da v okviru svoje organizacije ter v sodelovanju s krajevnimi

skupnostmi in občinskimi upravnimi organi pomagata reševati tudi te probleme svojih članov. Samo po sebi pa je razumljivo, da moramo s skupnimi močmi in v sodelovanju z organi oblasti, odločno in takoj preprečiti vsa omenjena nekulturna ravnanja do posameznikov, njihovih družin, premoženja pripadnikov drugih narodov, ki žive v Sloveniji – če je ali bo do takšnih pojavov kje prišlo. Naša organizacija je v seda-

njih hudih časih dolžna učinkovito zaščititi vse svoje članke, storiti vse, kolikor je v naši moči, da jim zagotovimo varnost, človeško dostojanstvo in mirno življenje!

Vsi skupaj se moramo zavedati, da krnitev človekovega dostojanstva in kršitev veljavnega pravnega reda otežujeta naša skupna prizadevanja za vključitev v Evropo oz. za uveljavitev suverene, samostojne države Slovenije.

Ivan Dolničar

Resolucija borcev italijanskih enot NOV in POS

Zaskrbljenost zaradi vse hujše krize

Na 5. redni skupščini skupnosti borcev italijanskih enot NOV in PO Slovenije, ki je bila na sedežu domicila v Izoli, ob prazniku občine Izola, so udeleženci sprejeli to resolucijo:

1. Naša skupnost italijanskih partizanskih enot, ki so sodelovale v NOV in PO Slovenije in Jugoslavije, kot sestavni del Zveze združenj borcev Slovenije, odobrava in podpira stališče in pobude republiškega odbora na političnem, družabnem in družbenem področju, kakor tudi na področju varstva temeljnih vrednot zgodovinske resnice o slovenskem narodnoosvobodilnem in protifašističnem boju.

2. Izražamo zaskrbljenost zaradi poglobljanja politične, gospodarske in moralne krize, ki spremlja proces spreminjanja sedanjega jugoslovanskega ustavnega reda. Podpirajoč načelo veljavnosti demokratične odločitve prebivalcev naše republike o ustanovitvi lastne suverene države dajemo pobudo slovenskim in jugoslovanskim resnično demokratičnim politič-

nim in družbenim silam, da delujejo zgolj z mirnimi sredstvi, z dialogom, s pojasnjevanji, z dogovarjanji na podlagi obojestranskih stvarnih koristi, vzdržujoč se na vsako ceno groženj in rabi sile. Naša partizanska zaobljuba, da se borimo za to, da človeštvo ne zabrede v vojno in nasilje, ostane trdna in neprekršljiva prvina moralnega kodeksa Upora.

3. Soglašamo s sprejemom posredovalnih predlogov mednarodne skupnosti in si želimo, da bi čas dogovorjenega premierja koristil ne le pojasnjevanju in zbliževanju različnih gledišč o prihodnjem videzu Jugoslavije, temveč predvsem ustavljanju vidnega padanja življenjskih razmer, gospodarskega razvoja in mednarodnih odnosov na vseh področjih.

4. Zaskrbljeni zaradi premajhne občutljivosti odgovornih do vprašanj Skupnosti Italijanov v Istri in druge udeleženci zahtevamo od vodstev Zveze borcev NOV Slovenije in Hrvaške, da se posebno zavzamejo za to, da bi le-tej bila zagotovljena pra-

vica do lastne enovitosti, ne glede na pripadnost tej ali oni državi.

5. Prazne obljube, da je meja na Dragonji le simbolična in administrativna, nas ne zadovoljujejo. Dejansko je tu nastala pregrada, ki globoko vpliva na miselnost prebivalstva, ne le italijanskega in v Istri, ki se (naenkrat) znajde, v teh procesih, ki jih razglamo za demokratične in evropske, ločeno med sabo kot nikoli prej v svoji zgodovini in od združene Evrope, ki si jo vsi želimo.

6. Želimo, da Zveza borcev NOV Slovenije in Hrvaške ter Jugoslavije sploh ojačajo vezi prijateljstva in sodelovanja z velikim evropskim protifašističnim in uporniškim gibanjem.

Skupščina naroča svojemu enotnemu Odboru, da nadalje vzdržuje čimtesnejše vezi s partizanskimi združenji sosednje dežele Julijske krajine, saj so v preteklosti prav ti odnosi veliko prispevali h krepitvi vezi prijateljstva in sodelovanja med dvema sosednjima državama.



Janez Lavrič: Begunci, 1943, linorez

Odmevi na oživljanje domobranske ideologije

Z ustavo je treba prepovedati vse fašistične ideje

Ob koncu letošnjega aprila je izšla prva številka glasila društva Nova slovenska zaveza, ki je presenetila in globoko užalila vse svobodomiselnostne in poštene Slovence. Namesto da bi se nekdanji domobranci sramovali svoje odločitve za boj proti lastnemu narodu in svojih zločinov nad njim, v Zavezi opravičujejo svoja dejanja, češ da je bil to »boj proti komunizmu, obramba kulture, zvestoba veri, da so morali zgrabiti za orožje in brez vednosti okupatorske oblasti zastražiti in varovati svoje vasi, svoje družine...«

Seveda je oživljanje domobranskih idej sprožilo ostre odmeve med člani in organizacijami ZZB NOV. Naši dopisniki in sodelavci so nam posredovali vrsto zapisov, ki jih objavljamo v skrajšani obliki.

Odbor Skupnosti borcev Koroškega okraja je na seji, ki je bila sredi julija v Kranju, ostro obsodil izid Nove slovenske zaveze (NSZ) in največ pozornosti namenil gospodu Antonu Drobniču, enemu glavnih idejnih snovalcev in ustanoviteljev društva in glasila. Med drugim je odbor zapisal, da so ogorčeni nad oživljanjem teh idej in da si lahko gospod Drobnič vsak dan prebere številna pisma in izjave ogorčenih Slovencev, od naših najvišjih političnih voditeljev do tisočev članov borčevskih organizacij prenoviteljev, socialistov, liberalcev, zelenih, krščanskih socialistov in drugih, ki mu s svojimi podpisi sporočajo, da mora odstopiti ali pa da mu je treba odvzeti funkcijo javne-

ga tožilca republike Slovenije; tem zahtevam pa se pridružujejo tudi oni.

Obravnavali so tudi nedokumentirano izjavo gospe Spomenke Hribar v govoru ob Krimski jami, septembra 1990, o množičnih pobojih in

žrtvah med drugo svetovno vojno. Poudarili so, da je ta izjava žaljiva za vse borce in se pridružili javni zahtevi OO ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik, naj Spomenka Hribar javno dokaže in dokumentira ali prekliče svoje besede, izrečene ob Krimski jami.

Na tem sestanku so tudi soglasno obsodili napad Jugoslovanske armade na neodvisnost slovenskega naroda.

Tudi člani OO ZZB NOV Kamnik pozorno spremljajo polemiko o tem, ali lahko gospod Anton Drobnič še naprej opravlja funkcijo javnega tožilca republike Slovenije zaradi njegovega delovanja v NSZ ali ne. Poudarjajo, da

je takšna ideologija, kot je domobranska, prepovedana z mednarodno konvencijo. Predsedstvo kamniških borcev je zato podprlo predlog stranke Zelenih Slovenije, da naj bi za javnega tožilca imenovali s preteklostjo neobremenjenega in politično nevtralnega kandidata.

Zoper delovanje NSZ protestirajo tudi člani odbora skupnosti borcev druge SNO-UB Ljubo Šercer. V svojem protestu so med drugim zapisali, da se popolnoma strinjajo z izjavo RO ZZB NOV Slovenije, v kateri ta s prizadetostjo ugotavlja, da se v Sloveniji obnavlja organizacija, ki je kriva za neštete žrtve in osebne tragedije Slovencev v drugi svetovni vojni. Idejni vodja take organizacije je gospod Anton Drobnič, javni tožilec RS, ki žaljivo in grobo potvarja zgodovino NOB v glasilu Nove slovenske zaveze. Zaradi tega pozivajo slovensko javnost, naj pove, ali je gospod Anton Drobnič še lahko javni republiški tožilec, od pristojnih organov oblasti pa zahtevajo, naj odpokličejo Antona Drobniča z njegove funkcije.

Ogorčeni in prizadeti so ob oživljanju domobranstva na

Slovenskem tudi borci skupnosti 15. udarne divizije NOV Slovenije. Med drugim pravijo, da ne priznavajo nobenega »krivega nasilja komunistične revolucije«, kot je med drugim zapisal Anton Drobnič v uvodniku glasila NSZ temveč samo narodnoosvobodilni boj – boj za osvoboditev izpod okupacije. Zahtevajo, da se ugotovi upravičenost borčevskih in drugih protestov ter da se Antona Drobniča razreši dolžnosti javnega tožilca.

V Mariboru se je zvrstila cela vrsta sestankov, na katerih so obravnavali ustanavljanje NSZ. Na večini teh sestankov so poudarili, da bi morali tudi z ustavo republike Slovenije prepovedati ustanavljanje in delovanje organizacij, ki oživljajo fašistično ideologijo in ideje. Vsi borci zahtevajo odpoklic republiškega javnega tožilca Antona Drobniča, ki naj bi ga zamenjal politično neobremenjen strokovnjak. O oživljanju domobranske ideje so razpravljali predsedniki domobilnih odborov in pododborov pri OO ZZB NOV Maribor, pododbor 30. divizije, pododbor 1. slovenske proletarske brigade Tone Tomšič, pododbor Koroških partizanov v Mariboru, odbor skupnosti borcev NOV, ki so se borili zunaj Slovenije, komisija za interniranje, politične zapornike, izgnance in vojne ujetnike in drugi.

Odbor skupnosti borcev Gorénjskega okraja, pa je v svojem protestu zapisal, da je čas, da z vso odločnostjo povemo, da ne moremo več pristajati na prikrito infiltracijo fašističnih elementov v strukturo sedanje demokratične oblasti na Slovenskem. Zato je treba nemudoma odpoklicati sedanjega republiškega javnega tožilca Antona Drobniča. Ob odpravljanju posledic avtoritarne sistema povojne ureditve borci ne pristajajo na to, da bi ga zamenjale sile sistema, ki je od Slovencev že terjal toliko nedolžnih žrtev.

Iz Nove Gorice pa so predsedniku skupščine republike Slovenije poslali zahtevo, da slovenski parlament razreši gospoda Drobniča zaradi propagiranja in poveljevanja domobranstvu. Med drugim so v svoji zahtevi zapisali, da je početje gospoda Antona Drobniča razvidno iz uvodnika k prvi številki NSZ in ni združljivo s funkcijo, ki jo opravlja in da tudi ni združljivo z vključevanjem Slovenije v demokratično Evropo, kjer so kolaboracijo z nacizmom in fašizmom že zdavnaj zavržili. Ta predlog so podpisali predstavniki 15 partizanskih enot, ki imajo domicil v novogoriški občini.

Zahtevam po odstopu javnega tožilca republike Slovenije so se s svojo izjavo pridružili tudi člani zveze borcev iz občine Ajdovščina.

Domobranska prisega

»Prisegam pri Vsemogočem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemšo oboroženo silo stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj.«

Oni in mi: več razlik kot podobnosti

Sovjetska zveza ne bo razpadla, Jugoslavija pa je že

Ali zares lahko rečemo, da je Jugoslavija že razpadla, Sovjetska zveza pa ne bo? To so drzna ugibanja, o katerih bi recimo pred dvema mesecema upali »na glas« razmišljati samo najlucidnejši poznavalci in analitiki razmer v »sodobnem socializmu«. Toda vojna v Sloveniji, kakršnakoli že je bila in pa brezobzirna ofenziva Srbije s pomočjo jugoslovanske armade na Hrvaško sta marsikaj spremenili: v končni posledici tudi to, da enotne Jugoslavije ni več.

Pomenljivo je, da se prav v zadnjem času pojavlja vse več najrazličnejših strokovnih in »nestrokovnih« primerjanj med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Verjetno ni naključje, da je največ iskanj o podobnostih najti prav v tistih okolišjih, tako doma kot v tujini, kjer so najbolj naklonjeni ohranitvi ozemeljske celovitosti in enotnosti Jugoslavije. Obe državi sta v krizi; v obeh državah se soočajo z zgodovinskimi somrakom boljše vizije, obe državi sta večnacionalni, z narodnostnimi manjšinami znotraj posameznih republik; v obeh državah obstajajo republike z različnimi kulturami, jeziki, verstvi, političnim in gospodarskim ustrojem. Tako Sovjetska zveza kot Jugoslavija sta se začeli reformirati. Zato je bilo ob tem slišati tudi pogosta mnenja, da Gorbačov, ki se zavzema za ohranitev Jugoslavije, s tem v bistvu podpira, ali bolje rečeno »investi-

ra«, v svoj program perestrojke. Ta pa za enega najpomembnejših pogojev postavlja obstoj sovjetske države. Ob tem verjetno ne bo odveč ponoviti, da je perestrojka sprva predvidevala (samo) prenovitev »socialistične federacije«, ne pa tudi njene ukinitve. Še v času spopadov med jugoslovansko armado in slovenskimi teritorialci je nek tuj diplomat izjavil: »Če Jugoslavija preživi to krvavo viхро, bo to velika zasluga in še ena zmaga Mihaila Gorbačova.« Seveda pri tem ne gre za kako posebno sovjetsko ljubezen do te balkanske države (če seveda odmislimo že daljši čas življenja Moskve do tega dela Evrope in tesne zgodovinske, pravoslavne rusko-srbske vezi), pač pa sovjetsko politiko sili, da jugoslovanski status quo — po mnenju številnih opazovalcev — brani njihov notranjepolitični položaj.

Toda Gorbačov je vseeno še vedno voditelj svetovnega slovesa, politični jasnovidec, spreten taktik (tudi ruski Jelcin postaja vse manj nepredvidljiv in bolj zmeren). Že res, da ne bi z morebitno podporo secesionističnim republikam, kot sta Slovenija in Hrvaška, pljuval v lastno skledo — proces odcepitve pribaltskih republik na primer utegne biti zapleten in dolgotrajen — vendar tudi v Kremelj, sicer po kapljicah, pa vendarle, prodira spoznanje, da ni lepila na svetu, ki bi sovražno jugoslovanske repu-

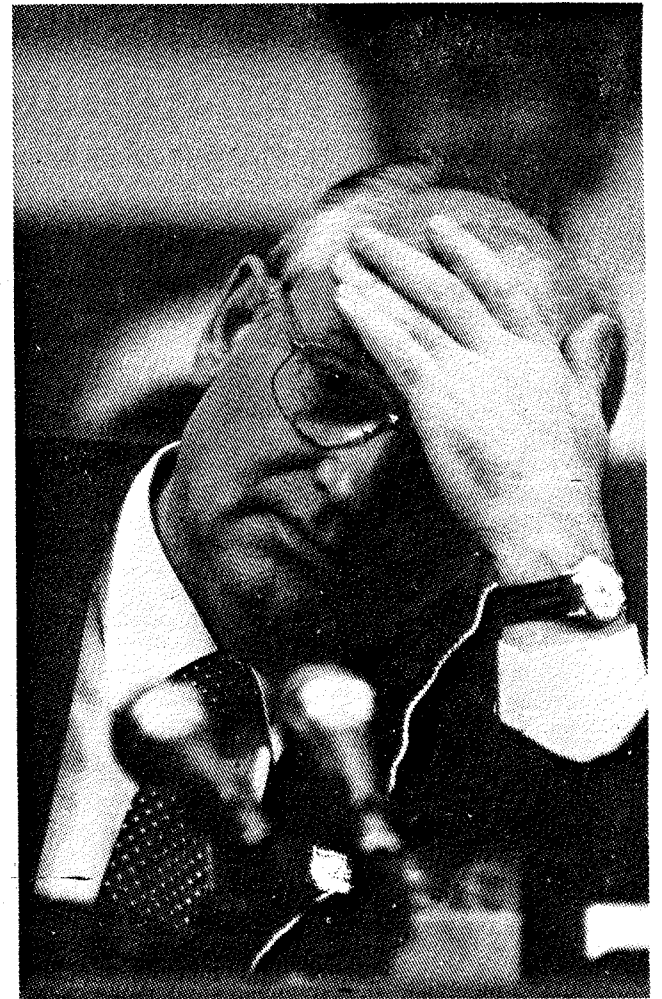
blike obdržalo skupaj. Pravi center moči v Jugoslaviji so zdaj republiške armade, najsi gre za legalne vojaške ali paravojaške enote (jugoslovansko armado je treba šteti na srbsko stran); zvezna oblast, predsedstvo, vlada... nimajo več nobenih pristojnosti.

Marković si z moralno in politično podporo, ki mu jo je dal sovjetski prijatelj, premier Pavlov, tako pravzaprav nima kaj dosti pomagati. Zato je bil nedavni obisk predsednika jugoslovanske vlade verjetno usmerjen bolj v hitrejšo izterjavo sovjetskih kreditov. Kot je znano, znaša presežek v trgovinskih odnosih s Sovjetsko zvezo okoli dve milijardi in sedemsto milijonov dolarjev, skoraj gotovo pa nič od tega, kar naj bi Jugoslavija izterjala, ne bosta dobili Slovenija in Hrvaška (ni izključeno, da si bo Marković s tem pri Miloševiću »kupil« še za nekaj časa premierski mandat).

Paradoksalno je, da je sedanja sovjetska država nastala pod (boljševistično) prisilo, k avnojski Jugoslaviji pa so posamezne republike — to radi pozabljamo — pristopile prostovoljno. Zdaj taista Jugoslavija razpada na nasilen način, Sovjetska zveza pa je že na pragu novega, zgodovinskega sporazuma o preoblikovanju. Mihail Gorbačov je namreč nedavno objavil, da bodo že 20. avgusta začeli s podpisovanjem novega zveznega dogovora o spremembi sovjetske države v zvezo

suverenih republik. Kot je znano, ta podpis pomeni dejansko opredmetenje zelo pomembnega sporazuma, znane pod formulo 9 + 1. Gre za dogovor, podpisan letos spomladi (torej še pred napadom na Slovenijo), med podpisniki tega dogovora pa je bila tudi Jelcinova Rusija, ki zavzema tri četrtine sovjetskega ozemlja in ima polovico vsega sovjetskega prebivalstva. Šest »upornih« republik, ki niso hotele podpisati sporazuma 9 + 1 — ta predstavlja temelj novemu zveznemu dogovoru o zvezi suverenih držav — so manjše in obrobne (poleg treh pribaltskih držav so to še moldavska, gruzijska in armenska SSR). In četudi bi se te odločile za popolno odcepitev od Sovjetske zveze (kar pa niti še ni povsem odločeno), država še vedno ne bo razpadla; bo samo politično, ekonomsko in (verjetno) teritorialno ter — kot kažejo zadnji dogodki znotraj Sovjetske partije — tudi ideološko — preurejena. Do končnega sporazuma v zvezi suverenih republik je vsekakor še dolga in naporna pot, vendar bodo nadaljnji pogovori verjetno potekali za pogajalsko mizo in ne pred puškinih cevimi kot v Jugoslaviji.

Ti procesi v obeh državah nakazujejo, da je med obema več razlik kot podobnosti. Realno je pričakovati, da Sovjetska zveza torej ne bi smela biti odločilni in glavni



Ali je Mihail Gorbačov tako zamišljen zaradi usode Jugoslavije ali zaradi česa drugega?

zavirajoči dejavnik glede pogleda mednarodne skupnosti na jugoslovansko krizo. Sodeč po zadnjih dejavnostih svetovne javnosti nastaja vse večja koordinacija med poglavitnimi subjekti, ki krojijo usodo sodobnega sveta: med ZDA, evropsko skupnostjo in Sovjetsko zvezo. Kot je znano, je Washington podelil mandat nad jugoslovanskim vprašanjem Evropski skupnosti in bi zato verjetno moral privoliti v kakršnokoli rešitev, ki bi jo predlagala dva-

najsterica. Prav tako pa je zadnje srečanje Busha in Gorbačova v Moskvi še dodatno okrepilo vezi med vele-silama, tako da si sovjetska zveza — če hoče tudi (zaradi pričakovane pomoči) ohraniti dobre odnose z zahodom — ne bo »smela« nasprotovati odločitvam ZDA oziroma ES glede Jugoslavije. Čemu le, saj sodeč po pričakovanem podpisu zveznega sporazuma zato ne bo imela več niti notranjih razlogov.

Matej Šurc

Bližnji vzhod

Krizno območje se umirja

Na Bližnjem vzhodu se lahko seveda zgodi še marsikaj. Nihče ne more izključiti novih bombardiranj, na primer južnega Libanona, ugrabitve zahodnih talcev ali celo kakšnega spopada, ki bo videti kot v slabih starih časih nenehnih vojn na Arabskem polotoku. Pa vendar se je položaj območja med Sredozemskim in Indijskim oceanom v temelju spremenil. Veliki, ki so desetletja po ustanovitvi izraelske države zavestno spodbujali spopade med svojimi bližnjevzhodnimi zavezniki, bi zdaj radi mir.

Položaj na Bližnjem vzhodu je temeljito spremenila zalivska vojna, pa naj je zdaj, ko smo po bitki vsi generali, videti smešno lahka. V resnici pa so si lahko Američani, ki so se ves čas bali drugega Vietnama, vsaj malo oddahnili šele takrat, ko so dosegli zračno prevlado nad letalstvom Sadama Huseina. Pa še potem je vsaka na Izrael izstreljena iraška raketa SCUD grozila z nevarno razširitvijo spopada med desetletja besne arabske množice, ki so jih sirski, egiptovski in še kateri režimi na ameriški

strani med vojno le s težavo in s trdo roko držali pod nadzorstvom. Lekcija, ki so jo z zalivsko vojno dobili zmagovalci iz Bele hiše, se glasi: dokler je nafta gorivo sodobne civilizacije in dokler leži večina znanih zalog črnega zlata pod pušcavskim peskom Bližnjega vzhoda in arabsko-perzijskega zaliva, mora biti to območje pod nadzorstvom. V devetdesetih letih to pomeni, da mora tam vladata relativni mir, hkrati pa morajo veliki preprečevati vzpone povzpnetnikov Sadamovega kova, ki lahko z orožjem, kupljenim z naftnim denarjem, resno ogrozijo nespremenjen položaj v svetu.

Formula veliki sil glede Bližnjega vzhoda (nadzor za vsako ceno) je pravzaprav enaka kot v prejšnjih desetletjih, z velikansko razliko, da je prej prinašala vojne, zdaj pa zahteva mir. Kdo je pravzaprav spodbujal vse nevarne spopade na območju, se jasno vidi v analizi posameznih vojn. Razlika med sedanjimi ameriški mirovni prizadevanji in prejšnjimi neštetimi bližnjevzhodnimi potovanja dobesedno vseh ameriških zunanjih ministrov pa je v tem, da tokrat mislijo resno. Sam James Baker si je pred poldrugim letom še lah-

ko umil roke ob nepopustljivosti izraelskega premiera Shamirja in mu ponižujoče sporočil telefonsko številko, na katero naj ga pokliče, ko si bo blagovolil premisliti. Danes mora doseči nevtralizacijo vpliva izraelskega vprašanja na arabsko psihologijo,

šel po Sadamovi poti, sirski predsednik Hafez el Asad, pa je pametno ugotovil, da nima nafte in da je po odhodu Sovjetske zveze z odra najbolj vplivnih držav sveta bolje sodelovati z Američani kot pa se z njimi spopadati.

Seveda pa lahko na Bliž-

žimov od izraelskega do arabskih, da so lahko preživeli samo v sovrastvu, v miru pa bodo morali sedanji politiki svoje mesto najbrž prepustiti drugim. Problem Bližnjega vzhoda je ta, da se mu mora šele zgoditi Vzhodna Evropa. Dogajanje po zalivski vojni in



Ameriški vojak v arabski puščavi

ali z drugimi besedami, podpis mirovnih pogodb med Izraelom in njegovimi arabskimi sosedi. Po uspešnem ameriškem vojaškem obračunu z Irakom je njegovo delo lažje, kajti organizirano palestinsko gibanje, Palestinska osvobodilna organizacija, je osramočeno, razklano in obubožano. Edini arabski diktator, ki bi morda lahko

njem vzhodu, kjer je, kot bi potožil Henry Kissinger, izmišljeno enako resnično kot realno, še vedno prevlada brezumje. Velikih vojn, ki bi grozile s svetovnim spopadom, vsaj nekaj časa ne bo več, toda tudi prepočasen in premalo temeljit mirovni proces bi bil nevaren. Zanesljivo ga bo zaviralo neizogibno spoznanje vseh vladajočih re-

predvsem obstanek Sadama Huseina na oblasti pa dokazuje, da tudi po tolikih nevarnih vojnah, kolikor jih je divjalo na tem območju, nihče ne bo spodbujal resnične demokratizacije. Edino upanje za prebivalce arabskega polotoka je, da bo večja svoboda nujen stranski izdelek novih mednarodnih razmer.

Barbara Kramžar

Do sueške vojne leta 1956 so se za hrbiti Arabcev in Izraelcev v resnici bojevale stare kolonialne sile proti novi, Združenim državam Amerike. Dva naslednja spopada pa sta bila v svojem bistvu mali hladni vojni med Ameriko in Sovjetsko zvezo. Položaj se je začel spremenjati v tistem trenutku, ko Sovjetska zveza zaradi notranjih težav ni več zmogla klasičnega hladnovojnega spopadanja z Washingtonom in je z nastopom Andropova in Gorbačova to tudi priznala. Kljub temu so na Bližnjem vzhodu izbruhnile še tri vojne. Leta 1982 je Izrael izvedel kazensko ekspedicijo na Libanon, dve leti prej pa je Irak napadel Iran. Tudi to vojno so na Zahodu pozdravili in Sadam Husein jo je po osmih krvavih letih dobil samo zato, ker je proti koncu dobival informacijsko in finančno pomoč Zahoda in sosednjih zalivskih držav. Nenadoma pa je sam postal največja nevarnost svojim nekdanjim zaveznikom. Zaradi tega so morali Američani prvič po Vietnamu v spopad večjih razsežnosti, državni sekretar James Baker pa je dobil nalogo, da pomiri Bližnji vzhod.

Položaj na Hrvaškem

Med novo vlado in starimi problemi

Prva javna seja nove, prve hrvaške večstrankarske vlade je minila tako, kot ni pričakoval nihče iz Vrhovništva – ob že pripravljenem stališču je potekala razprava, po njej pa sklepov zveznega predsedstva o prekinitvi ognja na ob-

šli do ugotovitve, da so glasni sklepi, pa čeprav jih imajo politiki tako radi, najslabše odločitve. Prvi srejet sklep kabineta novega hrvaškega premierja dr. Franje Gregurica to nazorno kaže. Vendar s tem še ni vse pove-

tem ko je usoda tednika Danas po vsem sodeč že zapečaten, pa na prizorišču časopisov, ki se niso prilagodili željam republiških in lokalnih političnih mogotcev, da bi imeli »svoje« novinarje in »svoje časopise«, ostaja samo

nosti, vendar tudi ob pomoči nekaterih sil iz tujine. Če ne gre za posamezne države, gre gotovo za številne hrvaške izseljence, ki so pogosto ob svojem denarju mislili, da bodo lahko in hitro uresničili stoletne sanje o lastni državi, vendar pa so se te v nekaterih pomembnih podrobnostih pokazale kot romantične iluzije, povzročile pa so jih prevelike kilometrske, pa tudi zgodovinske in politične razdalje.

Glavni tajnik HDS Ante Beljo pa je takoj, dan ali dva po tej Tudmanovi obtožbi, na tiskovni konferenci javno izjavil, da ni bilo nikakršnega poskusa državnega udara v stranki, ki jo še vedno vodi dr. Franjo Tudman. Stvari so tako postale bolj zapletene, vendar samo za strankarske prvake in za tiste, ki so odvisni od položaja v stranki. Sicer pa se ne dogaja nič drugega, kar se ne bi smelo dogajati v normalnem večstrankarskem političnem življenju.

Razlike so tudi v hrvaški

cah sodi v to skupino tudi general Martin Špegelj, ki je najprej ostal brez mesta ministra republiške obrambe, nato pa je, »zaradi zdravstvenih razlogov«, zapustil tudi mesto poveljnika Zbora narodne garde. Vrhovni poveljnik je sam dr. Franjo Tudman.

V javnosti se širi teza, po kateri naj bi bil Špegelj zastopnik teorije o nujnosti ostrega udara, celo napada na vojašnice, s tem pa naj bi po vsej verjetnosti prišli do orožja, ki ga Hrvaška posebej potrebuje. Z obstankom Špeglja v hrvaškem vojaškem vrhu povezujejo v saborskih hodnikih predloge o imenovanju dveh, kot jih navadno imenujejo, jastrebov na čelo ministrstev za obrambo in policije. Pri tem so mislili na Milasa in Šeksa. Ker ta načrt ni uspel, je Špegelj pač moral oditi.

Minister za notranje zadeve je postal Ivan Vekić, nedavni predsednik družbenopolitičnega zbora Sabora, ki se je v prvih javnih nastopih kot minister za policijo pokazal za človeka s čvrstimi in odločnimi stališči, lahko bi rekli kar kot človek brez kompromisov. Obnašati se je začel kot star policaj in to tisti najbolj trde vrste. Vendar pa ne smemo pozabiti neke nje-

na. Kot odposlanec predsednika hrvaške republike je na znani sinjski alki »izstrelil«, če ga prosto navedemo, da imajo Srbi manjše možgane. S tem je šel do konca smeri, ki je na povsem drugi strani političnih funkcij, ki si jih tako želi, ta, kot so ga imenovali ob neki priložnosti, jastreb z golobjim srcem. S tem tudi kaže svojo potrebo, da bi bil različen, čeprav to dela tako, da bo za svoje načrte pridobil malo sodelavcev.

Seveda prav najširša politična javnost sprejema in nosi naprej kot nekakšno razburkano morje vse te različnosti, ki jih je vse več na hrvaški politični sceni in ki silijo v obup ljudi, ki so dolgo časa živeli v nekem drugem sistemu, v katerem je bila razlika v mnenjih znak pomanjkljivosti. Pogosto so to zaupni ljudje tudi v tem sistemu, saj se politična kariera niti ene same osebnosti, ki je zdaj na hrvaški politični sceni, ni začela včeraj, to je na minulih volitvah.

Iz vsega tega lahko sklepamo, da je prvo leto večstrankarstva v sosednji republiki minilo bolj v deklaracijah in političnih govorih, posebej na številnih mitingih in slovesnostih, kot pa v politični praksi.



Takšne straže so v vseh slavonskih vaseh

močjih, kjer potekajo spopadi, niso sprejeli. Vlada je sprejela prekinitve ognja, vendar je ob tem padla v vodo vsa predvidena »tehnologija« te prekinitve, kar se v teh dneh vidi tudi na terenu. Novost je v tem, da je hrvaška vlada zavrnila neko slabo odločitev, to je ker je sploh prišlo do razprave in nato nesprejetje tistega, kar bi v vseh dosedanjih republiških povolitvenih vladah dobilo zeleno luč brez razprave.

Ta dogodek bi lahko imel velik pomen, morda bi lahko celo rekli – Hrvaška je dobila Vlado. Tisto, kar se je dogajalo do zdaj, je bilo v glavnem podobno formalnemu glasovanju o sprejetju sklepov, ki so jih že sprejeli nekje druge, morda niti ne tako daleč, samo nekaj deset metrov stran, v zgradbah na Markovem trgu, ki jih imenujejo »Banski dvori«. Vse pa se je začelo z veliko povolitno samozavestnostjo, ko je predsednik sosednje republike skoraj dobesečno rekel: naredite mi to vlado hadezejevsko, ob drugi priložnosti pa je celo ošvrknil slovensko večstrankarstvo v parlamentu, ki naj bi v tej republiki menda onemogočalo soglasno sprejemanje sklepov.

Ni treba analizirati prve povojne volilne izkušnje, ne samo na Hrvaškem, da bi pri-

dano, saj ostaja problem strankarske discipline v hrvaškem parlamentu, ki so jo do zdaj kršili samo v razpravah ne pa še tudi pri vzdigovanju rok za predloge Vrhovništva.

Toda na Hrvaškem ostaja še veliko področij, na katerih je težko priti do različnih mnenj – čeprav se skoraj vsi strinjajo s starodavnim političnim pravilom, ki govori o tem, kaj je demokracija. Na primer v dejstvu, ko vsi mislijo isto, gotovo ne misli nihče. Tako se šele dela na uskladi tvi stališč v sredstvih javnega informiranja, po padcu uredništva svobodnomiselnega osi- ješkega »Glasa Slavonije« in to ob pomoči republiške agencije za spremembo lastništva (beri: podržavljenje), je na vrsti ugledni hrvaški tednik »Danas«. V Glasu so za predsednika upravnega odbora imenovali nikogar drugega kot osebno Branimira Glavaša, šefa ljudske obrambe za Slavonijo in znane- ga s televizijskih ekranov po maskirni uniformi.

Tedniku Danas je grozil stečaj, ki že teče, pred tem pa so začeli s pripravami za podržavljanje revije, ki je v nekdanjem in v sedanjem sistemu pomenil poosebljanje neodvisne novinarske in politične misli, čeprav so ga tisti, ki tega nimajo radi, vedno uvrščali v nasprotno stran. Med-

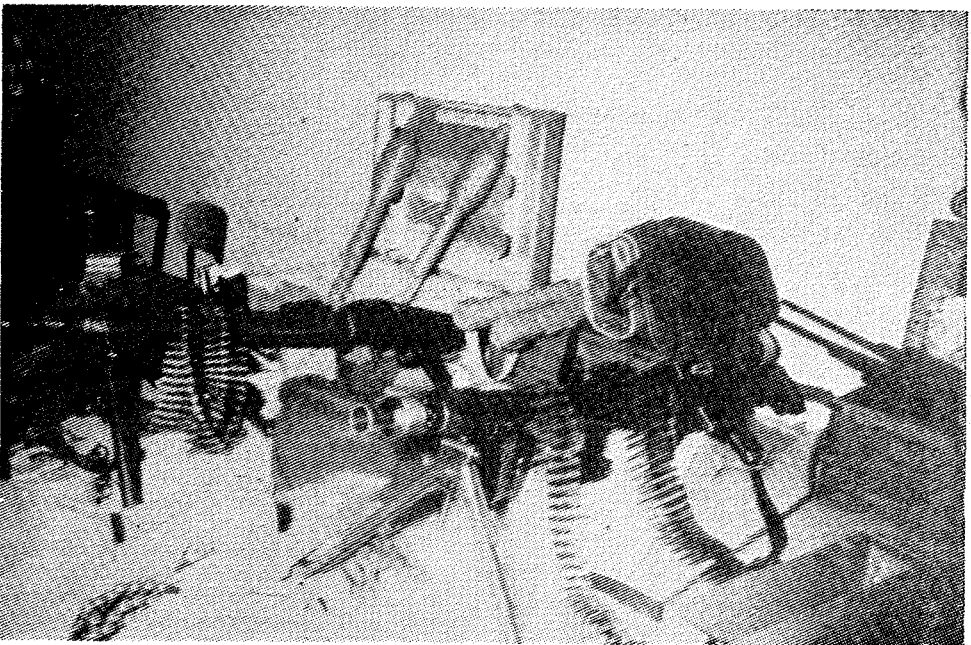
še splitska Slobodna Dalmacija.

To pa ne pomeni, da tudi že tam niso večkrat poskusili disciplinirati ljudi, vendar zaenkrat še brez uspeha. Po številu prodanih izvodov pa vse kaže, da bralci nimajo nič proti tistim, ki včasih »mislijo drugače«. Toda skoraj hkrati, ko je prišlo do znanih dogodkov v Saboru, ki so vsaj »dišali« na poskus mehkega državnega udara proti Vrhovništvu in morebiti tudi proti samemu Vrhovniku, so takoj imenovani državni časopisi, glavni zagrebški politični dnevnik izkoristili prve razpoke v sistemu, v katerem vsi mislijo enako tako, da so pokazali, kako obstajajo tudi tisti, ki mislijo drugače. Objavili so zelo kritična besedila, v katerih je tisto, kar so v zadnjem letu slavili in hvalili kot vrhunec politične in nacionalne modrosti, hitro postalo problematično in obremenjeno z napakami...

Razlike v mnenjih ali natančneje povedano v javnem prikazovanju posameznih mnenj so se nujno pokazale tudi v samih organih oblasti in znotraj vladajoče stranke. Brez dvoma je dr. Franjo Tudman dramatične dogodke v Saboru upravičeno imenoval za poskus rušenja dosedanje oblasti, tudi iz vrst lastne Hrvaške demokratične skup-



Žetev v senci pušk



Del orožja, ki so ga zaplenile oblasti teroristom

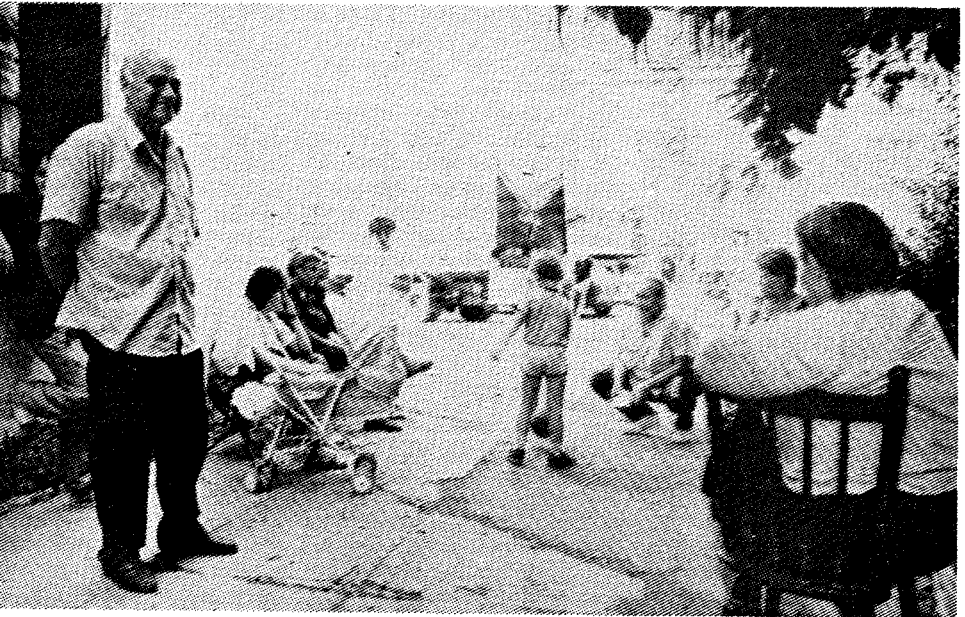
politični javnost in to tisti najširši. Eni trdijo, da je dosedanja obramba sosednje Hrvaške popolnoma zgrešena in da bi moral nekdo zaradi tega odgovarjati, medtem ko drugi mislijo, da je bilo storjeno vse, kar se je storiti dalo. Zagovorniki teze o zgrešeni obrambi sodijo v glavnem v skupino tistih ljudi, ki pravijo, da bi morali proti nasprotniku udariti že prej, močnejše in brezkompromisno, s tem pa bi bil danes položaj miren. Po nekaterih novi-

gove prejšnje izjave, ki je povezana z nastopom saborskih jastrebov, ko je dejal, da priznava nekatere dobre lastnosti teh ptic, vendar da sebe ne šteje v njihovo jato, saj imajo vse ptice, torej tudi jastrebi, zelo male možgane.

Vekićeva duhovita pripomba verjetno govori tudi nekaj o njegovih stališčih, kot to, ko gre za velikost človekovih možganov, gotovo govori najnovejša v vrsti podobnih izjav dosedanjega obrambnega ministra Šimeta Đoda-

Drugo leto večstrankarstva, v katerega so pravkar stopili na Hrvaškem, pa na tem področju nudi nekatere spremembe. Burni dogodki, skozi katere gre ravno zdaj Hrvaška, so verjetno prispevali k prebujanju različnosti, ki bo spet pomagala k hitrejšemu in učinkovitejšemu reševanju teh problemov. Seveda je temeljna ideja skupna – ohraniti Hrvaško in njeno suverenost, vendar je vprašanje, kako.

Nino Košutić



Vrnitev beguncev v zapuščeno hrvaško Kostajnico

Zdravstvo na Koroškem

Delali bodo lahko še mesec dni

Že nekaj časa prihajajo iz vrst zdravstvenih delavcev alarmantni glasovi, da jim na vseh koncih in krajih primanjkuje denarja. Stvari so že tako kritične, da ne zmorejo kupovati zdravil, kaj šele kaj drugega. Nekateri ne vidijo drugega izhoda, kot da so začeli stavkati, s čimer naj bi slovensko javnost opozorili na svoj težak položaj. Ponekod so svoje finance poskušali izboljšati s povečanjem participacije, ki pa so jo morali na zahtevo iz Ljubljane znižati na raven, ki jo je določil slovenski izvršni svet. Kot pa je sklenila slovenska vlada, bodo participacije povečali sredi prihodnjega meseca. O problemih, ki tarejo slovensko zdravstvo, smo želeli slišati iz ust prizadetih. Obiskali smo Koroško, kjer sta nam o tem pripovedovala direktor Koroškega zdravstvenega doma dr. Franc Ivartnik in v. d. direktorja Zdravstvenega doma Dravograd dr. Friderik Ambrož.

»Težave so pri nas takšne kot povsod v Sloveniji. Razlika je morda le v tem, da imamo sorazmerno malo zaposlenih, izjema je samo Zdravstveni dom Ravne. Kljub temu, ali morda ravno zaradi tega, imamo tudi malo denarja. Že dolgo si želimo, da bi dobili nek normativ, vseeno ali krizni ali realni; da bi le jasno pisalo, da en zdravnik pride na vsakih 1500 ali 2000 ljudi, kolikor je pač možno in da bi se za to dobilo plačilo. To bi bilo za tiste zdravstvene organizacije, ki delajo z manj ali več kadra, pomembno. Več kadra bi lahko imela tista, ki bi znala zanj zagotoviti dodatni denar. Na Koroškem si za ta normativ prizadevamo vsaj že deset let, toda še vedno nam ni uspelo, da bi ga dočkali,« je uvodoma poudaril dr. Franc Ivartnik.

Koroško zdravstvo so poko-

pali indeksi, od katerih so bili odvisni v preteklosti. Začeli so z nizkimi postavkami in vsako leto so dobivali za svoje delo in indeksirana sredstva. Zdaj tega ni več, temveč letos velja nov »vele-izum« republiške uprave za zdravstveno varstvo. V začetku julija so namreč poslali dopis, koliko sredstev so pripravljeni dati. Ta denar je nominalno manjši od lanskega. Cene v zdravstvu naj bi ostale na ravni lanskoletnega povprečja, kar je, po besedah dr. Ivartnika in dr. Ambroža, skregano z vsako pametjo, saj niti voda niti zrak ne staneta toliko kot lansko leto.

Zato je polletna bilanca strahotna. Polletne izgube znašajo od 20 do 50 odstotkov. Še njim samim ni povsem jasno, kako so to likvidnostno vzdržali. Res je sicer, da ima ZD Radlje že mesec dni blokiran svoj račun,

ostali pa so do zdaj nekako likvidnostno plavali. Slišali so, da je republiška uprava za zdravstveno varstvo imela denar za plače, medtem ko pri njih še nihče ne ve, ali bodo sploh in kdaj bodo lahko izplačali plače. Delavci sicer zagovarjajo stališče, da morajo stavkati, češ potem se denar že najde. Naša sogovornika pa menita, da to ne bo nič pomagalo. Neumno je namreč stavkati proti ljudem, ki pridejo v ambulantno iskat pomoč. Navadno se stavka proti lastniku ali pa morebiti proti državni upravi, proti ministrstvu. Tega pa stavka ne bo prizadela, ampak bo še veselo, če bodo poslali ljudi domov. Kljub temu visi stavka v zraku. Začeli naj bi jo delavci Reševalne postaje. Danes, v četrtek, 15. avgusta, imajo zbor delavcev in na njem se bodo odločili, kako bo. Vedeti pa je treba, da tudi v primeru, če bodo dobili denar za plače, ne bo denarja za plačilo prispevkov.

Vsako leto stabilizacijski program

Kot pravi dr. Franc Ivartnik, že več kot deset let vsako leto pripravljajo »stabilizacijski program«, pa še vselej ni bilo iz njega nič. Na območju štirih koroških občin je v zdravstvu zaposlenih 2,5 odstotka manj delavcev kot leta 1985. Z letošnjim letom so razpustili sozd, spremenili so upravo in zmanjšali število zaposlenih administrativnih delavcev z 42 na 34. V vseh nekdanjih toždih se je zmanjšalo število zaposlenih, kar je v skladu z navodili ministrstva za zdravstvo, družino in socialno varstvo.

Na žalost pa se vse to nikjer ne pozna. Finančne kalkulacije so namreč narejene na število delavcev. To pa pomeni, če jih je eno leto manj, jih moraš imeti naslednje leto še manj in če bo šlo tako naprej, bomo nekoč prišli na ničlo. Kot pravi oboja sogovornika, bodo na Koroškem kmalu na tem. Vendar to ni rešitev. Napaka je že v tem, da zdravstvo določajo sredstva glede na delavca, ta pa znašajo 4.200 dinarjev. Tako bi morala njihova značilna dobiti tudi tolikšno plačo, zajamčen osebni dohodek pa znaša 5.200 ali pa celo že več. Vse to je povsem skregano s pametjo in s tem denarjem se ne da gospodariti.

Nič več nadur

V koroških zdravstvenih domovih so vpeljali več zelo ostrih omejitvenih ukrepov, s katerimi so poskušali izboljšati svoj finančni položaj. Tako ne poznajo več nadur, pogodbeno delo so zmanjšali na kar najmanjšo mero, tako da imajo zdaj sklenjeni dve ali tri pogodbe z zunanjimi sodelavci. Bistveno ceneje je, če pride specialist na Koroško, kot če bi moral potovati v Maribor šestdeset ali še več pacientov. Opravljajo samo najbolj potrebna dežurstva, v nekaterih zdravstvenih domovih pa je dežurstvo že vključeno v redno delo.

Vsa ta prizadevanja so koroško zdravstvo potisnila na mejo, ko v bistvu ne morejo narediti nič več. Že lani so ob polletju začeli s precej ostrimi varčevalnimi ukrepi. Tako so znižali plače, ukinili regres za prehrano in prevoz na delo. Vendar so čez tri mesece delavci ugotovili, da druge v Sloveniji teh ukrepov niso uresničili in ves denar so jim morali izplačati za tri mesece nazaj. Za njih je

bila to dragocena šola in letos takšnih ukrepov še niso sprejeli. Njihov poslovodni kolegij je sicer sklenil, da bodo zmanjšali vrednost točke za obračun plač za 20 do 30 odstotkov, toda pri uresničevanju tega sklepa pa bodo zelo pazljivi, da se ne bi spet osmešili tako kot lani.

Kdo naj določi pravila igre

V Koroškem zdravstvenem domu so izdelali svoja, zelo



dr. Franc Ivartnik

ostra pravila za uporabo reševalnih vozil. Predlog so že spomlad poslali republiški upravi za zdravstveno varstvo, saj so želeli, da bi bil plačnik tisti, ki bi določil, za kaj naj se porabi denar in za kaj ne. Toda njihov

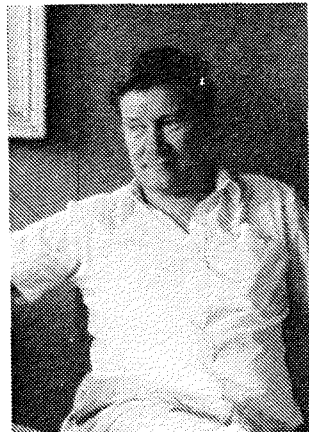
lo pristojno ministrstvo. Naša sogovornika pa sta dejala, da je plačnikov participacije vedno manj in da je ta način zgrešen. Participacijo bi morali plačevati vsi pacienti, ta pa bi morala biti bistveno nižja. Sedanji način plačevanja najbolj prizadene srednji sloj prebivalstva, ki za nekaj dinarjev preseže cenzus, tistih, ki so premožnejši, plačevanje ne prizadene, ker ni tako visoka. Po drugi strani pa se seznam neplačnikov participacije tako povečuje, pravi dr. Ivartnik, ki je zobozdravnik, da pacient, ki bi jo moral plačati, ne pride po več dni. Pristojna služba ministrstva, ki širi krog neplačnikov participacije, bi morala zagotoviti manjkajoči denar iz drugih virov. Le tako bi participacija imela svoj smisel.

Gospodarske težave koroškega gospodarstva, predvsem težave Železarne Ravne, ki je bila včasih nosilni steber razvoja tega dela Slovenije, neposredno ne vplivajo na položaj zdravstva, ker se to financira iz republiškega proračuna. Zato je zaradi tega prizadet proračun, ker ne dobi dovolj denarja; železarna že nekaj mesecev ne plačuje prispevkov. Povedati pa je treba, da je ZD Ravne ustvaril skoraj 15 odstotkov prihodka z neposredno menjavo dela. Zaradi industrije so razvili posebno zobno ambu-

denarja in prihodnji mesec bo celotno koroško zdravstvo blokirano...

Oklestili tudi izobraževanje

Izobraževanje svojih delavcev so tudi precej zmanjšali, vendar temu ni vzrok samo pomanjkanje denarja, ampak splošna politika na področju zdravstva. Če bo obveljalo načelo družinskega zdravnika, ne bodo potrebovali specialistov



dr. Friderik Ambrož

v sedanjem pomenu, ampak drugače. Tiste, ki so jih že poslali na specializacijo, bodo to opravili do konca, novih pa ne pošiljajo. Na strokovne seminarje pošiljajo delavce zelo selektivno. Vendar tudi temu ni glavni vzrok denar, ampak imajo o njih svoje mnenje; da so ta strokovna izpopolnjevanja neracionalno pripravljena, pogosto trajajo dva dni, čeprav bi lahko vse opravili v enem dnevu, potekati pa bi morala ob koncu tedna, kar je na zahodu navada, pri nas pa vse to poteka med službenim časom.

Borci boljši pacienti kot drugi občani

Seveda se nismo mogli izogniti borčevski zdravstveni zaščiti na Koroškem. Kot pravi dr. Ivartnik, ima vsak zdravstveni dom pooblaščenega zdravnika, ki ima z urnikom določen čas za preventivne preglede borcev. To so pregledi, na katere jih vabijo z obvestili. Sistem je takšen, da naj bi v vsaki občini v dveh letih vsak član ZZB NOV prišel enkrat na pregled. V praksi je to nekoliko drugače, saj nekateri sploh ne pridejo, nekateri pa so na vrsti vsako leto.

Drugo vprašanje pa je upravičenost tega dispanzerja glede na to, da je to starejša generacija in da so že tako pogosto pri svojem zdravniku. Preventivni pregledi takšnim ljudem ne pomenijo veliko, saj se lahko s svojim zdravnikom veliko več pogovorijo kot pa zdravnikom na preventivnem pregledu. Po udaril pa je, da imajo z borci veliko manj problemov kot z drugimi pacienti. Na klimatska zdravljenja pa jih pošiljajo toliko, kolikor je denarja. Pri tem pa zelo tesno sodelujejo z borčevskimi organizacijami na terenu.

Po besedah dr. Ambroža pa imajo v Dravogradu za borce poleg dispanzerja tudi še zobno ambulantno in da so borci zadovoljni z njihovim delom. Pohvalili so jih v časopisu, pa tudi na svoji letni skupščini so obravnavali zdravstveno varstvo, ki je v okviru danih možnosti in so z njim zelo zadovoljni. O tem so jim poslali tudi uradni dopis.

Bojan Kuntarič

Kaj pravijo pacienti?

Po pogovoru z dr. Ivartnikom in dr. Ambrožem smo povprašali nekaj naključno izbranih ljudi, kaj menijo o slovenskem zdravstvu, predvsem pa o njegovih težavah.

Franc Založnik iz Raven: »Sem bolj rahlega zdravja, zato pogosto obiskujem zdravnika. Mislim, da je težav, ki jih ima zdravstvo, kriva splošna gospodarska kriza, delno pa je zanjo kriva tudi organiziranost, saj je preveč zaposlenih. Mislim tudi, da bi morali participacije ukiniti in denar za zdravstvo zbrati na drug način.«



Lilijana Zaluberšek iz Raven: »Glede na to, da vsi zaposleni plačujemo prispevke za zdravstvo, se mi zdi čudno, da ni denarja. Verjetno tista zadeva, od katere so odvisne vse ostale. Če je človek zdrav, lahko dela, če lahko dela, ustvarja novo vrednost in država ima več denarja. Zato bi morala slovenska država zagotoviti sredstva za nemoteno delovanje zdravstva. Morda je tudi preveč zaposlenih, vendar se mi zdi, da jih pri nas v Dravogradu ni preveč. Mislim, da je problem drugje. Zaradi razmer v gospodarstvu marsikdo ne gre več tako pogosto k zdravniku in zaradi tega imamo občutek, da je preveč zaposlenih.«



Avugst Kermiš iz Dravograda: »Sedanjih težav zdravstva preprosto ne razumem, saj je zdravje tista zadeva, od katere so odvisne vse ostale. Če je človek zdrav, lahko dela, če lahko dela, ustvarja novo vrednost in država ima več denarja. Zato bi morala slovenska država zagotoviti sredstva za nemoteno delovanje zdravstva. Morda je tudi preveč zaposlenih, vendar se mi zdi, da jih pri nas v Dravogradu ni preveč. Mislim, da je problem drugje. Zaradi razmer v gospodarstvu marsikdo ne gre več tako pogosto k zdravniku in zaradi tega imamo občutek, da je preveč zaposlenih.«



Andrej Lopatni iz Raven: »Občasno obiskujem zdravnika in danes me je presenetilo, da moraš zdaj plačati participacijo za prve štiri obiske v ambulantni. Ne vem, zakaj moramo od svojih plač toliko prispevati za zdravstvo, ko pa prideš v ambulantno, pa moraš še enkrat plačati. Vedno moraš imeti denar pri sebi, če ne, te zdravnik še pregledal ne bo. Po mojem je vzrok za težave v zdravstvu v tem, da se zbran denar porabi drugje. Mislim tudi, da je v zdravstvu preveliko zaposlenih, vsaj v ambulantah, ne vem pa, kako je v administraciji.«



Sime zbira in komentira

Tudman spravi Hrvasko na kolena

Lani na jurjevo je Tudmanova HDZ doživela pravo zmagoslavje na prvih večstrankarskih volitvah na Hrvaškem, pri proslavljanju tega so izgubili vsak občutek za mero. Po vsej Hrvaški so klali vole in jih pekli na ražnju. Posebno razigrani so bili v zagrebškem predmestju Dubrava, kjer je zmagal Tudman.

Tudi letos so na jurjevo v Dubravi pekli vola. Podatke navajam iz zagrebškega tednika ST (Slobodni tjednik), objavljenega 27. aprila:

»Na dan glasovanja prvih slobodnih izbora Dubrava je več slavila sumrak komunizma i HDZ-ovsko prosvetljenje Hrvatske. Godinu dana kasnije opet je bilo veselo jer se slavio sumrak balvanizma.« (podčrtano že v izvorniku!)

Drugo pečenje zgodilo se na dan ustoličenja prve poslijeratne Hrvatske demokratske vlasti, a na godišnjicu prvog pečenja, onog slatkog i nostalgичnog prisjećanja na mjesto odakle je demokracija zapravo krenula, prikupili su se još jednom čelnici HDZ-a, ali ovog puta – vlasti.

Skromno, mirno, plemenito i užarenih srca bilo je i ovaj put, baš kako i prošle godine. Pjevalo se, jelo, pilo. I dr. Tudman zdušno se priključio Josipu Manoliću, Šimi Đodanu, Mladenu Vekiću, Antunu Vrdoljaku, Nenenu Jurici, Žarku Domljanu, zapravo svima nazočnim, u pjevanju »Vile Velebita«, »Oj hrvatska mati«, »Marjane, Marjane« i mnogih drugih pjesama. Ni predsednikova supruga, gospođa Ankica, nije štedjela glasnice. Prošle godine se slavilo nadanje i očekivanje pobjede. Ove godine slavila se konačno ostvarena pobjeda nad »balvan-revolucijom« i pretvorba Jugoslavije u savez suverenih republika ili država, što je u osnovi isto.

I zato svake godine na dan izbora čelnici će svraćati u tu mirnu, skromnu ulicu

u Dubravi. Na mjesto odakle je krenula demokracija.

Eno je gotovo: tudi na Hrvaškem po hudem porazu ne bo več tako, kot je bilo prej. Zato bo poskrbela predvsem vse močnejša opozicija.

Tiskovne konference v Zagrebu pa vodi Hrvoje Hitrec, ki pokadi štiri za-vojčke cigaret na dan. Zaradi tiskovnih konferenc pa dve uri na dan ne kadi. Slovenija je dobila vojno na tiskovnih konferencah in na televiziji. Hrvatska bo vojno izgubila. Televizijski program je tak, kot bi bil generalni direktor RTH Toni Vrdoljak četnik, je zapisala Tanja Torbarina.

Tanja Torbarina je zadela žeblico na glavcio, ko je v svojem komentarju v zagrebškem Globusu 26. julija zapisala: »... Bem ti život hrvatski. Otkad nas je nova vlast oslobodila sve smo više zarobljeni.«

Med prvim in drugim pečenjem vola v Dubravi se je Hrvaška zmanjšala za dobro tretjino; samo ugibamo lahko, za koliko se bo še zmanjšala, če bo dejansko prišlo do tretjega pečenja vola v Dubravi.

Ker sem že večkrat omenil vola, je prav, da omenim še kravo. Na listi HDZ je bil izvoljen tudi igralec Martin Šagner, bolj znan kot Dudek. Kot republiški poslanec se je izkazal, da doslej še ni spregovoril za govorico v Saboru. Zato pa je Dudek toliko zgovornejši v sabski okrepčevalnici. Tam je večkrat razložil, tudi novinarjem, da je zlahka zmagal na volitvah in da bi tam zagotovo zmagala tudi njegova krava, če bi ji na bok zapisal: »HDZ«.

Krivična ocena Primorskega dnevnika

Na drugi strani tržaškega Primorskega dnevnika sem 1. avgusta našel (navajam v celoti):

»Spoštovani gospod Matjaž Šinkovec, predsednik komisije za mednarodne odnose Skupščine Republike Slovenije.

Na seji skupščinske komi-

sije za informiranje z dne 26. julija ste dali izjavo, ki za naš dnevnik ne zveni samo paradoksalno, ampak glede na dramatičnost minulih vojnih dogodkov v Sloveniji, tudi žaljivo.

Slovenec je namreč v soboto, 27. julija, poročal, da ste pisanje Primorskega dnevnika opredelili kot »nevtralistično«. Ne vemo,

naslednik znanega Partizanskega dnevnika že od prvega dne napada na Slovenijo, ni zavzel pripisanega mu »nevtralističnega stališča«, temveč se je tudi tokrat odločno postavil, na stran slovenskega naroda in mu po svojih močeh pomagal.

G. Matjaž Šinkovca sem doslej cenil kot umirjenega politika in obetavnega di-

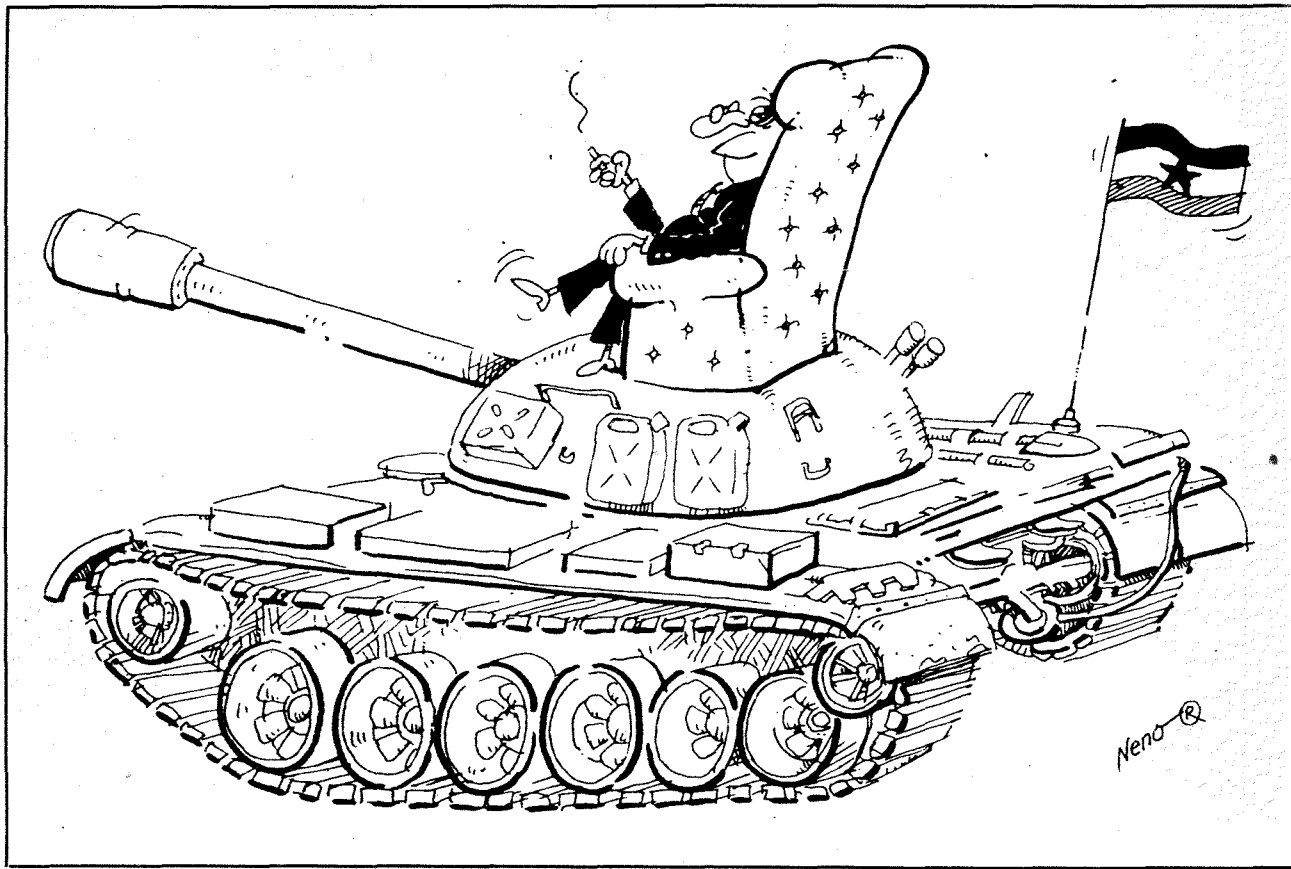
potrebujemo – dobro in enotno.

Gospa Spomenka Hribar, znana po jeziku brez dlake, je Demosovo krizo označila takole (navajam iz zanimive knjige Danila Slivnika Sto osamosvojitvenih dni, ki bo kmalu na tržišču):

»To so seveda tudi dnevi, ko Spomenka Hribar vsa jezna na skupščinskih hod-

Gliha vkup štriha II.

Zdaj pa še nekaj ob moj komentar v zadnji številki, v katerem sem ostro obsodil početje zunanjega srbskega ministra Branka Mikasovića, ki je v Rimu brez vsakršnih zadržkov italijanskim neofašistom MSI ponujal Istro, Reko in Dalmacijo. Čast Srbije je pred nedavnim rešil nihče drug kot – ženski lobi. O tem je 5. avgusta poročalo tudi Delo; ženski lobi menda poudarja, da gre za italijansko stran-



na kakšni podlagi ste si ustvarili to mnenje, v dokaz, da je popolnoma napačno, pa Vam pošiljam izvode Primorskega dnevnika iz vojnih dni v Sloveniji.

Pričakujemo, da boste na podlagi neposrednega preverjanja svojo oceno popravili in to tudi javno povedali.

Glavni urednik Dušan Udovič, V vednost: Ministru za informiranje R Slovenije Jelku Kacinu.

Ker že leta redno berem Primorski dnevnik, sem bil močno presenečen nad Šinkovčovo oceno, meni se zdi, da Primorski dnevnik kot

plomata, pri svoji, ne ravno laskavi ob »oceni« Primorskega dnevnika, pa je spregledal nekaj:

Primorski dnevnik na tretji strani redno objavlja rubriko Pomoč Sloveniji. Namenjena je ublažitvi posledic vojne v Sloveniji in je kar uspešna. Primorski dnevnik torej le ni »nevtralistično usmerjen«...

Demos in Cankar

Vrh Demosa je nepričakovano (vsaj za javnost, ki nima vpogleda v politično zakulisje) sprožil krizo vlade, ki jo vodi Lojze Peterle. In to ravno, ko jo najbolj

nikih izjavi: »Težave Demosa so v tem, da ima na treh pomembnih mestih »tri nesrečnike« – na čelu vlade Lojzeta Peterleta, ki ne drži skupaj vlade... na čelu skupščine Franceta Bučarja, ki ne drži skupaj parlamenta... in na čelu Demosa Jožeta Pučnika, ki ne ve, kaj bi z Demosom...«

Zatem ko je premier Peterle dvignil oči proti nebu, je na seji skupščine dejal: »Menim, da po nesprejetem predlogu za personalne spremembe v oblastnih strukturah ne moremo govoriti o krizi vlade, ki svoje posle normalno opravlja. Menim tudi, da ni potrebe po spreminjanju programa, če pa se bomo dogovorili o personalnih spremembah (na svetu Demosa), bom o tem seveda pravočasno in primerno obvestil skupščino in javnost.«

Skupščina in javnost pa še naprej tavata v negotovosti...

Spet sem vzel v roke Cankarja, da bi se vsaj malo umiril v teh zelo zmedenih časih. 11. oktobra 1907 je v Dunajskem pismu, ki je izšlo v Rdečem praporu, napisal takole:

»Še bolj po domače povedano: dokler demokratizem ni nevaren in dokler kaj nese stranki in prijateljem – slava demokratizmu!

»Und der Demos absolut, wenn er unsern Willen tut!«

Dotlej namreč, dokler se kaže »demos« v podobi petstotnih farovžev...«

ko, ki je skrajno desno usmerjena in ki nikoli ni skrivala svojih ozemeljskih pretenzij do Jugoslavije. Prebivalci Srbije imajo, pravijo ženske, pravico izvedeti, ali so bili sogovorniki srbske skupščine fašisti oziroma, kako želijo internacionalizirati jugoslovansko krizo. Kot zvočni finale novice pa je stavek, da je Gian Franco Fini, sicer član evropskega parlamenta, ki je vodil delegacijo, na tiskovni konferenci izjavil, da v primeru razpada Jugoslavije Italija ne bo priznala osimskih sporazumov in da Istra, Reka in Dalmacija pripadajo Italiji.

Pod naslovom Srbija bi Istro dala Italijanom pa 7. avgusta v Delu piše, da je o pogovorih v Beogradu tajnik neofašistične stranke Fini poročal predsedniku Cossigi. V italijanskih sredstvih obveščanja o tem, kaj je na to dejal Cossiga, na žalost ni nobenih informacij, že samo dejstvo, da ga je predsednik sprejel po vrnitvi iz Beograda, pa je brez dvoma, tako pravijo, dovolj zanimivo in zgovorno.

Odkrita imperialistična politika velikega srbskega mešetarja z nesrbskimi ozemlji Miloševića se torej nadaljuje – nekako po poti balkanskih in prve svetovne vojne.

Kako prisrčno so se ujeli Srbi in Italijani! Gliha torej zopet vkup štriha...

Kaj pa JA, ki mu slabo prikrito pomaga? Postala je že SA (Srbska armada)! Vsem je treba seveda jasno reči: »Pa zdravi ostanite...«

Vaš Sime

Kako je z varnostjo JE Krško?

Odkar obstajajo in delujejo jedrski objekti, velja zanje očevek, da so lahko predmet vojaških ali kakšnih drugačnih terorističnih groženj. Posebno v zadnjem času je bila to pogosta tema pogovorov tudi zaradi jedrske elektrarne Krško. Direktor republiške uprave za jedrsko varnost mag. Miroslav Gregorič je nekaj dni pred agresijo JA na Slovenijo odgovarjal na vprašanja novinarjev in tudi dejal, da se četniškega vodja Šešlja glede njegovih groženj o napadu na nuklearno v Krškem že ne boji. To seveda pomeni, da ni mogoče kar tako napasti nuklearke in z značnimi napadi ogrožati njeno delovanje. Priznati pa si je treba, da je vsaka jedrska elektrarna občutljiv objekt, da so posebej pomembna vsaj za-

časna tamkajšnja skladišča za jedrske odpadke, da pa začasno neobratovanje samo po sebi povzroča ekonomsko škodo.

Očitno je, da gre za strašilne metode, tudi za tiste v obliki nizkih preletov letal nad nuklearko. Sredi julija je JE Krško ponovno pridobila dovoljenje za obratovanje. Predsednik brežiške občine, ki je hkrati tudi poslanec Zelenih v družbenopolitičnem zboru skupščine RS, Ivan Tomše je ob tem postavil delegatsko vprašanje, ki ga je utemeljil tudi s podatkom, da je eno vojaških letal Mig priletelo nad Krško iz Beograda in to v borih 29 minutah. Kje torej zagotovo za varnost, saj so 1. julija izdali odločbo o zaustavitvi njenega obrato-

vanja? Pravega zagotovila pravzaprav res ni, a je morala republiška uprava za jedrsko varnost od zveznega izvršnega sveta zbrati vrsto dokumentov, se dopisovati s tovrstnimi mednarodnimi ustanovami, podlaga za odločitev pa je bilo tudi pismo Predsedstva republike Slovenije zveznemu predsedstvu o prizadevanjih za preprečitev napada na JE. Zadnje resnejše zagotovilo pa je bila tudi brionska deklaracija, ki jo je sprejelo predsedstvo države.

Ker pa so razmere še vedno napete, celo do nerazumnih meja, možnost nasilnega posega v obratovanje JE Krško še vedno obstaja. O tem pričata tudi nedavni razstrelitvi dveh električnih daljnovodov, ki sta povezana tudi na prenos elektrike iz Krškega.

V nuklearki sami se dodatno prizadevajo za varno delovanje, saj posebej skrbno varujejo elektrarno in tudi njeno okolico. Prihodnost JE Krškega naj bi bila znana do konca leta 1992 oz. do leta 1995, vendar varnost nukleark ne bi smela pomeniti pretiranega problema. Tudi zapiranje samo, ki bo gotovo potekalo nekaj let, bo nadzorovano.

Rast porabe električne energije v Sloveniji se sicer ne povečuje kaj prida, a bo sleherna kilovatna ura iz Krškega dragocena. Kakšnega razkošja si tudi na tem področju pač ne bomo mogli privoščiti, še posebej pa to velja za Hrvaško, ki ji JE pomeni pomemben vir energije.

Jože Skok

Vzroki in oblike nasprotovanja Osvobodilni fronti v letu 1941/1942

Pomembna je bila le zmaga!

Druga svetovna vojna je še bolj kot prva boleče zarezala v duhovno in biološko tkivo evropskega in slovenskega človeka. Novi »včerašnji svet« je ponovno zgrmel v brezno, to pot dosti globlje kot tisto izpred četrtega stoletja pred njim. Ta vojna je bila drugačna, saj je poleg »običajnih« ideloških, političnih obeležij imela celo rasističen značaj. Tega seveda ne gre preveč poudarjati, čeprav je res, da še nismo uspeli »prebaviti« novejših trditve nemškega zgodovinarja, da je šlo pač za vseevropsko državljansko vojno...

Omenjeni značaj(!) pa je ob vseh spremljajočih okoliščinah ter vmešavanjih med drugim povzročil tudi tragičen razcep med posameznimi narodi (znotraj njih). To je veljalo seveda za okupirane narode in države. Vzroki in povodi za to pa niso ležali v problemu odnosa do okupatorjev (le-ta je bil povsod v glavnem enoglasen-odklo-nilen), temveč glede taktike tega odpora. Vprašanje je bilo, kakšni naj bodo metode, ritem ter moč upiranja okupatorski oblasti, predvsem strategija oz. končni cilji. Vedeti je bilo namreč treba, kaj naj se s tem bojem doseže (kakšna naj bo družba po končani vojni.) pri čemer je bil cilj osvoboditve izpod okupacije seveda samoumeven. Pri tem je pomembno vlogo imela tudi sama okupacijska politika (cilji okupatorja z okupiranim ozemljem, upoštevanje vojnega prava in podobno). Kar zadeva odporniška gibanja, so se le-ta po Evropi pojavljala v sila različnih oblikah: od idilike na Kanalskih otokih pa do boja na življenje in smrt v jugovzhodni Evropi. Toda dodati gre tudi za nas pomenljivo dejstvo, da je te boje skoraj praviloma in premosorazmerno v enaki intenzivnosti spremljala še državljanska vojna. A o tem kdaj drugič.

Na Slovenskem so med vojno vsi ti pojavi in problemi tudi stopili v ospredje in to v prav dramatičnih razsežno-

stih. V začetku seveda ni kazalo tako; razkosanje Slovenije in posebej nacistični raznarodovalni ukrepi so za kratek čas ohromili skoraj vse. Pri tem naj poudarimo, da ne bomo govorili o slovenskem ljudstvu kot takem, temveč predvsem o posameznih političnih subjektih ter njihovem delovanju ter programih, s katerimi so (ali pa niso) potegnili za sabo omenjeno ljudstvo oziroma njegove dele.

Ljubljanska pokrajina, ki so jo okupirali Italijani, je v vseh pogledih postala središče slovenskega naroda in prostor, v katerem je edino slovenstvo – tudi z vidika okupatorja – še imelo svojo realno in legalno politično težo. Postala je tudi neke vrste azil; tu se je tudi edino lahko organiziralo in delovalo vodstvo odporniškega gibanja in seveda tudi vodstvo njemu nasprotnega gibanja. Deli prejšnjega legalnega meščanskega vodstva so v Ljubljani sicer v določeni meri kolaborirali z okupacijsko oblastjo (konzulta!), v glavnem pa je stvar le potekala v skladu z določili vojnega prava. Pri tem je treba dodati, da je tudi pod vtisom nacističnih raznarodovalnih ukrepov relativno ugodno ocenjevalo italijanski okupacijski režim, kar naj bi mu omogočalo dolgoročno preživetje ter tudi razmeroma udobne ilegalne priprave na »odločilne trenutke«. To pa naj bi bile zaključne operacije

ter končna osvoboditev države. Priznavalo je avtoriteto legalne kraljevske vlade v Londonu, ki je bila tudi mednarodnopravni subjekt; priznavali so ga zavezniki, pa tudi Sovjetska zveza.

Predvojne stranke in KPS

V Ljubljani je najprej ilegalno delovalo vodstvo predvojnih strank; tu so živeli narodni poslanci, vodilni gospodarstveniki in podobni. Dr. Lambert Ehrlich je predlagal celo formiranje ilegalne vlade, a tega Slovenska ljudska stranka (SLS) ni sprejela. Nekdanji ban dr. Marko Natlačen je po kratkem obdobju zavzemanja za avtonomno slovensko državo pod pokroviteljstvom Osi prešel nazaj na jugoslovansko stališče, dobil stik z Londonom ter se nato septembra 1941 sporazumel z vodjo JNS dr. Albertom Kramerjem za skupen program. Bistvo le-tega je bilo, da se po vojni obnovi kraljevina Jugoslavije, ki pa mora biti federativno urejena. Slovenija naj bi bila povečana – združena Slovenija, jugoslovanska država naj bi tvorila skupno gospodarsko enoto, morala pa bi imeti pravičnejši socialni red itd. Ta program so poslali slovenskemu ministru dr. Mihi Kreku v London in dr. Alojziju Kuhar ga je 23. 11. 1941 po tamkajšnjem razmisli tudi objavil (»londonske točke«). Od takrat dalje naj bi v Ljubljani kot nekakšen skupni ilegalni forum obstajal tudi Slovenski narodni odbor, podobno tudi v Londonu, pod vodstvom Kreka, ki so ga vodstva političnih strank in gibanj v Ljubljani priznavala za voditelja in predstavnika slovenskega naroda pred mednarodno jav-

nostjo. Za vodenje vojaških priprav je SLS 27. aprila 1941 ustanovila Slovensko legijo (SL).

Drugi soigralec in politični subjekt, katerega pomen se je od začetka okupacije naprej polagoma, nato pa silovito večal, je bila Komunistična partija Slovenije s svojimi levičarskimi zavezniki. Ustanovila je Protiimperialistično fronto, po 22. juniju preimenovala v Osvobodilno fronto. O tem, kakšen je bil njen značaj oziroma cilji, smo že nekaj govorili. Vprašanje, ali je KP in tudi OF šlo za osvoboditev ali za revolucijo, ali pa za oboje, pa ilustriram z eno izmed možnih ponazoritev. Brez dvoma je veliki večini pripadnikov in privržencev OF, partizanov in voditeljev NOG vključno voditeljev KP, šlo za osvoboditev izpod okupatorjev. Nedvomno pa je tudi večina le-teh razmišljala o tem, kakšna bo ali naj bi bila svobodna Slovenija oziroma Jugoslavija. Pri partijskem vodstvu je tu gotovo šlo za konkreten revolucionarni projekt in le-ta se je nato v obliki piramide širil navzdol med partijsko članstvo in z večanjem vloge KP v okviru NOG tudi med ostale privržence le-tega. To pa je bil tudi rezultat vzdušja in stanja po propadu predaprilske države in posledica kasnejše državljanske vojne. To, ali je partijskemu vodstvu šlo zgolj za revolucijo ali tudi še za kaj drugega, pa očitno vsaj objektivno ni toliko pomembno, saj v danih okoliščinah revolucionarne zmage in prevzema oblasti pač ni bilo moč doseči brez pregona okupatorja, brez zmage v »osvobodilni« vojni. Na subjektivni in moralni ravni pa je tu seveda vprašanje na pretek. Ob tem je lahko za nas problem ob revoluciji ce-

lo akademsko vprašanje, kar pa seveda ni veljalo za tedanje meščansko politično vodstvo v Ljubljani oziroma Londonu (v majhni meri je ilegalno obstajalo le še na Primorskem). Zanj je postal aktualen odnos do OF in KP poleti 1941, ko NOG začne pospešeno propagandno delovati, politično organizirati ter se končno oboroženo bojevati proti okupatorju. Program osvobajanja, neposredno povezan z akcijo, je posebej privlačil mlado generacijo ter poprej bolj odrinjene družbene sloje in politične skupine. Podpora Osvobodilni fronti je bila vse bolj zaznavna, vse bolj očitno pa je tudi bilo, da ima vodilno vlogo v njej KP.

Začel je delovati predvojni protikomunistični refleks

To dejstvo je seveda najprej padlo v oči, kajti za meščanski establišment, vsaj za njegov glavni del, je bilo samoumevno razmišljanje: kjer je KP, tam je revolucija, je prevzem monopolne oblasti, je stalinistična diktatura, je preganjanje vere, je skratka sovjetski sistem. Vse to je bilo pred vojno dobro znano. Nevarnost komunizma je bila dodobra razdelana, tudi s pomočjo Cerkve oziroma njene hierarhije. Ta se je sklicevala na ustrezne protikomunistične papeške okrožnice, ki so komunistem razglašale za slabega in nenaravnega in prepovedovale vernikom vsakršno sodelovanje z njim.

Skratka, začel je delovati predvojni protikomunistični refleks. Stanje napetosti in nasprotja med nasprotujočimi si ideološkimi ter političnimi praksami in projekti se tako nadaljuje v vojno dobo. KP na čelu vse bolj priljubljene in dejavne OF deluje na, recimo mu sedaj protikomunistični establišment, kot rdeča cunja pred očmi, kot logična nevarnost in simbol revolucionarnega razvoja, kot nekaj samoumevnega vsaj spr-

va. Vendar to le ni bil zgolj refleks brez realnega ozadja. Že takoj je namreč šlo za resne stvari: bik v areni, če se vrnemo k prisposobi o rdeči cunji, že v začetku ni imel možnosti. N.pr. 6. geslo osvobodilnega boja iz srede junija 1941 namreč pravi, da se brez boja proti izdajalski »lastni« kapitalistični gospodi zatirani narod ne more osvoboditi: kasnejši sklep VP OF iz septembra nadalje pravi, da SNOO med vojno edini predstavlja in vodi slovenski narod, 6. temeljna točka OF pa, da bo ona po vojni prevzela oblast...

Boris Kidrič je avgusta 1941 poudarjal, da v NOG obstaja razredni moment, decembra pa je moral priznati, da je vsak dan, znotraj celotnega slovenskega naroda, četuti v zraku vse hujšo razredno napetost (!). Kako je do nje prišlo? Začetek smo že nakazali, drugače pa je po besedah Kidriča in drugih voditeljev OF/KP izdajalsko meščansko vodstvo začelo proti OF in KP z ustno propagando. Predvsem so poudarjali pomisleke glede oboroženega boja, vlogo SZ, fronti je očitala, da je protizavezniška, protijugoslovanska in protidiktatorska. Več ilegalnih skupin, poleg Slovenske legije, je že spomladi in poleti 1941 začelo z aktivnostjo; večkrat so personalno pomešane z začetki OF, vse pa so tedaj usmerjene izključno proti okupatorju in priznavajo londonsko vladno ter kasneje tudi Dražo Mihailoviča kot vrhovnega poveljnika. To so četniška in oficirska organizacija, Petrova garda, Prebujena Slovenija, Slovensko narodno gibanje, Sokolska legija, Stara pravda in podobne.

Kardelj je v začetku avgusta vse to ocenil kot ilegalno protirevolucionalno organizacijo, ki se skriva za demagoškimi gesli. Te protirevolucionalne skupine, močnejša je bila slejkoprej Slovenska legija, ugledna pa tudi sredina (Solar, Gosar), so začele tudi izdajati letake in jeseni

Iz nemške vojske v partizane

Moja zgodba

V začetku februarja 1943 so Nemci pošiljali pozive za služenje v RAD (Reich Arbeitsdienst) – v nemško delovno službo. Dobil sem ga tudi jaz, star pa sem bil sedemnajst let in pol. Poklicali so tudi še 120 mojih vrstnikov, rojenih 1925, z vse Gorenjske. Zbrali so nas na Jesenicah, z vlakom pa so nas odpeljali v vas Erpfendorf pri St. Jochanu na Tirolskem. Še isti dan so nas preoblekli v rjave uniforme, vsak je dobil tudi kratko, kakšen meter dolgo lopato, kakršno smo doma uporabljali za prekopavanje vrta. Ta pa je imela drugačen namen...

V Erpfendorfu so nas urili, vcepili disciplino. Upali smo, da nas bodo po treh mesecih izpustili, saj smo morali domov pisati, naj nam pošljejo civilne obleke. A iz tega ni bilo nič: Nemce in Čeha so odpustili, nas, Slovence, pa so premestili v dve baraki. Stražili so nas, ko pa so prišli vojaški podoficirji, so nas spremili na vlak. Preko St. Jochana smo prišli v München, kjer so nas porazdelili v več kasarn. Mene so dodelili v kasarno na Türckenstrasse, v vojaško enoto 161. regimenta.

Postali smo nemški grenadirji. Vsak dan razen sobote in nedelje smo hodili po dve uri daleč v okolico mesta, kjer smo imeli urjenja. Po treh tednih pa so nas poslali v Francijo, v mesto Belfort. Pridružili so se nam drugi vo-

jaki, rojeni v letih 1916 do 1922. Četa je štela 250 fantov, kakšnih 40 je bilo Nemcev, ostali pa smo bili Slovenci. Zopet so nas urili, konec avgusta 1943 pa so nas premestili v Grenoble. Mesto so zasedali Italijani, nas pa so namestili v neki veliki športni dvorani poleg vojašnice. Neka septembrskega večera pa se je razlegel alarm, dobili smo strelivo. Razporedili so nas okrog vojašnice, na vsakih 40 metrov enega moža, dobili pa smo navodila, da v vojašnico lahko spustimo, vsakogar, iz nje pa nikogar. Nemški oficirji so se šli dogovarjati z italijansko komando. Obljubili so jim, da se lahko umaknejo, le da morajo položiti orožje. Toda Italijane so prevarali. Ko so orožje položili, so vse v nekaj dneh s transporti poslali v nemška

taborišča, sami pa so prevzemali njihove vojašnice in skladišča, kar so vestno stražili.

V Grenoblu in njegovi okolici so bili zelo aktivni francoski partizani. Vsako noč je pokalo, v zrak so leteli vlaki, oficirski domovi in drugo. Napadli so tudi našo vojašnico. Vendar je nekaj Slovencev z njimi dobilo zvezo. Odšli so v mesto in se niso več vrnili. Od tedaj nismo več smeli sami v mesto, vselej nas je spremljal nemški podoficir. Tudi pobegniti se ni dalo, saj smo na urjenja hodili s praznimi puškami, Nemci pa z nami z napolnjenimi...

Sredi decembra 1943 pa so nas spet premeščali. Spet smo se znašli na Türckenstrasse v Münchnu. Že naslednji dan

smo morali na vaje, zato sem se skupaj s tremi Slovenci prijavil, da sem bolan. To je bila napaka. Zdravnik je seveda ugotovil, da nam ni nič, zato nas je naslednje jutro starešina čete (»špis«, smo mu rekli) poklical iz postroja. Hitro smo morali vrniti vso opremo, dali pa so nam novo, slabšo. Namesto navadnih škornjev smo dobili škornje iz filca in vatirane jopiče. Ob štirih popoldne smo že bili na vlaku za mesto Landshut.

Tam so oblikovali »marš kompanije« – čete, ki so šle na fronto...

18. decembra je ves regiment v spremstvu dveh godb odkorakal na železniško postajo. Zopet potovanje. Namestili so nas v živinske vagonne z nekaj slame in gašperčkom. Začela se je osemndnevna vožnja proti Rusiji. Na večer pred božičem je v vsak vagon prišel major, komandant transporta in nam zače-

lel vesel božič. Za mnoge je bil to zadnji.

Na fronti

Na Štefanovo, 26. decembra 1943, smo se ustavili na neki manjši postaji blizu mesta Cerkasov, pri reki Dnješter. Razmestili so nas po vaseh, v daljavi pa smo že slišali grmenje eksplozij. Pregrupirali so nas v manjše čete, ki so štele po približno sedemdeset mož.



Odhod v nemško vojsko v Celju.

1941 še periodične ilegalne liste, z njimi pa opozarjati na preuranjenost in škodljivost partizanstva. Takih listov je bilo okrog deset, pri čemer so tisti iz četniških in sokolskih krogov priznavali odpornost OF, vendar so zahtevali tako priznanje tudi zase. Vse bolj jih je bolelo nepriznavanje in nato obsodba Draže Mihailovića, nepriznavanje londonske vlade in podobno. Vodstvo NOG je v svojih glasilih odgovarjalo

de preloma z Mihailovićem konec leta 1941 pa je bilo v 9. temeljni točki OF poudarjeno, da je slovenska narodna vojska le partizanska vojska. Konec januarja 1942 je bilo zagroženo s smrtno kaznijo vsakomur, ki organizira vojsko izven partizanstva, ali ki ni pod vodstvom OF.

Navedimo le glavne očitke protirevolucionarne strani oz. KP, različno konkretne in različno upravičene: da je osvobodilno gibanje nesmotr-

partizanstvo obsodila Krek in Kuhar. Krek ga je že 17. decembra 1941 po radiu označil kot izdajo, Kuhar pa je marca 1942 sklenil, da je slovenski narod tako dobil še notranjega sovražnika, iz Ljubljane so Londonu svetovali, naj OF razglasi za narodne sovražnike.

Z moralnega vidika je od oktobra 1941 početje partizanov obsodil tudi škof, ponovno spet marca 1942. Katoliški

Katoliška akcija je svojim članom že naročala, naj spremljajo početje »nasprotnikov«. Sredi februarja 1942 pa je bil pri škofu že prvi dogovor, da se skuša pridobiti Italijane; da jim dovolijo, da samostojno, z legalnimi sredstvi pobijajo komunistično nevarnost, ker so pač Italijani tega nevešči. Marca so stražarji že aktivno pomagali Italijanom pri racijah v Ljubljani. Prišli so do dokončnega sklepa, da je v danih razme-

Tudi oborožene skupine

Italijanske oblasti so širje razdora budno opazovale, ugotavljale obstoj »bele garde«, vendar so SLS še vedno ocenjevale, da je odločno protitalijanska. Toda marca je Grazioli že sklenil, da bo protikomunistično gibanje spremljal in ga predvsem skušal izrabiti za svoje cilje. Iz prestižnih razlogov še ni pristajal na vse te ponudbe (Adlešič), a maja 1942 je vojaško poveljstvo že resno razpravljalo o ponudbah predvsem stražarjev, da takoj začnejo z oboroženim bojem. Junija so potekala pogajanja med italijanskimi oblastmi in predstavniki Slovenske zaveze, ki je bila od konca aprila osrednji medstrankarski organ protirevolucijskega tabora. V odnosu do Londona je nastopala tudi kot predstavnik večine Slovencev v domovini. (Ustanovljena je bila na pritisk Draže Mihailovića oziroma njegovih predstavnikov v Sloveniji). Major Novak je začel organizirati tudi četništvo v obliki Jugoslovanske vojske in kot prvi rezultat te akcije je bil odhod prve oborožene skupine od Sv. Urha sredi maja proti Gorjancem, kjer so četniki razglasili mobilizacijo. Subjektivno so pripadniki Štajerskega bataljona sicer še imeli iluzije o boju proti okupatorju, vendar sta praksa in naravnost obeh strani (obsodba organizatorjev iz Dobrunj 18. 5., izjava Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet s 27. 5. in podobno) takoj vodila v bratomoren boj, ki ni ponehal vse do konca vojne.

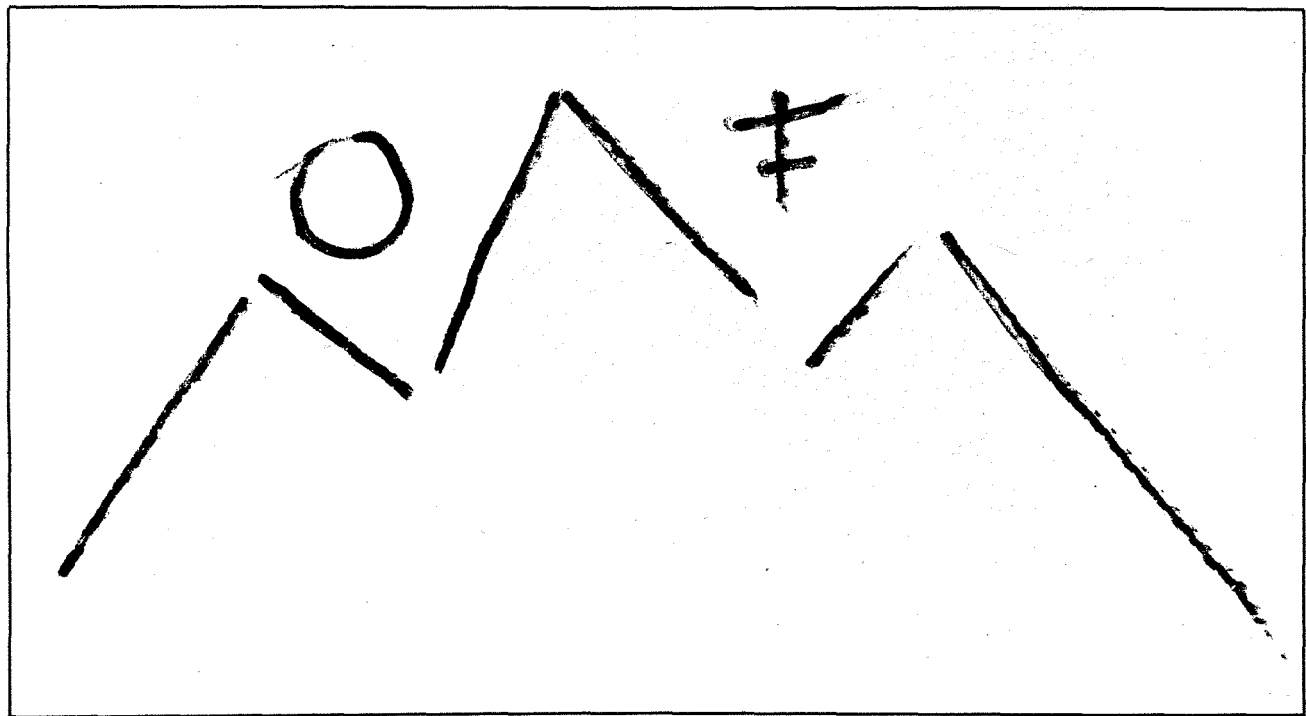
Medtem je protirevolucionarno vodstvo dobivalo vse bolj alarmantne vesti s terena, ki so kazale na to, da se je del prebivalstva, ki ni simpatiziral z OF ali pa se NOG ni hotel aktivno udeleževati, resnično nahajal v vse večji eksistenčni stiski. Takšna poročila se množe posebej s prvih osvobojenih območij, katoliški fantje naj bi se ponekod že skrivali pred partizanskimi oblastmi po gozdovih.

To je bila seveda tudi posledica ideoloških in drugačnih priprav pred tem, posebej s strani emisarjev SL ter pripadnikov KA. Sredi maja je prišlo že do nekaterih pojavov aktivnega odpora proti partizanom (Tabor, Suha krajina), julija pa je predvsem pomembno dogajanje v Št. Joštu, ki pa so ga Italijani že podprli, saj so bila pogajanja s SZ pred tem uspešna. Legaliziral se je tudi Štajerski bataljon pod Gorjanci in postal »legija smrti«, drugod pa so po Ljubljanski pokrajini po vzorcu Št. Jošta vznikale vaške straže, kar so sedaj podpirale in celo pospeševale tudi italijanske oblasti. Boj za življenje in smrt, ki ga je aprila 1942 napovedala Straža t. i. »komunistični predrevoluciji« (!) se je začel, vse to, kar smo omenjali doslej, je bil s tega vidika pravzaprav le uvod...

Slovenska zaveza je ob svojem nastanku razglasila za svoj cilj obnovitev države ter njeno bistveno izboljšanje, a tudi prevzem oblasti. Menda je k sodelovanju celo povabila KP, kar pa je seveda tedaj bilo že povsem iluzorno. Cilji OF in KP so bili tudi uradno znani, vsaj na videz si torej niso bili tako daleč vsak-sebi.

Malo pred tem, ko je slovenski humanist in narodnjak Lojze Ude videl, kam gredo Ehrlichovi privrženci, je sicer ugotavljal, da na pot izdajstva, toda rotel je njihove nasprotnike, naj jih ne začno pobijati; potem da bo izdajstva vedno več in ne manj. Vsi, ki so na tak ali drugačen način povezani z njimi, bodo vstajali proti OF kot maščevalci. Tak je pač psihološki zakon in ni se treba sramovati priznanja, da je tudi vodstvo OF kdaj naredilo napake. Treba je zbrati moralno moč za to! Toda znano je, da o priznavanju napak med vojno in tudi po vojni skoraj ni bilo sledu, ne na eni in ne na drugi strani. Videti je bilo malo ponižnosti in človečnosti, a zelo veliko oholosti!

mag. Boris Mlakar



vse ostreje, meščanskemu vodstvu, ki naj bi zakrivilo katastrofo aprila 1941, je odrekalo možnost vstopa v OF, vsako organiziranje izven OF pa razglasilo za škodljivo. Protirevolucionarne skupine so tudi že zbirale orožje, njihova vodstva ter propaganda pa se je vse bolj usmerjala proti OK/KP, čeprav so hkrati ohranjala tudi protiokupatorsko držo. Sledil je odgovor o protinarodni zaroti in reakciji, novembra se že uporablja izraz bela garda in celo peta kolona. Odlok o zaščiti slovenskega naroda iz septembra je pojem narodnega izdajalca opredelil, gle-

no in škodljivo, predvsem pa prezgodnje, da je avanturizem, da je omejeno le na strankarske namene, da je za narod rušilno, da temelji na terorju in lažeh, pa tudi, da se slovenski narod »bliža robu groba, nacistični načrti se tako uresničujejo«, da bi brez KP/OF narod veliko manj trpel in da je tedanji komunizem pripravljen storiti vse, da bi sam zavladal.

Prve ostreje besede in odgovori

Seveda pa ni ostalo le pri obtožbah. Že jeseni 1941 sta

tabor, posebej pa pripadniki Straže, so bili vse bolj ostri, že konec oktobra je Straža preroško (in ironično) napovedala, da bo kmalu slovensko ljudstvo branilo svoje trge in vasi pred OF, ki nas je osvobodila Rašice... Decembra 1941 je bilo izrečeno, da je treba odločno nastopiti, če hočemo rešiti slovensko kulturo in civilizacijo, sledil pa je ultimatum Straže: če se ne preneha s terorjem, bo nastopila z javno razgrnitvijo štirinajstih voditeljev OF, uporabi pa da lahko tudi metodo zob za zob – medsebojno klanje, čemur pa se zaenkrat odpoveduje.

rah aktualna le osvoboditev slovenskega naroda od komunistične OF in to takoj, obenem pa je bilo napovedano, da se bliža čas obračuna. Ideolog Straže dr. Lambert Ehrlich pa je takrat italijanskim oblastem izročil obširno spomenico, ki je vsebovala sicer silovito kritiko italijanske politike v pokrajini. Med drugim pa je nato predlagal ustanovitev avtonomne slovenske varnostne službe, sestavljene iz akademske formacije, meščanske straže ter narodnih straž po vaseh. Nekaj podobnega sta kasneje predlagala še dr. Juro Adlešič ter dr. Marko Natlačen.

5. januarja 1944 zjutraj smo morali oddati vso odvečno opremo in biti v pripravljenosti. Opoldne so prišli tovarnjaki, ki so nas odpeljali frontni nasproti. Po kakšni uri vožnje so okrog tovarnjaka začele padati mine in takoj smo poskakali iz njega. Nekaj sto metrov pred nami so bili frontni jarki, kjer smo polskali zaščito. S komandnim kadrom vred nas je bilo sedemdeset, osemnajst nas je bilo Slovencev.

Na položajih smo bili že deset dni, zamenjave pa nisimo dobili, le dopolnitve. Od tistih sedemdeset, kar nas je 5. januarja prišlo, smo bili 15. januarja zjutraj le še trije. Vsi drugi so bili ranjeni ali mrtvi.

Ves čas, kar smo bili na fronti, sva bila skupaj z Antonom Skerlovnikom, doma je bil iz okolice Celja. Večkrat sva se menila, kako bi prišla ven iz tega pekla. Dogovorila sva se, da se raniva ob enem izmed ruskih napadov. Vseh deset dni na fronti je sledil napad za napadom. Ruski, pa zatem nemški. Tako smo se dajali za vzpetino z gozdom. Na vsakih nekaj metrov je ležal mrtev vojak. Pobirali so samo ranjene. Bilo je kakšnih dvajset centimetrov snega,

temperatura pa je bila –15 do –20 °C.

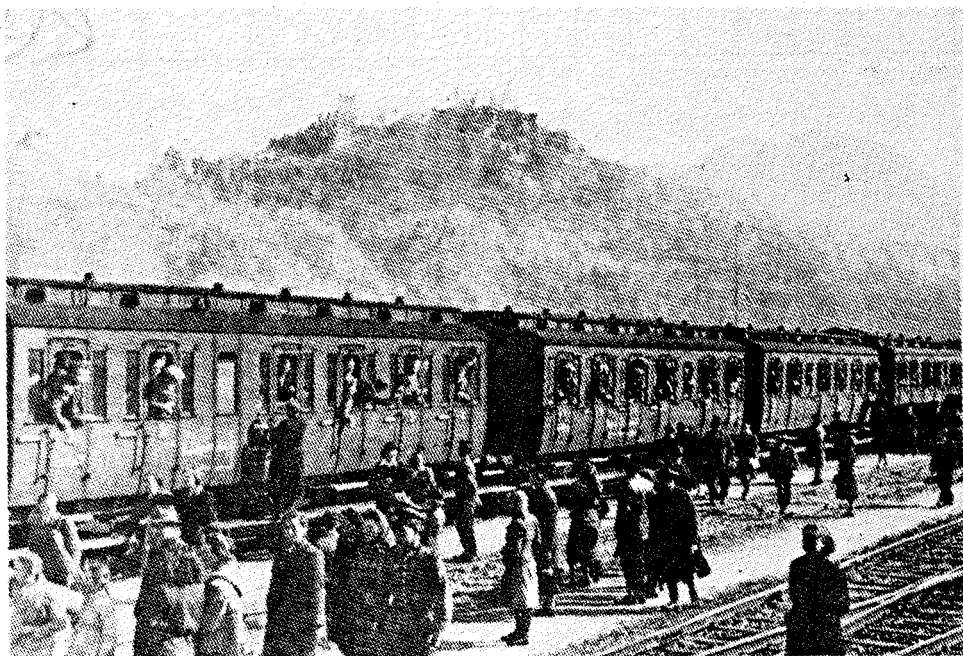
Ko se je 15. januarja začelo daniti, so zopet napadli Rusi, ki smo jih prejšnji večer pregnali iz rovov. Ob napadu sva se z Antonom krila za velikim štorom, kjer sva tudi izvedla najin namen. Najprej sem streljal jaz s približno treh metrov v Tonetovo levo nogo, pod kolenom, nato se je on splazil nazaj, jaz nekoliko naprej. Vstran sem stegnil levo roko in on je ustrelil. Kroglja mi je prebila spodnji laket, začutil sem ostro bolečino. Kakšnih sto metrov za položaji je bilo obvezovališče, kjer so naju za silo obvezali in napotili nazaj. Kasneje so naju z drugimi ranjenci odpeljali v divizijsko ambulantno, kjer so opravljali operacije, pa tudi selekcionirali so, kdo se bo zdravil tam, kdo pa se bo odpeljal »in die Heimet« – v domovino. Imel sem srečo, da mi je krogla prestrelila kost, zato sem odšel. Tone je imel prestreljeno »le« mišico, zato je ostal v ambulanti.

Z avtobusom sem se odpeljal na železniško postajo v Novgorod in nato z živinskimi vagoni do poljskega mesta Stanislav. Tam so me ponovno pregledali, me rešili uši,

potem pa sem se pridružil transportu, ki je zaradi napredovanja Rdeče armade šel preko Romunije. Proga je bila porušena, zato smo se po drugi progi vračali v Poljsko, v osebem vlaku pa sem se še dva dni vozil v Nemčijo, v mesto Holzminden; v tamkajšnji vojaški bolnišnici sem ostal do julija 1944.

Rešila me je izkaznica

Tedaj sem tudi dobil dopust, toda šel sem lahko samo do Koroškega, do Spitala. Prebival sem pri nekem kmetu, mami domov pa sem pisal, naj me pride obiskat in naj mi prinese civilno obleko. Prišla je, ko pa sva se poslavljala, sva se dogovarjala, kako bi prišel na Gorenjsko in se pridružil partizanom. Prišla mi je tudi izkaznica prostovoljne gasilske čete, v kateri je bila slika nemškega gasilca. Po naključju sem srečal prijatelja Jako s sosednje vasi in skupaj sva se odpeljala v Beljak, kjer je stanoval on. Od tod se je dalo priti na Jesenice. Kupil sem vozovnico in se odpeljal, v Podrožci pa je v vlak vstopila vojaška patrulja in se brez omahovanja napotila k meni. Pokazal sem jim gasilsko izkaznico, potem pa so me spraševali, kje sem bil. Odgovoril sem,



Novaki, rojeni leta 1923, so iz Celjskega odšli v nemško vojsko 23. julija 1942 z vlaki.

da sem bil pri bratu v Beljaku in povedal naslov zidarja Jake. Seveda sem bil sumljiv, saj sem bil v vagonu edini, ki bi moral biti v uniformi.

Tako sem srečno prispel na Jesenice, od tod v Podhom, prek Bleda pa v rodno Selo. Ustavil sem se še pri stricu in obvestil domače, da sem pobegnil.

Zvečer smo se doma pogo-

varjali, kako naj grem v partizane, če nimam primerne obleke in obutve, na Koroškem pa je ostala skoraj nova uniforma. Dogovorili smo se, da bo ponjo šla mama. Imel sem še dva dni dopusta. Mama je šla na Koroško in kmetu rekla, da sem v Beljaku dobil prijatelje, se z njimi zapil in da mora zdaj civilno obleko odnesti domov, uni-

formo pa mi prinese, saj da nisem mogel sam ponjo. Zvečer se je domov vrnila s kovčkom, ki je zaradi varnosti seveda potoval v drugem vagonu kot ona.

Na dan, ko bi se moral javiti v Münchnu v svojo enoto, pa sem po zvezah že bil v Drugi četi Gorenjskega odreda na Jelovici.

Janez Plemelj

Šmarje pri Jelšah

Strankarske zdrahe vnašajo med ljudi odpor

Struktura borcev (oziroma udeležencev odpora) v šmarski občini je izredno razgibana, pri čemer je pravzaprav naposrednih nekdanjih borcev še najmanj, nam je povedal predsednik domače borčevske organizacije Joško Lojen, ki hkrati poudarja, da je značilnost občine tudi to, da skorajda ni hiše, kjer ne bi vsaj nekdo bil posredno ali neposredno udeležen.

Domala vseh devetsto članov, kolikor jih premore šmarska borčevska združba, živi od zemlje. In ker se pač svet vrti okoli denarja, je sogovornik najprej opozoril na socialni status članov, ki je vsaj v nekaterih primerih če že ne kritičen, pa vsaj neustrezen za čase, ki so vse bolj v zmanjšanju draginje. To je hkrati tudi odgovor na očitke, da borci uživajo nekakšne »privilegije«, na nerazumne zahteve (v domači občini!), da jim je treba ukiniti vsakršne denarne in druge »ugodnosti«, kajti Lojen meni, da priznavalnine, po pravilu več kot skromne, zgolj nekakšen socialni korektiv, niso nikakršen »privilegij«. Te priznavalnine so omejene že sedaj z različnimi cenzusi in z njimi rešujejo najbolj kritične primere.

»Smo del nekakšne socialne službe« razlaga neljuba dejstva Joško Lojen, »pri čemer se na vse kriptle trudimo, da se te pravice (poudarjam pravice) ne bi ožile. Vsaj na zdravstvenem področju. Pri zdravniškem zdravljenju se obnašamo kot povsod. Iščejo najboljše rešitve, zmanjšujemo število dni in če se le da, ljudi pošiljamo v najbližja zdravilišča, torej v Rogaško Slatino in Atomske toplice. Delno so stvari rešljive na ta način, da si ljudje sami plačajo zdravstveni del, tjakaj pa jih vozijo svojci. To je hkrati tudi edini način, da bi kar največ naših članov bilo deležnih zdraviliškega zdravljenja, ki so ga, vsaj večina, krepko potrebni. Če oblast v nas vidi pripadnike nekega določenega idejnega sloja in spregle-



Središče Šmarja pri Jelšah

duje človeka, se pač moti!»

Novi problemi se porajajo z vse številnejšimi in večjimi participacijami, ki jih marsikateri član preprosto ne zmore več. Iz tega pa seveda sledi zagrenjenost, apatičnost, da o ogorčenosti nad tako spremenjeno politiko niti ne govorimo.

Že leta deluje v Šmarju dispanzer za borce, ki ga vodi dr. Čakš na splošno zadovoljstvo svojih pacientov, enkrat letno pa opravi tudi sistematske preglede vseh članov. Dispanzer premore tudi sosednja Rogaška Slatina, vendar je tam, tako Joško Lojen, precej manj posluha, je pa obljubljen, da se bodo zadeve vendarle uredile v najkrajšem času.

»Morda še beseda, dve o denarju,« pravi Joško Lojen. »Letos bo s priznavalnini – tudi zaradi odklonilnega odnosa nekaterih občanov v skupščini do borcev in polpretekle zgodovine nasploh – nekoliko težav, vsota je namreč znižana kar za 300.000 dinarjev, upam pa, da nam bo stvar uspelo izpeljati v zadovoljstvo vseh. Zagotovo pa se bo zataknilo pri enkratnih pomočeh, za ozimnico, pomoč ob smrti družinskega člana in podobnem. Pri že tako skromnem proračunu smo prikrajšani za kakšnih 30 odstotkov, ob tem pa bi rad povedal, da so strankarski proračuni, oziroma sredstva zanje, vsaj ponekod, znatno večji. Očitno vsi skupaj pozabljajo, da gre za stare, največkrat že povsem nemočne ljudi in da zganjati takšna in podobna (maščevanja).

Letos ostaja – zaradi sredstev – vprašljivo praznovanje oziroma srečanje borcev in aktivistov kozjanskega okrožja, ki je vsako leto v eni kozjanskih občin, vprašljivo tudi zaradi tega, ker so zanje zadolženi, prav oni. Občinski praznik (v spomin na napad in osvoboditev Kozjega s strani Bračičeve brigade 9. septembra 1944) se tokrat zagotovo ne bo več praznoval, predlagane so nekatere nove inačice, vse iz starejših zgodovine, največ možnosti pa ima veliki slovensko-hrvaški kmečki upor 1572/1573.

V pripravi je tudi monografija Kozjanskega odreda, luč sveta naj bi zagledala prihodnje leto, če bo denar, seveda, in sicer najprej vojaški, kasneje ša še politični del.

Kot povsod, tudi na Šmarskem borci močno vznemirja nerazumna gonja, ki se, namesto da bi pojenjala, še stopnjuje. Tudi na vsiljevanje vsesplošne državljanjske vojne Kozjanci ne morejo pristati, saj kaj podobnega preprosto na Štajerskem ni bilo. Menijo, da bi medvojne dogodke morali zelo natančno diferencirati, saj se mnogi počutijo zelo prizadete.

»Še posebej,« je za zaključek pribil Joško Lojen, »pa smo v občini ogorčeni zaradi izpadov posameznikov, ki z nerazumljivim žolčem zlivajo gnojico na vse, kar se je dogajalo med 1941 in 1945. letom in – konkretno – zaradi izjave poslanca Marka Štadlerja v šmarski občinski skupščini, da je treba borcem pobrati vse: od pokojnin do slehernih »ugodnosti« in »privilegij«. Žal se v tem slovenskem prostoru počasi, a dovolj vidno oblikuje dejstvo, da je sodelovanje z nasprotno stranjo – upoštevanja vredna vršina.«

Milenko Strašek

Ulice preimenujte s spoštovanjem!

Predsednik pododbora Bračičeve brigade v Mariboru je poslal izvršnemu svetu skupščine občine Slovenske Konjice pismo, v katerem zavzema svoje stališče do preimenovanja nekaterih ulic v občini Slovenske Konjice. Ne more razumeti nekaterih strank v konjiški občini, ki predlagajo med drugim tudi preimenovanje Bračičeve ulice v Rimsko ulico.

V Bračičevi brigadi, ki je bila v sestavi 14. divizije – pravi Ciril Gregor – smo bili tudi borci te slavne enote, ki se je po prihodu 14. divizije na Štajersko bojevala tudi na našem, konjiškem območju, kar dokazuje tudi lista o podelitvi domicila tej brigadi v konjiški občini. Po prihodu 14. divizije na Štajersko je največje izgube pretrpela prav Bračičeva brigada, v kateri je po končani ofenzivi februarja 1944 ostalo zelo malo borcev. Proti koncu vojne je ta enota štela od 600 do 700 borcev. Le-ti so bili predvsem štajerski borci, tudi iz občine Slovenske Konjice. Večina je bila kmečkega ali delavskega stanu.

Naš skupen cilj sta bila izgon okupatorja iz naše dežele in boj za svobodo. Zato borci Bračičeve brigade ne razumejo tistih, ki se bojijo tako nedolžnega imena, kot ga nosi ulica Kurirska pot. Na eni izmed sej konjiškega izvršnega sveta so sklenili, da bo preimenovanje ulic steklo takoj, ko bodo sprejete nove državne listine. Za vsa načrtovana dela pri preimenovanju ulic bo potrebno precej denarja, na kar je opozoril eden izmed članov izvršnega sveta v Slovenskih Konjicah. Pa so mu odgovorili: »Če so znali poiskati denar za današnje poimenovanje, ga bomo mi zmogli zagotoviti za časa primernejša imena ...

V nadaljevanju pisma Ciril Gregor sporoča »dragim občinskim gospodom«, da za današnje poimenovanje ni bilo potrebnih nobenih sredstev, saj so se odstranjevala imena ulic, ki jih je okupator nadel ob okupaciji naše dežele. Svoje pismo konjiški vladi Ciril Gregor končuje takole: »Ko boste snemali imena ulic, med njimi tudi ulico Bračičeve brigade, počnite to s spoštovanjem do tistih, ki so padli in darovali svoja mlada življenja. Toliko let smo živeli v miru, tudi vi, ki ste danes v občinski vladi in vam je bil omogočen študij, da danes opravljate odgovorne dolžnosti pri vodenju samostojne Slovenije.«

M. K.

Odmev

Ob srečanju v Sežani

V 15. številki TV-15 z dne 1. 8. 1991 smo na 3. strani pod naslovom Odkrit tovariški pogovor brali o srečanju predstavnikov ANPI iz ZZB NOV, ki je bilo v Sežani 29. 7. 1991. V članku novinarka poudarja stališča predstavnikov obeh borčevskih in protifašističnih organizacij Slovenije in Julijske krajine glede stanja v Sloveniji po vojaški agresiji in glede razmer v Jugoslaviji.

O tem je razpravljala tudi skupščina Skupnosti borcev italijanskih partizanskih enot slovenske narodnoosvobodilne vojske na sedežu svojega domicila v Izoli 11. julija 1991. Sprejela je tudi resolucijo in jo poslala ZZB NOV Slovenije.

Glede na to, da skoraj vse občinske organizacije ZB NOV severne in južne Primorske vzdržujejo plodne stike prijateljstva in sodelovanja z organizacijami ANPI Julijske krajine, predlagam, da bi srečanja, po vzoru sežanskega, ne potekala le na ravni vodstev, temveč tudi v »bazi« (občinski ali celo krajevni).

V omenjeni resoluciji smo zapisali: »Naša partizanska zaobljuba, da se borimo za to, da človeštvo ne zabrede v vojno in nasilje, ostane trdna in neprekršljiva prvina moralnega kodeksa upora in narodnoosvobodilnega boja.« Zato v organizacijah ZB NOV in ANPI štejemo za našo temeljno nalogo in usmeritev, da ohranjamo mir, svobodo ter visoko vrednotenje protifašističnega boja ter upora in narodnoosvobodilnega boja.

Plinio Tomasin, Izola

Srečanje partizanskih učiteljev Primorske

Pred kratkim je bil v Ilirski Bistrici šesti Plenum partizanskih učiteljev Primorske, katerega pokroviteljica je bila občina Ilirska Bistrica, v sodelovanju s tamkajšnjo OŠ D. Kette in občinsko organizacijo ZZB NOV. Zbralo se je okrog 100 nekdanjih učiteljev, ki so med NOB poučevali na partizanskih slovenskih šolah po vsej Primorski. Žal je marsikateri v tem plemenitem dejanju žrtvoval tudi svoje življenje. Slavnostni govornik na plenumu je bil Ciril Zlobec, član predsedstva Slovenije in nekdanji partizanski učitelj. Spregovoril je o današnjih prizadevanjih Slovenije za osamosvojitve in o dogajanjih v naši državi, razpravljali pa so tudi udeleženci sami. Do izraza je prihajalo zlasti razočaranje nad odnosom do NOB, pa tudi nad omalovaževanjem dela partizanskih učiteljev, ki so v teh krajih med vojno predstavljali prave poslance slovenske besede.

Stefan Bratina

Kje ste, ljudje?

Šel sem po svetu,
da bi srečal ljudi.
Iskal sem, iskal,
a ljudi ni in ni.

Poskusil sem dalje,
a gledal na vse strani,
a vame so zrle
nenavadne oči.

Najti zaklad v njih
morda posreči se mi ...
Ljudjem podobni,
a v njih nič ljudskega ni!

V rokah imajo puške,
za pasom samokres,
pa mogoče še bombe
in srd vmes.

Takrat zdrznem se,
rad rešil bi ljudi,
nič ni človeškega v njih,
slabši so kot zveri.

Spominjam se časov, strašnih dni,
ko fašisti, nacisti nad nas so prišli.
Zasužnjili bi radi nas, podavili vse,
a fantje pogumni uprli so se.

Zasijala je svoboda,
svet je bil spet lep,
vrag je izginil,
a ne čisto splahnel.

Dolgo in dolgo
nekje je ždel,
čaka na priložnost,
da bi se zopet povzpел.

Danes so časi,
ko vidimo jih povsod,
mislijo, da so le oni pravi,
maščevanje je njihova pot.

Zakaj ljudje, sprašujem se,
spet ne bi bili ljudje,
zakaj zloba je spet
prišla v njihovo srce?

Marija Lisjak

nekdanja borka Gradnikove brigade in partizanska učiteljica z Rihemberka ob srečanju v Ilirski Bistrici

Prijeten spored

Borci in aktivisti NOB iz Škofjeloškega so se julija podali na izlet po Gorenjskem, s sedmimi avtobusi pa so se najprej pripeljali na Pokljuko.

Množica 350 izletnikov se je dopoldne zbrala pri spomeniku padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade na Goreljku. Na krajši spominski slavnosti je nekaj besed spregovoril Jakob Ušeničnik, predsednik komisije za zgodovinsko dejavnost pri OO ZZB NOV Škofja Loka, poslušali pa smo tudi doživeto pripoved udeleženca junaškega boja 3. bataljona Prešernove brigade Vinka Kušarja iz Medvod. Sledile so recitacije za ta namen pripravljenih pesmi Neže Maurerjeve, na koncu je delegacija OO ZZB NOV Škofja Loka položila venec pri spomeniku, ogleda-

li pa so si tudi spominski park in skupno grobišče padlih.

Pred hotelom Sport na Pokljuki so se izletniki sprostil na družabnem srečanju. Zapela je harmonika Toneta Benedika, poskrbljeno je bilo za hrano in pijačo, pa tudi za srečelov z dobitki, ki so jih zbrali posamezni člani združen in tudi nekatere škofjeloške delovne organizacije. Celotni prihodek od srečelova je namenjen obdaritvam in obiskom tukajšnjih bolnih in ostarelih borcev NOV.

Izletniki pa so se na tem srečanju pogovarjati tudi o odnosih do tradicij NOB in o poskusih obnavljanja domobranstva. Bili so si enotni: želimo si le mir, svobodo, lepe medsebojne odnose in spoštovanje do vsega, kar je bilo ustvarjeno v preteklosti.

Franc Galičič

Poletje z vojno

Kljub težavnim razmeram je letošnje poletno kulturno življenje v slovenski prestolnici dokaj pestro – Mednarodni poletni festival prejel le dve odpovedi

Kakor koli smo že pretekla leta jamrali, da poletni utrip v Ljubljani še vedno ni tisto, kar bi (po subjektivnih ocenah) lahko bil, pa za letošnje brez dvoma velja, da je kulturno življenje v slovenski prestolnici kljub resnično težavnim razmeram vendarle dokaj pestro. Nikakor ne gre pozabiti, da se je od 26. junija do 8. julija tukaj »dogajala« vojna, ki je povzročila nemalo težav tudi kulturnikom, ki morajo na poletne programe misliti že veliko prej. Če drugega ne, je treba žal še vedno globoko v prihodnost pretehtati, ali bo v kulturniško malho kanilo kaj cvenka – dobra volja je namreč premalo.

Najbolj zaslužna za to, da se čez vroče poletne dni sploh kaj dogaja, sta brez dvoma ljubljanski Festival in Društvo za oživljanje kulturne podobe starega mestnega jedra, ki pripravlja priložnostne večerne prireditve. Društvo se je potrudilo in pripravilo cikel t. im. ljubljanskih komornih večerov, ki v dobru meri pomenijo promoviranje nekaterih nadarjenih glasbenikov, ki jih ob že znanih slovenskih umetniških poudarjalcih lahko spoznavamo na koncertih ob sredah

in petkih v atriju Magistrata. V tem okviru se je Društvo spomnilo tudi 400-letnice Gallusove smrti. Če se pri štetju nismo zmotili, se bo na teh večerih skupaj predstavilo trinajst ansamblov oziroma posameznikov, žal pa zaradi že omenjenih razmer ne bodo mogli sodelovati glasbeniki iz zamejstva.

Ze 39 let zapored ima poseben pomen ljubljanski mednarodni poletni festival, ki se je dodobra uveljavil tudi v mednarodnih razsežnostih. Od vseh povabljenih in prijavljenih gostujočih umetnikov, ki naj bi se ljubiteljem gledališke, glasbene in folklorne umetnosti predstavili med 20. julijem in 30. avgustom, je direkcija festivala prejela le dve odpovedi. Tako v Ljubljano ne bo renominirane italijanske orglavke Grazie Salvatori in pevec Jones & Co. Seksteta, ki pa so ponudili nov termin za nastop.

Ostaja pa dejstvo, da razen teh prireditev v Ljubljani ni videti kaj dosti drugega, saj vse gledališke, glasbene in druge kulturne hiše, vključno s Cankarjevim domom, čez pasje dni (začasno) zaprejo svoja vrata. Izjeme so Moder-

na galerija, ki je sredi julija ponovno odprla grafični biennale, galerija ŠKUC z občasnimi razstavami in Arhitekturni muzej z razstavo »Ognjišče akademikov arhitektov« iz Plečnikove zapuščine.

Poletje smo si vendarle malce drugače predstavljali, saj se še vsi dobro spomnimo, kako so pridni delavci hoteli obnavljati staro mestno jedro in pročelja hiš (kar se, hvala bogu, nadaljuje); prenovljena sta Tromostovje in Sušarski most in še kaj. V novi in sveži preobleki naj bi namreč Ljubljana pričakala udeležence in goste svetovnega slovenskega kongresa in 17. svetovnega kongresa industrijskih oblikovalcev ICSID. Razumljivo je, da zaradi agresije na Slovenijo tega kongresa zdaj ne bo, na srečo pa kljub temu bo, in sicer prihodnjo pomlad.

Ne gre pozabiti tudi tega, da je bila ljubljanska filozofska fakulteta vsako poletje gostiteljica seminarja slovenskega jezika, literature in kulture in poletne šole slovenskega jezika. Žal sta tudi dve prireditvi odpadli, na voljo pa je zanimiv seminarski zbor-

nik. Kultura torej niso samo razne prireditve, temveč tudi drugačna vrsta ustvarjalnosti.

Ne gre prezreti, da je konec julija (natanko mesec dni po razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije) Cankarjeva založba izdala monografijo Vojna za Slovenijo. Križem rok pa niso bili niti filmski mojstri. V produkciji Informedia 3 Filming nastaja portret pisatelja, esejista, dramaturga in režiserja Franceta Kosmaka v režiji Milana Ljubiča, na Viba filmu pa so uspešno končali novi kratki film, posvečen oblikovalcu Oskarju Kogojcu.

Če se spomnimo še na to, da je Slovensko mladinsko gledališče v tem času gostovalo v Essnu, Grenoblu in s petimi predstavami Tauferjevega Odiseja in sina v Ciudad Mexicu, potem skoraj ne bi imeli pravice misliti, da je kulturno življenje letošnje poletje zamrlo. Pa si za konec še malce »popihajmo na dušo« in si sposodimo citat iz londonskega časopisa The Guardian, ki je pred slabim mesecem zapisal: »Najpomembnejša stvar, ki jo je treba razumeti v zvezi s Slovenijo, je, da to ni provincialno balkansko kraljestvo, temveč kulturni živčni voz Evrope, bistvena sestavina mednarodne avantgarde.« Si velja zapomniti, kajne?

Katarina Novak

Osemdeset let skladatelja Janeza Kuharja

Janez Kuhar, skladatelj, pedagog in zborovodja je pred kratkim slavil osemdesetletnico življenja. Poln načrtov je tedaj pred nami razgrinjal, kaj vse še mora opraviti. A že njegovo učiteljsko delo pred drugo svetovno vojno v Šafarskem in na glasbeni šoli v Ljutomeru, pa bi vanje med partizani, kjer je pisal pesmi za otroške, ženske, moške in mešane zборе (priredil je skladbe za najrazličnejše sestave in mimogrede, bolj za šalo kot zares, povezal niz krajših vokalnih in instrumentalnih skladb v celoto in jo poimenoval »prva slovenska partizanska opera«). (Tam nekje v gozdovih), in še številne priložnostne skladbe npr. za plesalce in telovadce, bi bilo dovolj za eno življenje in enega človeka.

Povsem pa se je Kuhar razmahnil po osvoboditvi. Več let je poučeval na ljubljanski glasbeni šoli, bil nato nekaj časa zaposlen na ministrstvu za prosveto, nato pri Ljudski prosveti Slovenije, na poljanski gimnaziji, kočno pristal kot dirigent Mladinskega in Otroškega zbora v RTV Ljubljana. In da bo podoba jasnejša: vse te zaposlitve so bile zanj premalo. Torej se je občasno ukvarjal še z vodenjem najrazličnejših ansamblov, z njimi koncertiral, jim priredil skladbe za izvedbo, organiziral tečaje in podobno.

Prav nič ne pretiravam, če rečem, da se je s Kuharjevim prihodom v RTV Ljubljana začelo novo obdobje otroških in mladinskih glasbenih programov, ki so postali pestrejši, bogatejši, zanimivejši. Z omenjenima radijskima vokalnima ansambloma je v kratkem času posnel več kot 250 skladb, od katerih mnoge poslušamo še danes, koncentriral z njima v Ljubljani, ju popeljal na gostovanja v Beograd, Zagreb, Celje, Maribor in druga kulturna središča, kjer je doživljal lepe uspehe. Naj v tej zvezi omenim, da je žirija Mladinskega festivala v Celju Kuharju in njegovemu zboru priznala najvišje število točk in jima dodelila posebno priznanje.

Če bi Kuharja vprašali, na kaj je v svojem življenju naj-

bolj ponosen, bi menda težko odgovoril. Nedvomno pa bi opozoril na uspešnost svojega skladateljskega dela, na izredno priljubljenost nekaterih svojih skladb za najmlaj-



še, kakršne so npr. »Tonček je prišel«, »Pionirji in pomlad«, »Pionirsko kolo« in »Jutriremo napad«, ki jo še danes pojo stari in mladi.

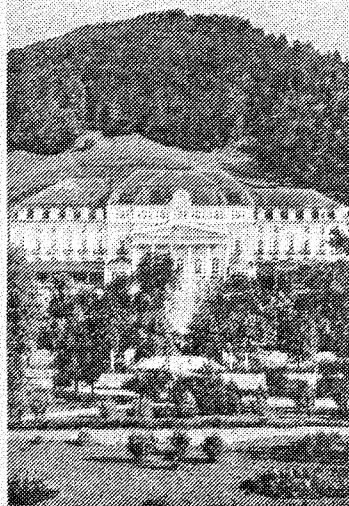
Tudi Kuharjevi samospevi so še vedno priljubljeni. Navedel bi morda tudi redatorsko delo v Radiu, sodelovanje pri oddajah »Pet minut za novo pesmico« pa »Zapojmo in zaplesimo!«, ki sta tedaj postajali iz meseca v mesec odmevnejši, oddaje »Mladi glasbeniki pred mikrofonom«, ki so zajele glasbeno nadarjeno mladino po vsej Sloveniji in še in še. Tudi svojega mentorskega poslanstva »na terenu« najbrž ne bi hotel zamaščati.

Ko je bil Kuhar zaposlen v RTV, ni deloval le kot dirigent. Večkrat je z besedo posegel v programsko politiko. Ohranjeno je npr. besedilo oddaje, v kateri je junija 1964 ostro kritiziral zagrebški festival otroških pesmi, pri katerem so bili udeleženi tudi Slovenci. »Festival je bil slaba kopija festivalov popevk za odrasle. A ne samo po vsebinski in muzikalni zasnovi. Na odru si videl otroka, ki se je krčevito zviral, obračal oči, krilil z rokami po vzoru naših popevkarskih zvezdnikov. Kako malo je bilo pri tem estetike, kako malo tiste naravne pristnosti, ki nas pri otroku tako očara,« je z grenkobo ugotovil v Radiu, hkrati pa opozoril, kako hudo je grešilo festivalsko vodstvo, ki je sililo otroke v škodljive izvedbe. Pograjal pa je tudi slovensko TV, ki da gre po isti poti: »Spričlo previsoke ali prenizke glasovne lege ter nepravilne programske izbire trpijo otrokove glasilke in posledice so seveda nujne! S takšnim načinom izbire na naši TV se ne morem strinjati!«

Zdaj, ko je dosegel osemdeseta leta, želi še delati, želi menda imeti velik, reprezentativen otroški zbor, da bi z njim bogatil ljubljanski glasbeni utrip, da bi mladim odpiral pota v glasbeni svet, da bi jih zlahtnil. Naj se mu uresniči te lepe želje, naj ostane zdrav!

Ciril Cvetko

SPREHOD S PELIKANOM



Po zdraviliških poteh

Razstava fotografij mojstra Pelikana (že druga) je vsekakor eden tistih dogodkov, ki jih ne velja prezreti in ki je gotovo pomemben uspeh v prizadevanjih celjskega muzeja revolucije, še zlasti pa ga bodo veseli stari Celjani, ki jim je, mnogokaterim, s svojim prefinjenim občutkom za estetsko, stal s svojo kamero ob strani takorekoč od rojstva do smrti.

Razstava je postavljena v nekakšno avtentično, četudi močno stilizirano okolje zdravilišč in je tudi po tej plati novum. Mojstrovi izdelki nas preko številnih posnetkov zdravilišč Dobrna in Rogaška Slatina vodijo daleč nazaj v predvojni čas. Spoznati je moč dvorane, stavbe, posameznike, tudi številne pomembne osebnosti tistega časa, žal brez ustreznih komentarjev, ki jih je marsikdo pogrešal. Mojstrova kamera nam je ohranila številne objekte in posameznosti s področja kulturnoumetniške zgodovine, ki jih danes – tudi zaradi malomarnega odnosa posameznikov – ni več. Tako nas mojstrovo oko vrača v tiste davne čase in z njim vred podoživljamo nekdanje promenadne koncerte, vrtno veselice, turistični utrip časa, ki nam je neznan, lepotic, ki jih že zdavnaj ni več. Skušamo se živeti v Anin plēs leta 1938 v Rogaški Slatini in znova zatarnamo nad nepremišljenostjo, ki je dovolila porušiti znamenito sprehaljšče »Wandelbahn«. Josip Pelikan, ki sodi v sam vrh slovenske in jugoslovanske poklicne fotografije v obdobju med obema vojnoma ter prvih povojnih let, je s svojo znamenito neutrudnostjo poskrbel, da stvari ne bodo uto-nile v pozabo.

Razstava, oglejte si jo, ne bo vam žal, bo odprta do septembra.

mst

Stare celjske listine

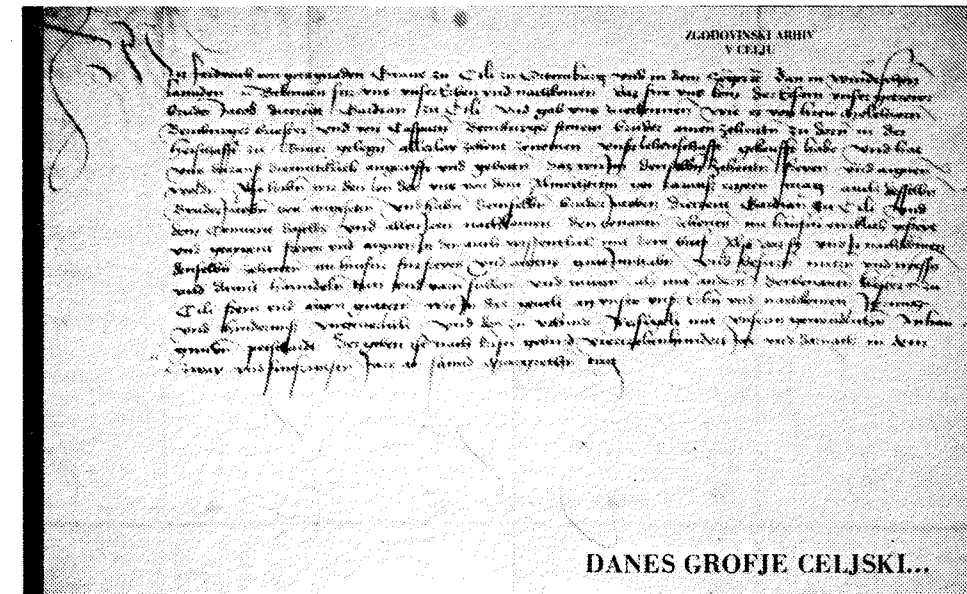
Oživljen duh

Morda nekoliko v senci Pelikanove razstave je bila v dneh pred usodnimi dogodki v Celju, v prostorih Narodnega doma, odprta razstava starih celjskih listin »Danes grofje Celjski« in slik Avgusta Seebacherja, ki je večji del svojega opusa posvetil veduti in zgodovini mesta Celja. Razstavo, ki je imela v Celju velik odmev, a je žal že zaprta (kljub temu pa vendarle zasluži omembo) je pripravil celjski Zgodovinski arhiv v sodelovanju z Arhivom Slovenije in Slovensko akademijo znanosti in umetnosti.

Celjani so si lahko ogledali vrsto starejših listin

(gre za dvajset od 740 najpomembnejših listin, kolikor jih je Sloveniji vrnil dunajski arhiv), ki jih je s komentarji opremil dr. Božo Otorepec, med razstavljenimi eksponati pa se je znašla tudi slovit »Celjska kronika« Ignaca Orožna. Razstavljeno grdivo izhaja iz časa od 1262 (dedna pogodba bratov Leopolda in Ulrika Žovneškega) do 1456, ko sta Hunjadija sklenila zvezo z grofom ulrikom II. Celjskim.

Kot smo že omenili, je slikar Seebacher večino svojega dela posvetil Celju, vzponu in padcu celjskih grofov in nesrečni ljubezni



DANES GROFJE CELJSKI...

Veronike Deseniške, zato je bila odločitev razstavljalcev seveda še posebej ustrezna: slikar je namreč

večini Celjanov neznan – po krivici.

Tretji del razstave je namenjen številnim uprizori-

tvam del iz zgodovine celjskih grofov, od ljubiteljskih do celjskega poklicnega gledališča.

mst

Ob podelitvi častnih listin RO ZZB NOV Slovenije

Sadovi trajnega pomena

Letošnjega 22. julija, ki je še vedno uradni dan vstaje slovenskega naroda, smo se spomnili precej drugače kot minula leta. Vzrok za to so znani dogodki ob koncu junija in pa tudi spoznanje, da se zveza borcev spreminja in postaja drugačna.

Letos tudi niso podelili vsakoletnih nagrad vstaje, ampak so jih zamenjale častne listine RO ZZB NOV Slovenije, ki so jih podelili v Ljubljani.

Na priložnostni slovesnosti je zbrane pozdravil predsednik ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar, ki je med drugim poudaril:

»Vsako leto smo podeljevali nagrade vstaje slovenskega naroda. Letos je Republiški odbor na seji 17. junija 1991 sklenil, da z njimi ne bo nadaljeval. Razlogov za takšen sklep je več. Sedanja državna oblast se predvsem še ni jasno opredelila do zgodovinskega obdobja, ki ga označuje narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda od 1941. do 1945. leta. Že od lanskega leta je v Skupščini Republike Slovenije predlog, da bi 27. april in 22. julij združili v en državni praznik kot dan OF, ki zgodovinsko res izpričuje začetek upora slovenskega naroda proti nacifašistični okupaciji. Predlog je še vedno v postopku v Skupščini.

ZZB NOV Slovenije se tudi postopoma spreminja v resnično nadstrankarsko družbeno organizacijo in v organizacijo, v kateri bodo prišli do popolnejšega izraza interesi posameznih kategorij in skupin članstva. V skladu s tem je v pripravi cela vrsta programskih, organizacijskih in drugih sprememb. Z uresničevanjem teh sprememb se bo oblikoval povsem drugačen položaj organizacije v naši pluralistični družbi. Nazadnje, ni več nekih posebnih vzrokov, da se dosedanja nagrada vstaje slovenskega naroda, oziroma nagrada za zgodovinska, umetniška, publicistična in druga ustvarjalna dela na temo NOB slovenskega naroda, ne bi vključila v druge nagrade. So pa še drugi razlogi – gmotne, organizacijske in tudi vsebinske narave. Ker pa letos praznujemo 50. obletnico OF in oboroženega odpora proti nacifašistični okupaciji Slovenije, smo se odločili, da podelimo priznanja, oziroma častne listine Republiškega odbora ZZB Slovenije, povezane s tem zgodovinskim jubilejem.

Slavnostni govornik je bil član Predsedstva Republike Slovenije dr. Matjaž Kmecl.

Nato pa je Lado Pohar opisal delo žirije in ob tem dejal:

»Prav dejstvo, da letos podeljujemo častne listine ob 50. obletnici OF, daje tem priznanjem poseben pomen, ne glede na to, da niso izražene z denarno vrednostjo. Republiški odboru smo zato predlagali v priznanje ne le enkratne dosežke, temveč večino takih ustvarjalcev s področja znanosti, umetnosti in publicistike, ki jih odlikuje dolgoletna privrženost boju za nacionalno osamosvojitve Slovencev ter zvestoba njihovih samobitnosti in kulturnemu izročilu. Priznanja se ne nanašajo le na njihovo delovanje med NOB, temveč na njihov celotni prispevek k slovenski kulturi in njenemu uveljavljanju v evropskem prostoru.«

Častne listine RO ZZB NOV so prejeli:

FRANCE MIHELIČ za življenjsko delo

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije podeljuje častno listino akademskemu slikarju Francetu Miheliču, ki sodi med najpomembnejše ustvarjalce sodobne likovne umetnosti na Slovenskem. Slikar prejema častno listino zaradi njegove zveste privrženosti osvobodilnim prizadevanjem Slovencev od usodne zgodovinske preizkušnje med NOB do danes. V letih 1941–1945 je, že kot priznan umetnik, svoje velike ustvarjalne zmožnosti povezal s cilji boja proti okupatorju. Listina hkrati pomeni tudi priznanje njegovi življenjski in umetniški poti v celoti.

In če je France Mihelič svoj položaj umetnika in partizana upodobil v simboličnem Kronistu, ki ga je snoval že v vojnem času, pa je bil pred vojno in še zlasti po njej s svojim neponovljivim in z elementi fantastike prežetim likovnim besednjakom predvsem kronist očem skritega človekovega notranjega življenja, njegovih upov, strahu, želja in strasti.

Z Miheličevim čudežnim likovnim svetom smo se ponovno srečali letos v Cankarjevem domu. Čeprav je razstava predstavila le del slikarjevega opusa, pa je še enkrat potrdila njegov sloves in izjemen položaj, ki ga ima v slovenskem in nedvomno tudi evropskem slikarstvu.

IVAN POTRČ za življenjsko delo

Pisatelj Ivan Potrč je že skoraj šest desetletij navzoč v kulturnem življenju Slovenije, sosednjih narodov in Evrope, kot izrazita in samosvoja osebnost, vendar najtesneje povezana s predvojno generacijo, ki se je vsestransko angažirala za pravičnejši družbeni red in za nacionalno afirmacijo slovenskega človeka.

Potrčeva življenjska pot in njegovo pisateljsko delo se v tem pogledu nedvoumno prepletata. Trajnega pomena za slovensko kulturo je njegovo knjižno delo. Pred vojno se je uveljavil kot pripovednik socialnorealistične smeri in kot mladinski pisatelj, po njej je pisal tudi drame, od katerih je značilna trilogija o Kreftih. Poleg novel, povesti in dram je napisal tudi tri romane, ki neizpodbitno sodijo v zakladnico sodobne slovenske književnosti: Na kmetih, Srečanje in Tesnoba, roman, ki je izšel v letošnjem letu.

Kljub svoji nedvoumni socialni angažiranosti je Potrč kot umetnik tenkočuten poznavalec človekove duše in njegove intimne problematike, kateri kot pisatelj s svojimi nazorji nikoli ne dela sile, ampak mu ti le omogočajo boljše razumevanje človeka v času in prostoru. Takšen je tudi njegov zadnji roman Tesnoba, ki s svojo problematiko posega prav v sedanji čas. Tesnoba – občutek, ki nastane iz naših medčloveških srečevanj in razhajanj – najbolj boleče občuti

generacija, ki je doživela dve svetovni vojni in je vse svoje življenje posvetila pravdanju za pravico, z neomajnim upanjem, da bodo njena prizadevanja obrodila sadove trajnega pomena.

msgr. VIKTOR KOS za pomoč primorskim izgnancem v Nemčiji 1944–1945

Kómenski dekan msgr. Viktor KOS je doživel svojsko odisejado v narodnoosvobodilnem boju. Ko so po partizanskem napadu na nemško fašistično kolono pri Dovcah med Komnom in Rihemmerkom sovražniki upepelili te in pet drugih kraških vasi, prebivalce pa izgnali, se je nesrečnikom v internaciji na Bavarskem prostovoljno pridružil ter jim tam lajšal gorje.

Viktorja Kosa, nam je, kakor Bevka in Kosmač, dala strma baška grapa, kjer pri Kuševih v Podleskovici stoji domačija njegovih dedov. Gorjanec, ki malo govori, zato pa veliko postori, je Viktor Kos ostal tudi po gimnaziji in semenišču. Razumel je težave slovenske cerkve na Primorskem ter od goriškega nadškofa Sedeja rad sprejemal kaplanska mesta v krajih, ki so bili najbolj izpostavljena fašističnim raznarodovalnim pritiskom. Službovanje v Komnu je nastopil kot najmlajši primorski dekan in ga uspešno opravljal 35 let. Ves ta čas se je odločno zavzemal za zaščito slovenskega življa, za slovensko besedo in pesem.

Zato je bilo zanj samo po sebi umevno, da je bil z njimi v najtežji življenjski preizkušnji ter z njimi delil tegobe taboriščnih strahot. Pomagal je vzdrževati pisne stike z nekaj tisoč člani razbitih družin po kmetijah, tovarnah in taboriščih. Pisal jim je prošnje in jih ščitil pred nacističnimi oblastmi. Imenovali so ga »angel taborišča«, saj je s svojo spokojnostjo, plemenitostjo in taktom znal razorožiti tudi najbolj zagrizene sovražnike.

»Kaj je za človeka najbolj pomembno?« se je v svoji vojni kroniki vprašal Viktor Kos in si sam odgovoril: »Najprej to, da je res človeški, nato, da je kristjan, in potem vse drugo!«.

DORICA MAKUC za knjigo In gnojili boste nemško zemljo

Dorica MAKUC, novinarka, publicistka in televizijska delavka je svoje dokumentarno delo »In gnojili boste nemško zemljo« izdala lani pri Mohorjevi družbi v Gorici. Kot nanizanko »In exilium« jo je oddajala tudi slovenska radijska postaja Trst A. Zasnovana je na kroniki vojnih dogodkov kómenskega dekana msgr. Viktorja Kosa, ki jo je začel pisati ob razpadu Italije in jo je nadaljeval v nemškem taborišču.

Drugi vir knjige so pričevanja in spomini, ki so jih primorski izgnanci Makučevi pripo-

vedovali po povratku iz Nemčije. Tako je nastala plastična in pretresljiva podoba tistih časov in razmer, v slovenski kulturni zgodovini enkratna zbirka pričevanj. Številni so že opisovali taboriško življenje skozi lastne oči in doživljanje, v delu Makučeve pa je teh pripovedovalcev cela vrsta. Makučeva je njihove pripovedi povezala, med nje vtakla stihe, ki so jih zložili nekateri izgnanci in taboriščniki ter vse strnila v celovit, pretresljiv mozaik. Njegovi temni toni so zločini izprijenih nacifašistov in trpljenje primorskih ljudi. Svetli pa človečnost in pogum redkih domačinov v Nemčiji, ki so jim upali pomagati; vse pa prežemata brezmejna požrtvovalnost in dobrot njihovega duhovnega tolažnika, dekana Viktorja Kosa.

DUŠAN MEVLJA za življenjsko delo

Dušan Mevlja, ki je lani obhajal spoštljiv življenjski in delovni jubilej, se je v dvojem zapisal v slovensko kulturo: kot besedni ustvarjalec in kot igralec, še zlasti kot igralec Slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju, iz katerega je od osvoboditve dalje deloval v mariborskem gledališču. Kot partizan je pisal udarne pesmi bolečine in bojevite mladosti, nato pa se je s pozicijo in prozo odprl satiri in humorju, dokler ju ni v zrelih letih prestrl z elegično refleksivnostjo. Bil je ustvarjalec na različnih področjih – izdal je vrsto pesniških zbirk in zbirko pripovedi, urejal leta gledališki list, napisal spomine na partizansko gledališče in nad dvesto petdeset portretov slovenskih ustvarjalcev. Trdno je zvest izročilu boja za slovensko svobodo in se zanj postavi tudi v polemično bran.

mag. MARIJAN ŽNIDARIČ za zgodovinsko monografijo Železničarji in železnice v času okupacije in narodno-osvobodilnega boja na Slovenskem Štajerskem

Mag. Marijan Žnidarič prejme posebno priznanje Zveze združenj borcev NOV Slovenije za leto 1991 za zgodovinsko mono-



Častna listina je prirejena po grafiki »Bolničarka Marija«, delo slikarja Franceta Miheliča, ki je tudi prejemnik le-te. Žirija je menila, da je ta lik iz NOB aktualen tudi v današnjem času, saj je slovenski narod spet krvavel. Ustreza občečloveškim vrednotam, humanosti, ljubezi, dobroti in veri v zmago življenja nad smrtjo, kar vse izpoveduje tudi umetniška sporočila prejemnikov častne listine.

grafijo »Železničarji in Železnice v času okupacije in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem Štajerskem«. V tej obsežni in temeljiti monografiji, ki je nastajala kar sedem let, je avtor celovito, na podlagi skrbno zbranega arhivskega in tudi spominskega gradiva, najprej orisal udeležbo železničarjev v delavskem gibanju pred vojno, nemško zasedbo železničarjev v delavskem gibanju pred vojno, nemško zasedbo železnice in izgon železničarjev v Srbijo in Hrvaško, nato pa njihov odpor in udeležbo v narodnoosvobodilnem boju. Pri tem je natančno orisal tudi odpor tistih železničarjev, ki jih je okupator premestil na delovna mesta v Avstriji. Delo obravnava še 565 napadov partizanskih enot na železniške proge ter 309 napadov zavezniških letal ter letal Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije. V povzetku knjige navaja, da se je narodnoosvobodilnega boja udeležilo skoraj 30 odstotkov slovenskih železničarjev, 769 se jih je bojevalo v partizanskih enotah, 214 padlih ali pobitih pa je žrtvovalo svoje življenje za svobodo.

Monografija mag. Marijana Žnidariča, ki je del naše Knjižnice Osvobodilne fronte, je dragocen prispevek k zgodovini narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem.

DUŠAN MARINŠEK-SILNI za razstavo Inovacije v NOB

Častno listino prejme za zamisel in postavitev razstave »Inovacije v NOB«, ki jo je omogočila Ljubljanska banka, hkrati pa za svoje dolgoletno, zavzeto inovacijsko delovanje, ki ga je začel v enotah 18. divizije ter inženirske brigade 7. korpusa slovenske partizanske vojske. Nadaljeval ga je kot ustanovitelj ter vodja Tekstilnega instituta v Mariboru ter v Raziskovalni skupnosti Slovenije.

Slavnostne podelitve častnih listin so se udeležili tudi Milan Kučan, Matjaž Kmecl, Ciril Zlobec, Vitodrag Pukl, Franc Godeša, Jelko Kacin, prof. dr. Janez Batis in Jože Strgar. Poleg njih pa so prišli na podelitev tudi predstavniki ANPI – ja iz dežele Juljske krajina in predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc.

Zasnoval in pripravil je sedem razstav o domačih raziskovalnih dosežkih, ki jih je uspešno uporabila slovenska industrija. Od 1982. leta zbira ter raziskuje podatke o inovacijski dejavnosti slovenskega naroda med NOB, kar je bil edinstven primer med odporniki gibanju v svetu.

Profesor dr. Matjaž Mulej, predsednik Društva inovatorjev Slovenije, je ob otvoritvi razstave »Inovacije v NOB« dejal: »Ustanovitev in delovanje OF je bila bistvena upravljalna inovacija slovenske družbe, saj nas je spremenila iz naroda, ki se je stoletja dolgo le pasivno prilagajal, v narod, ki je začel aktivno vplivati na svojo usodo, s tem pa postal sodoben evropski narod...«

Inovacijska dejavnost je bila nujna sestavina osvobodilnega boja; pričujoča je bila na vseh področjih ljudskega odpora in nam omogočila, da smo se uspešneje postavili po robu močnejšemu in moderno oboroženemu sovražniku. Prizadevanje iznajditeljev v NOB pričajo – in nedavni dogodki ob napadu JA na Slovenijo to znova potrjujejo –, da ni nemogočih situacij in da je narod, ki hoče braniti svojo svobodo, nepremagljiv.

REVIJA BOREC za trojno številko: maj, junij, julij 1990

Revija Borec Založbe Mladika iz Ljubljane dobipriznanje zadve odmevni publikaciji. Prva je zajetna, trojna številka revije (maj, junij, julij 1990), kjer je med drugim objavila anketo z izzivalnim vprašanjem: »Z narodno spravo konec državlanske vojne?«. Odzvalo se ji je več kot 70 uglednih slovenskih zgodovinarjev, družboslovcev, publicistov in udeležencev medvojne doživetja. Tematike so osvetli iz različnih ideoloških, subjektivno izkustvenih, svetovno nazorskih ter strokovnih stališč.

Druga publikacija je Literarno omizje Frančka Bohanca, v kateri so zbrana pričevanja o tem, »kaj zapušča ali je že zapustila slovenska partizanska pisateljska generacija v slovenski kulturi«.

Obe je uredila Milena Štrajnar, grafično ju je vzorno opremila in oblikovala Darja Čjuha; likovna priloga Literarnega omizja pa je delo akademskega slikarja Vladimira Lakoviča.

FRANČEK BOHANEK za knjigo Literarno omizje

Franček Bohanec, publicist in pisatelj, se je z Literarnim omizjem lotil prikaza nekaterih izbranih literarnih del z vojno tematiko na svojevrsten način. S pestrim izborom raznovrstnih oblik je živo opisal svoj literarni ljubljanski krog. V mozaično obravnavo skupne in podobne tematike je Bohanec pritegnil vrsto drugih literarnih sodelavcev tako, da je nastalo slikovito dopolnilo penatskim omizjem že iz prejšnjih časov.

Avtor Literarnega omizja ni ostal zgolj hladen razčlenjevalec umetne partizanske besede, temveč je skupaj s svojimi sodelavci dokazal, da se o dosežkih rodoljubne in uporniške literature ne da pisati brez osebne občutljivosti. Besede, ki so jih oškropile kaplje krvi, ne morejo postati nikoli mrtva trupla za brezčutno strokovnjaško raztelesovanje. V slovenski partizanski literaturi so etično-estetske vrednote, ki kot zgodovinske izkušnje presegajo zgolj osebne domete in ostajajo v ožljih nacionalne biti. Franček Bohanec je do partizanske bojne besede ohranil dostojanstven odnos, ki je pri njem in njegovih sodelavcih zgleden. Ostaja tak za vsa prelomna in usodna leta narodovega življenja.

Slovenski tematski muzeji

Kovaški muzej Kropa

Naselje Kropa je zraslo iz železniških osnov poznega srednjega veka, o čemer priča taliinica iz 14. stoletja, t. i. Slovenska peč, ki je bila po naključju odkrita ob gradnji ceste Kropa-Jamnik leta 1953. Železova ruda, lesno oglje in vodna moč Kroparice so več stoletij pogojevali železniško dejavnost v kraju in mu, kakor tudi ljudem, vtisnili svojevrsten pečat zgodovine.

O vsem tem od leta 1952 »pripoveduje« Kovaški muzej. Njegove zbirke predstavljajo splošen zgodovinski del, plavžarstvo, rudarstvo, oglarstvo, žebjarstvo, umetno kovaštvo, način življenja kropskega žebjarja, velika pridobitev pa je tudi video-soba, kjer sta na ogled edinstvena etnološka filma režiserjev Metoda in Milke Badjura »Kroparski kovači« in »Koledniki«. Skupine nad 20 obiskovalcev si filma po vnaprejšnji prijavi in proti dodatnemu plačilu lahko ogledajo le v krajevni kinodvorani, ker je prostor v muzeju premajhen.

V sklop muzeja sodi tudi tehnični spomenik »vigenj-

Vice«, t. j. nekdanja kovačnica-žebjarica, kjer se večjim skupinam, zopet po najavi, a brez dodatnega plačila lahko prikaže način nekdanjega ročnega kovanja žebeljev. Obiskovalci ob tej priložnosti prejmejo za spomin tam izdelan žebelj.

Muzej ima interno knjižnico, arhiv in fototeko, ki se dopolnjujejo in so nujni za strokovno delo. K slednjemu sodi delo kustosinje na terenu, pripravljanje strokovnih razstav in izdaja publikacij. V okviru prireditev »Kulturni večeri v Kovaškem muzeju v Kropi« spomladi in jeseni potekajo predavanja iz zgodovine, umetnostne zgodovine, etnologije...

V muzeju velik poudarek namenjamo pedagoško – prosvetnemu delu. Letno ga obišče okrog 12.000 obiskovalcev. Skoraj polovico med njimi predstavljajo skupine učencev in dijakov, ki so vselej deležne strokovnega vodstva. V okviru zmožnosti se tujim obiskovalcem nudi razlaga tudi v nemškem, angleškem in italijanskem jeziku.

Čeprav je Kovaški muzej

v Kropi relativno majhen, je velik zaradi svoje edinstvenosti – to nam domači in tuji obiskovalci pogosto dajo vedeti. In prav v tem je tudi njegov nacionalni pomen.

Muzej je odprt v marcu in

februarja je muzej zaprt, ker prostori niso ogrevani.

Šolskim in drugim skupinam omogočimo ogled tudi izven ustaljenega urnika, če nam svojo željo točno sporočijo vsaj tri dni prej pisмено na naslov Kovaški muzej Kropa, Kropa 10, 64245 Kropa, ali po telefonu na številki: (064) 79-717, 75-188 (uprava).

Ida Gnilšak



aprilu v sredo, soboto in nedeljo od 10. do 12. ure in od 15. do 17. ure, maja, junija, julija in avgusta vsak dan, razen ponedeljka, od 10. do 13. in od 15. do 18., tako še septembra in oktobra, a od 10. do 12. ure in od 15. do 17. ure, novembra in decembra pa zopet v sredo, soboto in nedeljo od 10. do 12. ure in od 15. do 17. ure. Janurja in

Zdravnik svetuje

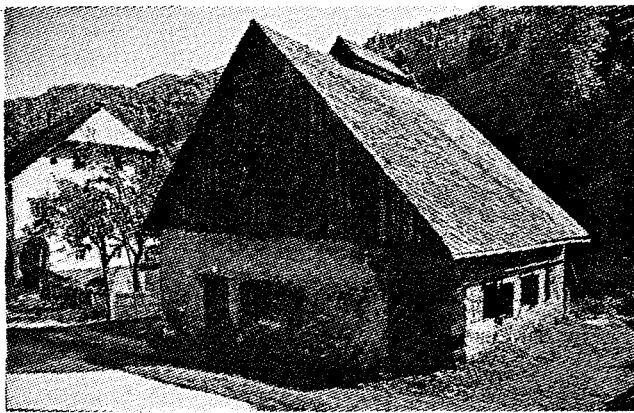
Povišan krvni pritisk

Zdravniki le navidez po lastni presoji ugotavljamo, ali gre za povišanje krvnega pritiska ali hipertenzijo ali ne. Navadno jo poimenujemo, če ta stalno presega 100 m/m Hg (13,3 k Pa) pri starejših od 60 let in 90 m/m Hg (12,0 k Pa) pri osebah, mlajših od 50 let. Res je, da krvni pritisk z leti narašča in tudi, da se od meritve do meritve spreminja. Velja pa, da je hipertenzija pogosta spremljevalka ateroskleroze arterijskega (odvodnega) krvnega ožilja. Da bi se pojavila pred 20. letom starosti, je redko; povzročijo jo obolenja ledvic ali razvojna obolenja večjih odvodnih krvnih žil. Povečan krvni pritisk, ki nastane po nenadni vznemirljenosti, napetosti, naporu ali strahu kot reakcija človekovega organizma za zunanje vplive (strese), ne predstavlja pravo obolenje.

Pojasnil bi tudi rad, kaj pomeni merjenje »zgornjega« pritiska in kaj »spodnjega«. »Zgornji« pomeni tisti pritisk, ki je izmerjen v času krčenja (sistole) srčne mišice. Tedaj je kri potisnjena po odvodnih žilah (arterijah). »Spodnji« pritisk pa je takomenovani diastolični, ko se srčni prekat širi in (v)srka kri iz dovodnega (venoznega) ožilja. Za zdravnike več pove stalno povišan sistolični pritisk, ki ga skoraj vedno povzroča ateroskleroza odvodnega ožilja. O tem obolenju pa smo že veliko pisali.

Kaj napraviti ob povišanem krvnem pritisku? V glavnem lahko preprečujemo njegov nastanek oz. ohranimo določeno stanje, kar pa je dolgotrajen proces. Pravzaprav bi se moral začeti že v mladosti, skozi življenje pa bi se moral odražati v vsem tistem, čemur rečemo zdrav način življenja. Tako so pomembni način vzgoje v zgodnji mladosti, način prehrane, fizična in psihična »kultura«, primerno usklajevanje obremenitev in počitka in podobno. Sredstva za znižanje pritiska sama po sebi niso zagotovilo za zdravje, so pa dober in tudi nujen spremljevalec pametnemu načinu življenja – hipertenzijo lahko tako krotimo celo življenje.

dr. Danijel Brezic



Jurij Jamnik, Pasje življenje, samozaložba, tiskarna Emona

Lolin prvi sprehod

Temnorjava, gladka dlaka se sveti kot z globinom namazani čevlji. Ozek, dolg vrat, velika, povešena ušesa, globoke rjave oči. Glava klasičnega lovskega psa, gobec lepo raven, malo povešene ustnice, široke nozdrvi. Na prsih bel malteški križ. Sloka v bokih, krepkejša v prsni koš, zaključena s skladno dolžino repa. Skratka, lepa, ta naša Lola. Noge premika skladno kot lipicanec. Nekoliko domišljava. V naslednjih letih spoznam, da je bolj kratkovidna in zelo radovedna. Odtod izhaja ponosna, visoka drža glave.

Zdaj, ko imamo Lolo, je seveda potrebno nabaviti nekaj pasje opreme. Ovratnica, jermen, nagobčnik, to so najnujnejše potrebe. Prej je živel na kmetih in vsega tega ni potrebovala. Zdaj je v mestu. Tu je red, zakon, predpisi, ukazi, papirji. Slednjega je predvsem veliko na travi in zelenicah. Lola ne sme več svobodno divjati naokoli. Navaditi jo je treba na civilizacijo. Gremo torej kupit najpotrebnejše stvari. Ovratnica za njen damski vrat nimajo. Samo za buldoga, no-

pekinezerje in čivave. Jermenov nimajo. Samo ene vrste, tanke, elegantne.

Kupim jermen in ga dam v žep. Nagobčnike imajo samo plastične. Naj jih imajo.

Tako gremo z Lolo nepopolno opremljeni v Tivoli. Edini pasji raj za mestne pasje stanovanke. Trava še ni plastična. Psi k sreči ne znajo brati napisov »NE HODI PO TRAVI!«. Tudi če bi jih znali, te prepovedi ne bi razumeli. Ni naravna ta prepoved. Tako ljudje hodimo po trdem asfaltu, psi po mehki travi. Včasih si zaželim, da bi bil sem ter tja pasja.

Lola divja pred nami. Ni ma ovratnice. Radovedna je, vse hoče videti, ovohati. Vsako drevo, grm, travo, pasjega sorodnika, vse. Te-



če naravnost, postrani, ritensko. Vsa telečja je še v nogah. Včasih vzame ovinek preveč ostro, pa ga zvozi s pomočjo gobca in štirih tac. Uživamo, srečna družina s psom. Sprehajalci, ki se jim Lola zaletava pod noge, ne uživajo. Jeze se. Sprašujejo, čigav pes je. Nam je nerodno. Lola divja proti meni, okoli žene, hčerke. Začnemo jo ogovarjati:

– Ja, ubogi kužek! Čigav pa si?

– A si se izgubil? Ja revček, pridi no sem...

Ko smo spet sami, jo priznamo za svojo. Kaj bi se človek razburjal zaradi enega psa. Komu bi le mogli razložiti pasjo srečo. Mi jo razumemo. Tudi sami bi radi včasih divjali kar tako, nekam po travi, brez cilja do srečne utrujenosti. Pa ne smemo, ker smo civilizirani. Zato raje divjamo po cestah, po morju, po zraku. Z motorji, avti, čolni, letali. Tako se nam ni treba sramovati, da bi se čutili necivilizirane. Gremo domov. Čez prehod za pešce moramo torni civilizaciji. Lahko nas povozi. Kaj bi potlej imeli od nje.

Pavlihova frača

ali o nedavni preteklosti

Pavliha, edini (še danes, kljub minimalni nakladi) slovenski humoristični časopis, je doživljal svoje zlate in tudi črne čase. Bilo je tudi obdobje, ko so ga Slovenci kupovali za med, ker je vstopil na pot pikrega kritiziranja družbenih anomalij in nečednosti. Dokler so opazke blage, se kritizirani le prizanesljivo nasmihajo, ko pa postanejo vici žolčni in sežejo v osirje, je šale kmalu konec.

O takšnih in podobnih okoliščinah ob objavljanju Pavlihovih vsakovrstnih puščic piše v svoji najnovejši knjigi Bogdan Novak.

Knjiga **Pavlihova frača** je izšla pri založbi Magnolija v zbirki Komunistični časi. Je petta knjiga Bogdana Novaka. Izšla je v 2000 izvodih, stane pa 420 din. Ob spodnjem odlomku pa boste lahko presodili, ali vas utegne zanimati.

Partijska trojka

»... Kako zelo sem se zmotil! Setine je udaril okoli vogala. Napovedali so se nam tovariši iz občinskega komiteja ZK Center. Prišli so trije. Neki smrkavec, ki je besno žvečil čik gumi in bi najraje že pri vratih dosegel, da bi me vrgli iz partije in iz službe hkrati. Bil je zraven neki molčečnej, mislim, da partijski sekretar, ki ga nisem poznal.

Tretji je bil moj stari znaneec, Janez Korošec, urednik Komunističnega in delegat CK ZKS v našem izdajateljskem svetu.

Janez je bil glavni govornik. S svojim blagim glasom je miril tistega divjega prežvekovalca. Menil je, da se da stvar rešiti mirno in brez drastičnih ukrepov. Da sem storil napako, ker sem sicer upravičeno napadel predčasno kurjenje v CK, vendar na neprimeren način in z neustreznimi izrazi, kot je ta, da je partija stranka. Še več – izkoristil sem zaupanje tovariša Zajca, ki mi je na štiri oči povedal še za dve toni premoga, jaz pa sem vse to takoj uporabil zoper Šlambergerja. Ampak to je končno Zajčeva stvar, ostanimo pri zadevi.

Bine Rogelj je Korošča vprašal, če je prišel za Šlambergerjevega odvetnika. Da

také nesramnosti še ni doživel. Kdo pa je Šlamberger, da bo tu grozil celemu uredništvu?

Janez Korošec se je začel sprenevedati. Takšne kontre ni pričakoval. Rekel je, da ga nihče ne pošilja. Da so prišli oni trije sami od sebe, da bi zadevo končno uredili. Janez kot član našega izdajateljskega sveta, da bi nam pomagal. Sploh bi pa morali zadevo urediti mi sami, v osnovni organizaciji ZK v Pavlihi, katere član sem bil.

Moram povedati, da takrat nisem bil več tako zelo prepričan komunist. V letu dni v desku, ko sem videl politiko pobleže in v teh tednih v Pavlihi sem izgubil vero v to, da se da svet kaj spremeniti na boljše. Zato sem zdaj jasno videl ukano partijskih hlapčkov iz občinskega komiteja. Oni so prišli v imenu CK povedati, da me je treba kaznovati, ker je stvar premalo resna in utegne imeti negativen odmev med ljudmi. Če bi me osnovna organizacija ZK Pavlihe sama izključila, bi se zadeva zlahka nadaljevala po preizkušenem receptu: kdor ni v ZK, ne more biti več odgovorni urednik.

Korošec je videl zadrego mojih kolegov, ki pa je bila kratkotrajna. Prav vsi brez razlike so me podprli. Menili so, da je bila kritika čisto

upravičena in zasluži vso podporo. Mogoče je bil res spodrsrljaj, da sem partijo imenoval stranka, a to je šaljiv tekst, kjer ni mogoče besed tehtati z lekarniško vago. Bomo o tem razpravljali. Šlampi pa je dobil, kar je iskal.

Korošec se je zapletel v partijski klepet. Da tudi on stanuje v Murglah. Vsak dan se vozi z avtobusom v službo. Ko pa stoji na avtobusni postaji, se kar obrne proč, kadar zagleda črn mercedes, s katerim se mnogi funkcionarji iz Murgel vozijo v službo, pa ga vabijo, naj prisede. Pa ne mara, sram ga je pred ljudmi.

Potem so vsi trije odšli, češ da nočejo vplivati na našo razpravo in odločitev. Osnovna organizacija je na kratko ugotovila, da o tem ni več kaj razpravljati in se je razšla. Menda se ne bo zdaj partija mešala v pisanje.

Še istega dne je našega sekretarja osnovne organizacije ZK v Pavlihi Egona Kašeta poklical sekretar občinskega komiteja ZK Center. Vprašal ga je, kaj smo sklenili. Kaše mi je povedal, da je bil kar razočaran, ko je izvedel, da me niso kaznovali. Rekel je, da je pričakoval vsaj opomin. Kaše se je nemočno izgovarjal, češ da je tako sklenila baza in da proti temu ne more nič...»

Iz nove knjige našega znanega črnogledega humorista Olega Križanovskega-Igorja

Od partizanščine k otroštvu

Tedaj je neki uslužni policaj nekoga vprašal po telefonu. In tisti se je spomnil, da je s tem imenom v Skopju. Slišal sem, kako sta kar po telefonu nazadnje začela sklepati, da je Slovenec pač zamenjal Skopje s Sarajevom in se pripeljal tako daleč gledat na uro. Prav to pa je po svoje spet potrjevalo mojo zgodbo...

Seveda sem razlago pograbil kakor lačen pes kost. Brž sem jo potrdil in obenem potarjal, češ kaj pa zdaj. Pa so mi policaji spet nadvse prijazno začeli razlagati, kje je postaja, kdaj odpelje vlak in kako bom najlažje odpotoval ali v Skopje ali domov. Zahvalil sem se jim in jih prosil, naj mi vrnejo dijaško knjižico, saj sem se vedno bolj bal, da me ne bi zadnji hip razkrinkali in zgrabili. Vendar so mi knjižico le vrnili; ko sem odhajal, sem slišal enega izmed njih reči: »Kakav škak! Da imam je takvog sina!«

Mračiti se je začelo, snežna brozga je čofotala, ko sem stopal po ulici. Sopotnica se mi je ponudila, da me pospremi na železniško postajo. Zdaj nisem imel več kam. Priznal sem ji, da sem brez beliča, seveda pa sem se ji tudi takoj zlagal, da sem v Zagrebu za hip zadremal v čakalnici in da so mi izmaknili denarnico. Ni mi preveč verjela, začela me je spraševati, kaj bom ukrenil. Odgovoril sem ji, da bom na železniški postaji skušal nekako prespati, jutraj pa kot slepi potnik sesti na vlak proti Slavonskemu Brodu. Od tam pa ni več daleč ne do Zagreba ne do Ljubljane.

Očitno sem se ji zasmilil. Ponudila mi je, da sem lahko njen gost. Živi da v dokaj skromni hiši, skupaj s staro in bolešno materjo. Ponudba je zame prišla kot naročena. Oddahnil sem se in se ji tudi končno predstavljal. Moje ime je le težka izgovorila. Tudi ona mi je povedala svoje ime: Fuada. Za takega nisem še nikoli slišal, kar je povsem razumljivo, saj v Ljubljani razen redkih posameznikov Muslimanov ni bilo. Potem pa sva si podala roke. Šele veliko kasneje sem zvedel, da je kaj takega v tem okolju sila redko glede na to, da sva pripadala različnim narodom in različni veri.

Šla sva nekam daleč na obrobje mesta. Stopala sva po ozkih in strmih uličicah, ki so si bile, tako kot hiše in bajte na obeh straneh, podobne kot jajce jajcu. Končno sva prispela na nekakšno pobočje. Pod nama so svetlele mestne luči. Ves čas sva srečala ali prehitela nekaj zapoznelih nočnih popotnikov, tudi žensk. Pod njihovimi nogami je mrzlo škripal sneg, saj je zima še posebno v Sarajevu zaradi visoke lege in okoliških hribov pošteno kazala zobe.

Končno se je Fuada ustavila pred nekakšno skrivenčeno hišo, v neki špranji v zidu pa poiskala ključ. Nikjer žive duše, v naselju je bilo tiho, kot bi vsa bitja izumrla, tema pa kot v rogu. V medli svetlobi zvezd sem opazil le nekaj obrisov minaretov, ki so štrleli kvišku kot ošiljeni svinčniki.

Medtem je Fuada z velikanskim starinskim ključem, na kakršnega bi bil ponosen vsak muzej, počasi odklenila, nato pa odprla škripajoča vrata. Še zamet pred pragom sva preskočila in že sva bila na obzidanem dvorišču. Prišla sva v predsobo, kjer sva se oba preobula v slamnate copate, jaz pa sem na obešalnik obesil svoj od ivja čisto bel plašč. Naslednji prostor v hiši, kamor sva vstopila, pa je bila za to hišico dokaj prostorna, toda nizka soba, vsa obložena z lesenim opažem. Na kovinskem pladnju je sredi sobe tlelo ogelje. Tla iz steptane gline so pokrivala debele, kot sem naslednji dan ugotovil, rdeče preproge, prav tako tudi klopi.

Fuada je skozi neka vrata odšla v drugo sobico, tam sem jo slišal, kako se z nekom pogovarja v zame nerazumljivem jeziku. Čez nekaj časa se je vrnila z leščerbo v roki. Tedaj se je tudi razkrila, prvič sem videl njen obraz. Občudoval sem njeno blede polt in zasanjane oči, ki so bile že same po sebi, vsaj zame, dovolj zgovorne. Obenem me je tudi obšlo spoznanje, da je res lahko prepričala sprevodnika, da sem njen sin, saj je bila najmanj za glavo večja od mene, poleg tega pa sem bil še suh kot trlica.

Nehal sem občudovati Fuado, oko se mi je ustavilo na verigi, ki je bingljala s stropa nad kuriščem, nanjo pa je bil obešen bakren kotliček. S posebnim ročnim mehkom je začela pihati v tleče ogelje. Pokazala mi je, kako je treba z njim ravnati, in zdaj sem pihal jaz. Precej zabavno se mi je zdelo, še posebno ker sem bil precej premražen. Zdaj, ko je ogelje zažarelo, sem se tudi jaz ogrel.

Potem je stopila na dvorišče in se brž vrnila s polnim vrčem vode, ki jo je zlila v kotliček. Kot sem kmalu zvedel, je stal na dvorišču

pločevinast sod, poln vode. Na koncu ulice je nepretrgoma tekla iz pipe. Kot je povedala, je takih vodnjakov, ki jim pravijo »česme«, vse polno, od tam nosijo ženske vodo domov. Bog ne daj, da bi se česa takega polotil kak moški, za vedno bi si zapravlil ves ugled. Pač pa se pri koritu rade zbirajo ženske, da bi poklepemale. Pogosto edinole tam lahko srečajo znanke, saj so vsaka v svoji hiši prebivale kot v zaporu...

Toplo vodo je zlila v majhno pločevinasto posodo in dodala nekaj mrzle, oba sva si umila obraz in roke. Zatem je postavila k žerjavici še lonček, vanj pa zmetala, kar je prinesla iz shrambe. Vse skupaj je zalila z vodo.

Kmalu je po sobi zadišalo po okusni jedi. Nekaj jo je v krožniku odnesla materi v njeno sobico, drugo pa sva pospravila midva. Vso posodo je nato na dvorišču oribala s snegom, kar ni trajalo kaj dosti dolgo. Pomislil sem, kako pri nas ženske včasih pomivajo posodo ure in ure.

Tedaj sem zaslišal nekakšno petje. Prihajalo je od nekod dolgo in zateglo, podobno kot bi nekdo klical na pomoč ali oznanjal požar. Vprašal sem Fuado, kaj naj bi to bilo. Povedala mi je, da kliče muezin z minareta k zadnji molitvi, potem pa odšla k materi, da bi skupaj z njo opravila svojo pobožnost. Precej dolgo je ni bilo nazaj, jaz pa sem poslušal muezina.

Nazadnje se je vendarle vrnila. Sedla je zraven mene na tla, po muslimansko, s prekržanimi nogami. Začela sva se pogovarjati, vprašala me je, če verujem v Alaha in če kaj molim k njemu. Nikakor ji ni šlo v glavo, da naš bog nima imena, moliš pa lahko, kadar se ti zljubi oziroma imaš čas. Začela mi je pripovedovati, da pri njih molijo petkrat na dan, ko jih pokliče muezin, med molitvijo pa se klanjajo obrnjeni proti Mekki, česar se vsi verniki islamske vere zvesto držijo. Nadalje tudi, kako se je pravkar končal največji njihov verski praznik »kurban bajram«, ko so se verniki morali postiti ves mesec, ko čez dan niso smeli ne jesti in celo ne kaditi, zato pa so vse to lahko počeli po mili volji ponoči. Poleg tega so morali veliko moliti, premišljati ter se izogibati jezi in kleveticam.

Nazadnje je Fuada onekod prinesla velik pladenj, poln vsakovrstnih sladkarij. Jedla sva jih kar z roko. Naenkrat sem se spomnil, da sem še pred kratkim prebiral Tisoč in eno noč, knjigo, polno čarobnega Orienta in med drugim tudi princes. Začel sem si tudi Fuado predstavljati kot eno izmed takih princes. Oba sva molčala in razmišljala. Potem mi je prinesla posodo z vodo, da sem si umil roke, prav tako pa tudi svežo brisačo, da sem se obrisal. Vsakič pa je odšla ali prišla skoraj povsem neslišno, kar ji je bržkone uspevalo zaradi mehkih preprog.

Takrat sem tudi zvedel, da se preživlja z vezenjem zidnih preprog, ki da jih brez težav lahko proda. Poleg tega pa ima brat v Zenici delavnico in trgovino s filigranskimi izdelki, pošilja ji denar zanj in za mater.

Tistega večera mi je, kot se spodobi za Muslimane, postregla še s črno kavo. Sama je v posebni kozici najprej prepražila kavina zrna, da je vso sobo preplaval omamen vonj. Potem je zrna zmelala v slikovitem podolgovatem mlinčku iz medenine. Ponudil sem se, da to naredim namesto nje, pa meje zavrnila, češ da sem njen gost in da se zato ne spodobi, da bi kaj delal, četudi le mlal kavo.

Potem mi je povedala, kako je njen mož zelo rad mlal kavo, dokler sta živela skupaj. Postal sem radoveden, kaj je z njim, da ga ni v hiši, najbrž sem bil kar precej vsiljiv s spraševanjem, saj je precej dolgo oklevala, ali naj mi odgovori ali ne. Šele čez čas je tiho dejala, da jo je zapustil in si izbral drugo. Spet sem sitnaril z vprašanji, če jo je zapustil samo zaradi kake druge. Pa je z veliko žalostjo v glavu in z nekakšno pobožno zamaknjenostjo izustila, da jo je pač zapustil, ker je »nerotkinja«.

Kaj pa je spet to, sem začel ugibati, medtem ko je pihala v žerjavico, da bi razvnela plamene in da bi zavrela vodo v bakreni džezvi. Molčala je, nisem več silil vanjo z vprašanji. Opazil sem, kako si otira solze iz lepih oči. Potem sva počasi pila kavo, tako močno, da je bila ena dokaj majhna skodelica, imenovana »fildžan«, kar dovolj, vsaj zame.

Nazadnje me je prosila, naj ji kaj povem o sebi. V to sem rad privolil, besede so se mi kar vsule. Prav nič nisem bil zaspan, čeprav je bilo že pozno, spal pa nisem že prejšnjo noč.

Končno je prišel čas, ko sva že oba postala utrujena. V sobo je prinesla kup pisanih odej, sešitih iz koščkov raznobarnega blaga in enako blazino. Postlala mi je na klopi ob eni izmed sten. Skoraj v hipu sem zaspal. Zbudil sem se že, ko je bilo svetlo in nekaj časa ugibal, kje sploh sem. Šele čez čas sem se spomnil doživetij prejšnjega dne in da sem nekje v Sarajevu. Pri dnevni svetlobi sem tudi brž opazil, da v hiši, kjer so me tako gostoljubno sprejeli, ne vlada ravno kakšna blaginja. Predvsem so je vsepovsod poznalo, da pri hiši ni moškega.

Vstal sem, da bi se oblekel, pa sem nenadoma zaslišal korake pred vhodnimi vrati. Bila je Fuada, vsa zagrnjena, kot zahtevajo običaji, v rokah pa je imela polno košaro. Očitno je bila že na tržnici, kjer je nakupila nekaj hrane. Da me ne bi videla v gatah, sem brž smuknil nazaj med odeje. Že je vstopila in me pozdravila s »salam alejkum«, jaz pa sem ji odgovoril po slovensko. Pripomnila je, da bi ji moral odgovoriti po njihovih običajih »alejkum salam«. Potem pa mi je kazala, naj se oblečem, da me njena mati ne bo videla napol oblečenega, ko bo prišla v sobo. Res je odšla v materino sobo, iz nje sem zaslišal glasno govorjenje, medtem pa sem se v naglici oblekel in za silo pospravil razmetane odeje. Tedaj pa je v sobo stopila njena mati. Ko sem jo pogledal, sem pomislil, da je kot mumija, tako izsušen, blede in zgubančen obraz je imela. Tudi ona je bila vsa zahomotana v cunje, le obraz je imela odkrit. Ponudila mi je prav tako izsušeno roko s skrivenčnimi drobnimi prsti, nato pa ji je hči s pomočjo nekakšne pincete prižgala cigareto v dolgem ustniku. Počasi in z velikim opaznim ugodjem je počasi puhala oblačke modrikastega tobačnega dima, pomislil sem, da najbrž s takimi prsti komaj drži ustnik.

Potem je spregovorila, znala je le nekaj malega srbsko, zato je Fuada nastopila kot prevajalka. Tedaj mi je Fuada povedala, da so po narodnosti Turki in da so se njeni predniki naselili v Sarajevu še med turško oblastjo. Sledilo je obredno kuhanje kave, spet je po vsej hiši prijetno dišalo, obe ženski pa sta molčali. Nisem ju hotel motiti, čeprav sem se kmalu začel dolgočasiti. Popili smo vsak svoj fildžan, nato pa se je mati počasi dvignila in odšla spet v svojo sobo. Fuada pa mi je šepnila, da sem njeni materi všeč in da je vesela, ker sem njun gost.

Potem ko sva ostala sama, sem ji omenil, da bi si rad ogledal mesto, predno nadaljujem potovanje v Afriko, kamor sem namenjen. Gledala me je vsa začudena, saj je bila prepričana, da sem pomotoma zašel v Sarajevo namesto v Skopje. Začel sem ji pripovedovati, vse po resnici, tudi kako je v Zagrebu izginil moj prijatelj z vsem denarjem. Zamolčal pa sem, da so ga dejansko zgrabili policaji in ga odpeljali in da bi tudi mene, če slučajno ne bi šel kupovat časopise in vozovnice.

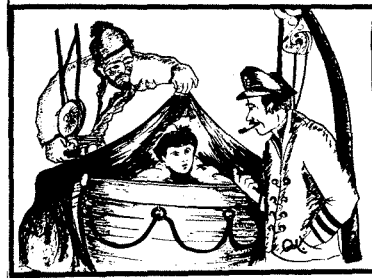
Zdaj je vedela, da sem dejansko ubežnik in da sem se podal na tvegano in dolgo pot čez morje iz pustolovskih nagibov. Gledala me je s sočutjem, nazadnje pa me je privla k sebi in zajokala.

Ravno tedaj pa sem spet zaslišal čudno petje nekje v sosesčini, zdaj sem že vedel, da se oglašja muezin, ki vabi vernike k molitvi. Radoveden, kakšen je in da bi ga bolje slišal, sem stopil na dvorišče, toda od tam zaradi visokega obzidja nisem videl dosti. Fuada pa me je že čakala v sobi, vsa zavita v haljo dopetačo, tudi obraz je imela zagrnen s črno tenčico. Povedala mi je, da mi bo razkazala mesto in da naj ji kar sledim.

Res sva se spustila po eni izmed ozkih ulic nekam navzdol, spotoma mi je zabčala, naj molčim, ker se ne spodobi, da bi se na cesti moški pogovarjal z žensko. Sicer pa sva srečevala bolj malo ljudi, večinoma žensk s košarami in torbami, ki so nekam hitele, vse so bile prav tako zakrite in zavite v halje. Snega pa je bilo skoraj do kolen.

Bolj ko sva se bližala mestnemu središču, več je bilo ljudi, nazadnje sva se komaj še lahko rinila skozi množico. Povrh sem moral še paziti, da je ne izgubim, saj so bile vse ženske enako obečene in prav lahko bi se zgodilo, da bi Fuado zamenjal s katero drugo in ji sledil. Če bi se tako izgubil, je verjetno nikoli več ne bi našel in bi spet ostal brez denarja in sam v tujem mestu, pa še pozimi povrh. Prav tako bi se zame utegnilo slabo končati, če bi kako napačno žensko na primer pocukal za rokav in jo kaj vprašal. Večina jih je namreč imela moškega spremljevalca, ki je pravega ali samo domnevnega vsiljiv-

Oleg Križanovski MLADOST ČRNOGLEDEGA HUMORISTA



ca nemudoma odpravil z bunkami ali celo z nožem.

Med potjo skozi mesto sem občudoval številne majhne, toda slikovite delavnice, v katerih so raznovrstni obrtniki izdelovali vse, kar si je mogoče misliti. Žal pa si jih nisem mogel podrobneje ogledati, ker sem ves čas moral paziti, da ne izgubim Fuade.

Kljub temu pa se je zgodilo ravno to. Nenadoma sem jo pogrešil, zaman sem kar najbolj mogoče pozorno oprezal okoli sebe. Znašel sem se v neki ozki ulici, kjer so za nameček skozi množico rinili še številni osli in mali bosanski konji, otovorjeni z drvimi, vrečami oglja ali čem drugim. Osli in konji so pač to, kar so, zato so imeli prednost pred ljudmi. Če nisi pravočasno odskočil ali se umaknil, si jo skupil.

Nekako sem se rešil iz reke ljudi, oslov in konj, in se znašel v ulici, kjer so imeli svoje delavnice izdelovalci umetno kovane posode, pretežno bakrene. Slišalo se je klepanje, da mi je šlo skozi ušesa. Čisto sem bil obupan, začel sem se zavedati, da me lahko reši iz zagate le srečno naključje, v katero sem kot vsi pustolovci vedno upal. Če bi spraševal za Fuado, zanj najbrž nikoli ne bi zvedel, saj je mladih žensk s tem imenom v tako velikem mestu, kot je Sarajevo, najbrž veliko število. Kako se piše in na katerem naslovu živi, pa nisem vedel, ker je za oboje nisem niti vprašal.

Poskusil sem po minareti vsaj približno ugotoviti, kje je njena hiša, seveda zaman, vsi so bili enaki in še dokaj številni povrh. Tudi vsi ljudje, ki so se gnetli po ulicah, so si bili na moč podobni: raztrgani, kosmati in s fesi ali turbani na glavah, vsi so nosili kako bisago ali vrečo in nekam hitele.

Nazadnje sem ves izmučen od hoje po snegu in po kamnitem tlaku sedel na vrečo, prislono k zidu ene izmed hiš. Začel sem tudi razmišljati. Predvsem sem ugotovil, da moje potovanje v daljno Afriko ne bo lahko ne prijetno, vsekakor pa ne takšno, kakršnega sem si zamišljal v Ljubljani sit in v topli sobici ob branju napetih romanov...

Odpočil sem se in sklenil spet začeti iskati. Hodil sem in hodil po skrivenčenih in tesnih uličicah, po dolgem tavanju se mi je nenadoma zazdel kraj, v katerem sem se znašel, nekam čudno znan. Pogledal sem okoli sebe in zagledal ob zidu tisto vrečo, na kateri sem nekaj prej počival. Tedaj sem obupal, da bom še kdaj našel Fuado. Sklenil sem oditi na železniško postajo in se tam nekako zrinuti na kak vlak, ki pelje proti Dubrovniku.

Zdaj sem za pot spraševal moške. Končno sem se prišel na cilj in se zrinil v čakalnico 3. razreda. Tam je seveda vladala nepopisna gneča, ker so jo poleg potnikov zasedli tudi številni brezdomci.

Radoveden sem opazoval življenje v čakalnici. Glave čakajočih so bile pisane, mleti so ovčji sir in črn kruh, družbo pa so jim delale do nosu v halje zavite žene ali hčerke z zastrtimi obrazi. Ali pa so se malo dlje zbirale v gruča in nekaj čebljale. Množica nadvse razcapanih Ciganov je ždela na kamnitem podu in mirno jedla bogve kaj, njihove ženske pa so lovile in mirile živahne otroke, ki so švigali na vse strani in vsekakor prežali na priložnost, da komu kaj sunejo. Nekatere Cigankе pa so mirno dojile, tudi take otroke, ki so že tekali naokrog, in brez sramu kazale napol praznim vrečam podobne črnkaste doike.

Čez kupe kovčkov, zabojev, vreč in cul kot tudi čez množico ležečih ali slonečih ljudi sem se nekako zrinil k veliki železniški peči in se tam ves izmučen sesedel na kos lepenke. Sredi neznanskega smradu sem hitro zaspal, malo zaradi utrujenosti, malo zaradi obupa...

(se bo nadaljevalo)



dr. Karel Milavec-Tine

V vzdušju alarma smo se 2. julija 1991 na ljubljanskih Zalah poslovili od dr. Karla Milavca-Tine.

Rodil se je v zavedni slovenski družini; študiral je medicino in kot mlad zdravnik pristojevoljno delal na kirurškem oddelku splošne bolnišnice Ljubljana. Jeseni 1944 se je povezal v OF Slovenije, in sicer v Matični odbor zdravnikov v Ljubljani. Tako je lahko sodeloval v ilegalnem zdravljenju ranjenih aktivistov OF in prvih partizanov — na kirurškem oddelku, pa tudi na samem terenu — okolici Ljubljane.

Maja 1942 se je partizanom pridružil. Odšel je s prvo skupino 17 slovenskih zdravnikov, razporejen je bil kot sanitetni referent 5. bataljona Notranjskega odreda, kasneje pa je postal član Štaba in sanitetni referent II. SNOUB Ljubo Šerčer. Ranjenec je nesebično pomagal in jih zdravil, avgusta 1943 pa je bil sam ranjen. Zdravil se je v SCPB Rog — Velike Lašče, potem pa je s sanitetnim delom nadaljeval v 18. diviziji. Ob koncu vojne je bil načelnik medicinske evakuacijske službe Topolovec demobiliziran pa je bil kot major JA. Njegovo povojno delo in prizadevanja so bili prav tako namenjeni medicini (bil je specialist in primarij na Dermatološki kliniki UKC) in vojaškim vojnim invalidom; aktivno je deloval tudi v odboru skupnosti II. SNOUB in 18. divizije.

Neizmerno smo ga cenili, saj je bil odlični zdravnik in sposoben organizator. V spominu nam bosta ostali njegova prijateljska beseda in požrtvovalnost.

Dušan Gorkič

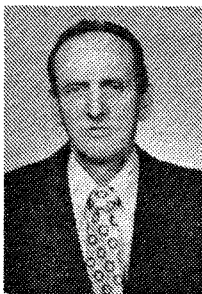


Lovro Smolič

Rodil se je leta 1915 v Dolnji Straži pri Novem mestu. Leta 1941 se je kot zaveden Slovenec pridružil NOB in deloval kot aktivist na terenu in kurir do januarja 1942. Nato je vstopil v 3. mesto Dolenjskega bataljona. Preživel je ofenzivo, nato je bil v intendaturi glavnega štaba Slovenije. Po razpadu Italije, je bil vključen v zaščitno četo v Žumberku na Hrvaškem. Kasneje je bil četni ekonom v Kovčevsem bataljonu. Odlikovan je bil s številnimi odlikovanji. Po vojni je živel v Dobrni.

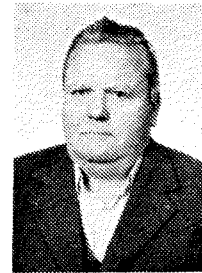
Marjan Kokalj

Na zadnjo pot smo aprila v Križah spremili Marjana Kokalja. Kot 11-letni fantič se je organizirano vključil v delo NOG. Kot kurirček je raznašal pošto, zbral podatke o gibanju sovražnika in sodeloval v akcijah trošenja propagandnih letakov. Velikokrat je bil kot predhodnica za borce, da so varno prešli nevarne poti. Izvoljen je bil za predsednika pionirske organizacije v Križah.



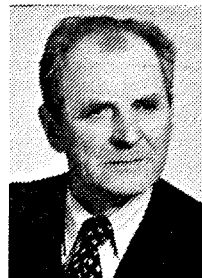
France Levar-Ljubo

Že pred vojno je bil član društva kmečkih fantov in deklet. Leta 1942 je postal aktivni borec Notranjskega odreda, kasneje Dolomitskega odreda, kjer je bil ranjen. Ob bombardiranju vasi Grahovo jeseni 1943 je ubilo mater, kasneje pa so domobranci na domu ustrelili brata — se je vrnil z Raba. Mlajši brat je bil v ujetništvu v Nemčiji. Tako je vsa družina aktivno delovala z NOG. Za delo med NOV in po njej je Franc prejel več odlikovanj.



Jože Mohorič

Na pokopališču v Žireh smo se maja poslovili od Jožeta Mohoriča, rojenega leta 1923 v Osojnici. Že 1941, in 1942, leta je po nalogu OF sodeloval v prvih akcijah proti italijanski vojski v domačih krajih. Bil je pripadnik Samostojne slovenske partizanske čete Primorje pri ELAS na Kefaloniji, nemški ujetnik in nato spet borec čete Primorje pri 7. grški brigadi ELAS, zatem pa borec 1. Samostojnega slovenskega bataljona GS JA za Makedonijo.



Janez Pajntar

Na pokopališču v Podbrdu smo se maja poslovili od Janeza Pajntarja, rojenega leta 1911 v Stržišču. Med vojno je bil prisilno mobiliziran in odpeljan v južno Italijo. Po razpadu Italije se je kot vsi primorski Slovenci opredelil za NOV in bil dodeljen 3. prekomorski brigadi. Udeležil se je bojev od Mostarja pa vse do Trsta. Imel je čin zastavnika, ob demobilizaciji marca 1946 pa je dobil čin rezervnega poročnika in večkrat odlikovan.



Franc Jereb

Maja smo se v Spodnji Idriji poslovili od Franca Jereba, rojenega leta 1911 v Idrijskih Križah. Kot vsi Primorci je tudi on moral odslužiti vojaški rok v Italiji. Po razpadu Italije, leta 1943, je odšel v partizane, in sicer v Vojkovo brigado, demobiliziran pa je bil leta 1945.



Janez Mihelčič

Maja smo se na pokopališču v Viševku poslovili od aktivista, borca in graditelja Janeza Mihelčiča — Antonovega iz Babne police v Loški dolini. Z OF je bil povezan od julija 1941, poleti 1942 je odšel skupaj z Majdarjevim Janezom in Vinčkom v Partizane, bil borec v Runkovem bataljonu, partizanal po Notranjski, se udeležil pohoda v Dolomite, pozneje pa je preko Primorske na pomlad 1943 prišel v zasilno bolnišnico pri Grajšovki. Postal je vodja te nastajajoče bolnišnične postojanke, ki je bila najprej le lesen podstrešek. S sodelavci je začel graditi leseno barako v največji konspiraciji in pomanjkanju materiala. Sredi decembra 1943 je že sprejela prvih 33 ranjencev. Janez je opravljal intendantno službo in pomagal pri prevozihih.

Po osvojitvi je z ranjenci odšel v Trst. Doma sta ga čakala požgana vas Polica in porušen dom.



Vinko Zorman

Vinko Zorman je bil rojen leta 1915 v Čermeljensku pri Volčinu v Slovenskih Goricah. ZNOB je sodeloval od leta 1942 kot aktivist OF. Kot železničar je opravljal kurirsko službo in organiziral razne prevoze drugih kurirjev in jih oskrboval s hrano. Prevažal je tudi pakete s hrano in zdravili za taboriščnike. Zaradi sodelovanja z NOB je bil leta 1943 aretiran in zaprt, nato pa je bil poslan na prisilno delo na Dunaj.



Ljubomir Roškar-Mirko

V prvih pomladnih dneh smo se na limbuškem pokopališču poslovili od Mirka Roškarja, borca Lackovega odreda, aktivista in aktivnega družbenopolitičnega delavca. Vrsto let je bil predsednik ZB Limbuš, predsednik TVD Partizana in gospodar ZTS Mastrovega odreda Limbuš. Rodil se je pred enaindesetimi leti na Cvenu pri Ljutomeru. Leta 1944 je odšel v partizane in postal bataljonski bolničar. Prejel je številna odlikovanja in priznanja.



Franc Strgar

V začetku tega leta smo se člani ZB Lavrica na ljubljanskih Zalah poslovili od Franca Strgarja, rojenega leta 1924 v Lipovcu. Že kot sedemnajstletni deček je bil leta 1941 odpeljan na prisilno delo v Nemčijo. Domov se je vrnil po vojni.



Peter Makuc

Lani je v enaindesetem letu umrl Peter Makuc iz Logaršč. Že predvojno je bil pri tedanjih oblasteh slabo zapisan. Decembra 1941 je bil mobiliziran v italijansko vojsko in poslan v Cuneo. Sodeloval je pri več manjših sobotah in je bil avgusta 1942 premeščen k pomožnim delovnim bataljonem v južno Italijo. Po kapitulaciji Italije je odšel proti domu, a so jih v Tarantu zajeli italijanski oficirji in jih poslali v Bari. Tu je moral v bolnišnico, ker je bolehal za malarijo. Po okrevanju se je priključil 3. prekomorski brigadi. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec in bil večkrat odlikovan.



Anton Bregar

Maja smo se na šmarškem pokopališču pri Litiji poslovili od borca NOV Antona Bregarja iz Litije. Rojen je bil leta 1923 v Tolstem vrhu pri Vačah. V NOV je vstopil na novega leta dan 1943 v Zasavski bataljon, nato je bil borec Šlandrove brigade ter dodeljen enoti pri Glavnem štabu NOV in POS.



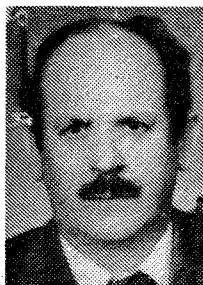
Peter Ronchi

Na polhograjskem pokopališču smo se maja poslovili od Petra Ronchija, borca Lackovega odreda, aktivista in aktivnega družbenopolitičnega delavca. Rodil se je v mestu Brescia leta 1920. Že v letu 1943 se je pridružil partizanom na Primorskem in Notranjskem. Leta 1944 je postal kurir na kurirski postaji P 1. Po demobilizaciji je ostal v Sloveniji in se vključil v obnovo naše domovine. Prejel je številna priznanja in pohvale.



Rudolf Foršner

V štirinajstdesetimi leti je junija umrl koroški borec in aktivist Rudi Foršner iz Podpece na Koroškem. Z NOG se je povezal leta 1943 in leta 1944 odšel v partizane. Bil je večkrat odlikovan.



Andrija Grgurič

Maja smo se na pobreškem pokopališču v Mariboru poslovili od Andrije Grguriča, rojenega leta 1927 v Lokvah pri Delnicah. V NOB je vstopil kot 17-letni skojevac. Od avgusta 1943 je bil v 3. brigadi Primorsko-goranske divizije. Za zasluge v NOB je bil večkrat odlikovan, po vojni pa je prejel več pisnih priznanj.



Ivan Plestenjak

Zadnje dni marca smo se borci in krajanji v Polhovem Gradcu poslovili od borca Prešernove brigade in interniranca Ivana Plestenjaka. Rojen je bil leta 1914. Zaradi sodelovanja z OF sta bila že leta 1942 ustreljena kot talca v Begunjah njegov oče in brat. Zaprti so tudi mater in sestre, dom pa porušili. Po vojni si je zgradil nov dom.



Ivan Prijatelj

V dvaindesetdesetimi leti je maja umrl Ivan Prijatelj, član ZB Zbilje. Aktivist OF je bil od junija 1942, borec Gubčeve brigade pa od septembra 1943. Bil je komandir čete, po činu je bil starejši vodnik in večkrat odlikovan.



Alojz Filipič

Na začetku februarja smo se poslovili od Alojza Filipiča iz Bodislavca. Rodil se je v preiški vasi Bodoslavci leta 1920. V aktivno delo OF se je vključil pred 9. 9. 1943 v Prlekiji. Po vojni je bil aktiven kot matičar in tajnik KS Bučkovi in prejel več odlikovanj.



Anton Zaplotnik

Anton se je rodil pred šestinšestdesetimi leti v delavski družini. Sredi oktobra 1944 je vstopil v 5. prekomorsko brigado. Marca 1945 je prišel v Levstikovo brigado, kjer je bil kot kurir, pomočnik mitraljezca. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Pokopan je v Trziču.



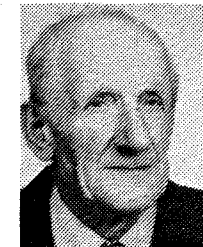
Lovro Lukan

Konec junija smo se v Komendi poslovili od aktivista in borca NOV Lovra Lukana iz Križa. V partizane je stopil oktobra 1943 leta, kjer je bil od borca do komandirja čete KNOJ. Po vojni je bil med drugim predsednik odbora OF na Križu in član odbora OF v Komendi.



Bogdan Šorli

Borci in prijatelji smo se junija poslovili na ljubljanskih Zalah od Bogdana Šorlija, rojenega leta 1923 v vasi Illova pri Kneži na Tolminkem. Pozimi leta 1942–43 je bil aretiran in izgnan v Italijo v kazenske enote. Ko mu je uspelo pobegniti, se je v Carbonari priključil 3. prekomorski brigadi, v kateri je bil starejša minometalske čete. Po vojni se je vključil v letalske enote, se izšolal in postal pilot. Upokojen je bil s činom majorja. Prejel je več odlikovanj in priznanj.



Ivan Likar

Po daljši bolezni je umrl Ivan Likar. Rojen je bil leta 1912 na Srednji Kanomlji, občina Idrija. Da bi se izognil vpoklicu v italijansko vojsko, je pobegnil v staro Jugoslavijo in se zaposlil pri nekem kmetu. Oktobra 1943 je odšel v partizane v Prešernovo brigado. Iz JLA je bil demobiliziran oktobra 1946. Za zasluge med vojno je bil odlikovan.

Občinska in krajevna združenja borcev NOV sporočajo, da so umrli njihovi člani:

Iz Postojne sporočajo:

Stanko Zwölf, rojen leta 1902, aktivist, **Slavko Humar**, rojen leta 1924, interniranec in borec, **Ivana Poropat**, rojena leta 1904, aktivistka, **Cvetko Gregl**, rojen leta 1913, aktivist, **Štefan Fajdiga**, rojen leta 1924, borec in vojni ujetnik, **Pavel Krmelj**, rojen leta 1925, borec, **Malči Paternost**, rojena leta 1900, aktivistka, **Jože Bajc**, rojen leta 1911, ujetnik, **Marta Marc**, rojena leta 1924, aktivistka, **Janez Verbič**, rojen leta 1918, borec in aktivist, **Josipina Bizjak**, rojena leta 1907, aktivistka, **Alojz Zakelj**, rojen leta 1908, aktivist, **Franc Likon**, rojen leta 1920, aktivist in borec, **Kristina Srebotnjak**, rojena leta 1910, aktivistka, **Bojan Burger**, rojen leta 1915, borec.

Iz Radovljice sporočajo:

Manca Filipič, rojena leta 1906, **Ivan Vodopivec**, rojen leta 1914, **Kristina Metlar**, rojena leta 1922, **Andrej Klander**, rojen leta 1913, **Ivan Debelak**, rojen leta 1916, **Anton Intihar**, rojen leta 1924, **Franc Intihar**, rojen leta 1923, **Tončka Kordež**, rojena leta 1915, **Ana Pezdič**, rojena leta 1913, **Marija Benedičič**, rojena leta 1917, **Marjan Miklavčič**, rojen leta 1910, **Albin Jenstrel**, rojen leta 1916, **Zvone Jelen**, rojen leta 1922, **Raša Zečević**, rojen leta 1923.

Iz Ljubljana-Šiške (Koseze) sporočajo:

Edo Zavodnik, rojen leta 1915, borec Jeleniško-bohinjskega odreda in borec Bazoviške brigade.

Anton Fister, rojen leta 1918. Leta 1942 je bil aretiran, od marca 1943 je bil v NOV. Po vojni je bil v JLA.

Francka Babnik, rojena leta 1921, sodelovala in podpirala je organizacijo OF.

Ivan Mozetič, rojen leta 1909. Pregnan je bil v Maribor in nato izgnan iz Jugoslavije.

Anton Žagar, rojen leta 1912. V OF se je aktivno vključil marca 1942, nato je vstopil v Zidanskiovo brigado, nato je bil v Runkovem bataljonu, Notranjskemu odredu, Tomšičevi brigadi, 14. diviziji in v severozapadnem Koroškem odredu.

Jože Kavčič, rojen leta 1924. Leta 1941 je bil vključen v OF, nato je bil od marca 1942 interniran v Italijo. Pristopil je k italijanskim partizanom. Opravljal je delo komandirja čete in komandanta bataljona.

Janez Kordin, rojen leta 1928. Januarja 1942 je postal član pionirske organizacije in mladinske skupine v Mostah.

Ana Gale, rojena leta 1913. Od maja 1941 je bila aktivistka OF.

Pavla Badalič, rojena leta 1905. Bila je terenska delavka OF na terenu Šiška.

Milica Šibenik, rojena leta 1922. Od leta 1942 je bila aktivistka OF, od leta 1943 pa v Prešernovi brigadi ter v Idrijskem, Goriškem in Vipavskem vojnem področju.

Bogoljub Petrovič, rojen leta 1926. Aktivno je sodeloval z NOV od septembra 1944. Po tem je služboval v enotah JLA in imel čin majorja.

Jože Šetina, rojen leta 1917. Od leta 1941 je sodeloval z OF, od 1943 pa do konca vojne je bil borec Cankarjeve brigade, komandant 14. železničarske brigade in operativni oficir 7. korpusa. Bil je upravnik tehničnih delavnic v Črmošnjicah, kasneje je bil premeščen v 4. operativno cono na Štajersko. Do upokojitve je bil v JLA in imel čin polkovnika.

Vladimir Mišica-Miha, rojen leta 1916. Predvojni komunist, nosilec partizanske spomenice 1941, komisar in komandant Cankarjeve in Tomšičeve brigade, Belokranjskega odreda, 14. divizije in divizije VDV. Po vojni je služboval v JLA in imel čin generalmajorja.

Iz Idrije sporočajo:

Slavko Poljanšek, rojen leta 1920, **Franc Mrak**, rojen leta 1909, **Vida Čuk**, rojena leta 1922, **Ivan Jereb**, rojen leta 1914.

Iz Trziča sporočajo:

Maja je umrla **Jožefa Verderber**, rojena leta 1906.

Iz Ljubljana Šiške (Dravljje) sporočajo:

Fani Žuželj, rojena leta 1899, **Elizabeta Urbič**, rojena leta 1897, **Hermína Reiner**, rojena leta 1898, **Franc Jeršič**, rojen leta 1907, **Ivan Maretič**, rojen leta 1909, **Izidor Pavšič**, rojen leta 1912, **Ciril Hribar**, rojen leta 1929.

Umrli je Franci Strle

borec Tomšičeve, novinar in pisec

9. avgusta smo na pokopališču v rodni Podcerkvi v Loški dolini pokopali še le 64 let starega Francija Strleta, partizana Notranjskega odreda in Tomšičeve brigade, novinarja, publicista in enega vodilnih piscev zgodovine NOB v Sloveniji.

Franci je bil in do zadnjega svojega diha tudi ostal tak, kot je bil znan tomšičevcem in številnim drugim partizanskim tovarišem: pokončen, dosleden, oster in nadvse pošten v obrambi prav sleherne pridobitve slovenskega narodnoosvobodilnega boja 1941-1945.

Več kot štirideset let je neumorno pisal in objavljajal številne prispevke, članke in zapise o dogodkih iz NOB. Napisal je več knjig iz te tematike, vse po vrsti so to nadvse dokumentirane raziskave o dogodkih, ki jih opisuje. To velja za »Partizanskega volka samotarja«, knjigo o življenju in smrti partizanskega ostrostrelca Viktorja Kraševca, še bolj pa za »Veliki finale na Koroškem«, ki je izšla v samozaložbi, v katero je bil prisiljen; obe izdaji te knjige sta že davno razprodani. Pred tem je Mladinska knjiga že leta 1953 izdala njegovo knjižnico Med proletarci o legendarnem pohodu 14. divizije. Skorajda ni bilo letnika revije Borec, da se v njem ne bi, od leta 1950 pa vse do letošnje zadnje številke, pojavili Francijevi

članki in raziskave. To velja seveda tudi za tednik TV-15, v katerem je bil leta novinar, za Našo obrambo, pa tudi druge tednike in dnevne časopise. V zadnjih dveh letih smo se kar navadili na to, da bomo v sobotni prilogi Dela kmalu zopet prebrali kakšen Francijev nadvse hiter, dokumentiran in oster odgovor na natolcevanja nasprotnikov narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem.

Vendar pa je vsaj zadnjih petnajst let osnovna Francijeva preokupacija bila Tomšičeva brigada, katere partizan je bil dve vojni leti. Načrtoval je, da bo napisal v petih zajetnih delih pravo, okoli 4000 strani obsegajočo epopejo, o tej najslavnejši enoti slovenske partizanske vojske. Ta podvig mu je skoraj v celoti uspel in le prezgodnja smrt mu je onemogočila, da bi čisto dokončal še zadnji, peti del. Od leta 1980 do 1989 so izšli trije deli, v pripravi za tisk je imel Franci četrti del. Ta naj bi izšel prihodnje leto v redni letni zbirki Partizanskega knjižnega kluba, katerega pobudnik in soustanovitelj je bilo Društvo piscev zgodovine NOB na čelu s Francijem Strletom. Dosedanji trije objavljeni deli knjige o Tomšičevi brigadi pa jasno kažejo, kako naj bi se pisale monografije o partizanskih enotah. Nič ne bo čudnega, če se bodo po tem Francijevem delu



v prihodnje gledovali še rodovi piscev del s podobno tematiko.

Franci je bil eden glavnih iniciatorjev za ustanovitev Društva piscev zgodovine NOB ter nosilec dejavnosti tega društva, najprej kot tajnik, zadnjih nekaj let pa kot predsednik. Na svojih plečih je Franci nosil nadvse pomemben del društvene aktivnosti.

Kljub vsemu, naravnost fantastično obsežnemu delu, ki si ga je Franci nagnal vse do svojih zadnjih dni, je vendar vedno našel čas za tovariško pomoč tistim, ki so se ukvarjali s podobnim delom kot on in niso bili v tem tako izkušeni kot Franci.

Tovariši iz Tomšičeve brigade in 14. divizije, iz Društva piscev zgodovine NOB, bomo skrbeli, da se bo nadaljevalo tisto, za kar se je Franci boril in zavzemal celo življenje: ohranjanje resnice o NOB med Slovenci in odločen boj za to, da ne bi na Slovenskem prevladale novodomobranske in podobne laži ter potvorbe o NOB.

Silvo Grgič-Šimen

Predlagana zakonska ureditev

O varstvu žrtev vojaške agresije na Republiko Slovenijo

Kot je znano, je 27. junija 1991, dva dni po razglasitvi Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, prišlo do vojaške agresije na ozemlje Republike Slovenije. V oboroženih bojih med pripadniki JA in zveznih organov za notranje zadeve na eni strani in pripadniki Teritorialne obrambe Republike Slovenije in enotami organov za notranje zadeve Republike Slovenije na drugi strani je na obeh straneh prišlo do številnih žrtev. Po seznamih Rdečega križa Slovenije z dne 17. 7. 1991 je bilo ranjenih 146 pripadnikov JLA, 116 pripadnikov TO RS, 28 miličnikov, 38 civilistov in 2 tuja; mrtvih pa je bilo 37 pripadnikov JLA, 8 pripadnikov TO RS, 4 miličniki, 6 civilistov in 10 tujev. Ocenjujemo, da bi bilo v varstvo zajetih 131 osebnih upravičencev (vojaških vojnih in civilnih invalidov vojne) in 22 družinskih upravičencev, skupno 153 oseb.

Da bi ranjenim, poškodovanim oz. zbolelim pripadnikom TO RS, organov za notranje zadeve RS, enot za zveze ter narodne zaščite (ne glede na državljanstvo in stalno prebivališče) in vojakom JLA, ki so opravljali obvezno vojaško službo - državljanom Republike Slovenije (ne glede na stalno prebivališče), pa tudi državljanom drugih republik, ki so imeli stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, zagotovili status vojaškega vojne invalida, družinskim članom padlih, umrlih ali pogrešanih pripadnikov navedenih formacij pa status družinskih članov padlega borca, je potrebno to urediti s posebnim zakonom.

Status vojaškega vojne invalida oziroma status družinskih članov padlega borca bi se zagotovil glede na podobnost razmer, v katerih so bile te osebe ranjene, poškodovane ali so zbolele oziroma umrle, vojnim razmeram.

S tem zakonom je potrebno urediti tudi status civilnega invalida vojne civilistom, ki so v času vojaške agresije na Republiko Slovenijo zaradi vojnih dogodkov utrpeli telesno okvaro in ki sicer zaradi okoliščin, da vojna ni bila uradno razglašena, ne bi mogli uveljaviti statusa civilnega invalida vojne - civilne žrtve vojne po veljavnem zakonu.

S tem zakonom bi bilo potrebno zagotoviti varstvo tudi družinskim članom civilistov, padlih, umrlih ali pogrešanih zaradi vojnih dogodkov v času vojaške agresije na Republiko Slovenijo.

Upravičencem, ki niso državljani Republike Slovenije, bi se zagotavljale pravice po tem zakonu ob pogoju, da na tej podlagi ne bi mogli uveljavljati pravic v drugi državi. Upravičencem - tako državljanom Republike Slovenije kot ostalim, ki imajo stalno prebivališče v tujini, bi se zagotavljale le nekatere osnovne pravice, denarni prejemki pa bi se izplačevali po enakem principu, kot se izplačujejo denarni prejemki po zveznih predpisih o vojaških invalidih. Upravičenci, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, bi vlagali zahteve za priznanje pravic po tem zakonu pri upravnem organu, pristojnem za zadeve borcev in vojaških invalidov občine Ljubljana Center.

Varstvo po tem zakonu naj bi se zagotavljalo ranjenim, poškodovanim ali zbolelim osebam ter družinskim članom padlih, umrlih ali pogrešanih v navedenih okoliščinah v obdobju od 27. junija do 18. julija 1991, to je do sprejema sklepa Predsedstva SFRJ o umiku JLA z ozemlja Republike Slovenije.

Financiranje varstva po tem zakonu bi zagotavljala Republika Slovenija iz proračunskih sredstev, enako kot se bo v prihodnje financiralo celotno borčevsko-invalidsko varstvo.

Predlog zakona bodo konec meseca avgusta obravnavali zbori Skupščine Slovenije.

Ministrstvo za borce in vojaške invalide

B. K.

Pomoč porušeni Radgoni

Pred dnevi je prišla v naše uredništvo razglednica, s katero se nam Izvršni svet Skupščine občine Gornja Radgona zahvaljuje za naše poročanje o dogodkih v nedavni vojni in po nji pri njih.

Povejmo še, da je v torek, 13. avgusta 1991, predstavnik avstrijske človekoljubne organizacije »Volkshilfe« izročil predstavnikom radgonske občine ček s tristo tisoč šilingi denarne pomoči. Za vse tiste, ki bi radi nakazali denarno pomoč prizadetim v Gornji Radgoni, objavljamo številko žiro računa, na katerega lahko nakažejo denar. Račun se glasi: 51910-678-46171.

B. K.

Razveseljivo dopolnilo

V zadnji številki TV-15 smo objavili poročilo Pomoč najbolj prizadetim, da so aktivisti RK na Drski v Novem mestu na dobrodelni prireditvi v gostilni Jakše zbrali za prizadeto Kotarjevo družino skoraj 40.000 dinarjev pomoči. Našemu dopisniku je dal podatek eden izmed sodelavcev te prireditve, ki pa takrat še ni v celoti vedel, kolikšen uspeh je dobrodelna akcija dosegla. Z veseljem dopolnjujemo omenjeno poročilo:

Aktivisti RK so 26. julija zvečer zbrali 44.837 din pomoči za Kotarjeve, gostilničarka Joži Jakše pa je med novomeškimi obrtniki zbrala več naročilnic za gradbeni material. Rdeči križ Drska je dodal 5000 din za prizadete na Medvedjeku in 5000 din za tiste, ki jih je najhuje prizadevalo zadnje neurje v Mirnski dolini. Skupaj s predstavniki RK je tudi Joži Jakše sodelovala pri razdeljevanju pomoči družinam na Medvedjeku in v drugih okoliških vaseh, ki jih je najbolj prizadel napad letalstva JA.

RK Trebnje, Veliki Gaber in Mirna se je lepo zahvalil vsem tistim Novomeščanom, ki so pomagali v tej človekoljubni akciji.

Uredništvo

Vabila

Srečanje borcev, planincev, tabornikov, mladine in drugih prebivalcev Slovenije in zamejstva bo v nedeljo, 25. avgusta 1991 na Poreznu. Pohod bo organiziran v spomin na padle v boju na vrhu Porezna in okoli v dneh 24. in 25. marca 1945. Komemoracija bo na vrhu Porezna ob 11. uri. Pohod bo ob vsakem vremenu iz smeri: Cerknega, Železnikov, Podbrda, Jesenice in Petrovega brda. Vse poti so označene. Dom na Poreznu je oskrbovan s pijačo in hrano. Priporočamo vremenu primerno obleko in obutev. Dobimo se na vrhu Porezna!

Organizacijski odbor

V prvi polovici septembra bo v Podnartu pri domu kulture že 12. tradicionalno partizansko srečanje. KO ZB NOV Podnart bo povabil na srečanje vse člane in vse nekdanje borce in aktiviste, ki so pred vojno ali med njo živeli na območju sedanjega krajevne skupnosti Podnart. Na skupnem spomeniku padlim na Osvižah je vklesanih 41 imen ljudi, ki so padli ali bili ustreljeni kot talci z območja sedanjega krajevne skupnosti. Prireditelj vabi na srečanje tudi vse svoje članov nekdanjih borcev in aktivistov.

Odbor skupnosti borcev IV. SNOUB Matija Gubec vabi vse borce brigade, da se udeležijo tovariškega srečanja ob 49-letnici ustanovitve brigade. Tovarisko srečanje s polaganjem venca bo 4. septembra 1991 ob 17. uri na Trebelnem pri spomeniku ustanovitve Gubčeve brigade. Prosimo za čimštevilnejšo udeležbo.

Odbor IV. SNOUB Matija Gubec

7. septembra 1991 bo v Kozjem letošnje srečanje borcev in aktivistov Kozjanskega. Srečanje bo združeno s praznikom KS Kozje.

Tradicionalno srečanje borcev in aktivistov v domačini bo v srcu Kozjanskega ob vsakem vremenu z začetkom programa ob 11. uri in se bo po slavnostnem govoru in kulturnem programu nadaljevalo v prijetnem okolju vam vsem priljubljenega kraja.

Parkirišča za avtobuse in osebna vozila bodo zagotovljena, gostinska ponudba pa bo bogata in po dostopnih cenah.

Vabljeni!

Pripravljalni odbor

Vse člane aktivna invalidov Slovenj Gradec vabimo, da se udeležijo piknika. Prirejamo ga v soboto, 17. 8. 1991 v Šmiklavžu pri šoli, v primeru slabega vremena pa bo v nedeljo, 18. avgusta. 150 din na osebo kot prispevek boste oddali ob prijavi odbornikom. V tej ceni pa so zajeti prevoz z avtobusom do Šmiklavža in povratek v večernih urah ter pijača pri obrokih. Odhod avtobusa bo ob 10. uri izpred parkirnega prostora občine Slovenj Gradec.

Aktiv invalidov Slovenj Gradec



Srečanje pod lipo

Pod Najevsko lipo - materjo vseh lip - ki raste nad Črno na Koroškem, so se minuli konec tedna srečali slovenski politiki. V senci več kot sedemsto let stare lipo so se sprostili in v družbi prijaznih in gostoljubnih Korošcev pozabili na številne obveznosti in probleme, ki izpolnjujejo njihov delovni vsakdan.

Seveda pa se tudi ob tej priložnosti niso mogli izogniti politiki. Ta težka naloga je doletela predsednika slovenske skupščine dr. Franceta Bučarja, ki je zbranim pod staro lip

spregovoril. Med drugim je dejal, da pomeni osamosvojitve Slovenije spremembo na škodotistih, ki so do zdaj obvladovali ta prostor v svojo korist. Zato se temu tudi tako upirajo. Po njegovih besedah je naša osamosvojitve moteč dejavnik tudi v evropskem prostoru, saj bi bila s slovensko osamosvojitvijo načeta celotna evropska ureditev nacionalnih držav.

Organizatorji tega srečanja, turistični delavci iz Črne so svojim gostom pripravili tudi bogat kulturni program, v katerem so jim skušali predstaviti

drobec koroškega ljubiteljskega snovanja. Nato so jim pripravili pravo koroško gavdo (zabavo), za začetek pa so morali poskusiti tamkajšnje značilno žganje črničevca, ki ga kuhajo iz črnic (borovnic).

Ob koncu srečanja pod Najevsko lipo so bili vsi zadovoljni; politiki zato, ker so preživeli dan, drugačen, kot so njihovi navadni delovni dnevi, Korošci pa zato, ker so videli, da so tudi politiki ljudje, ki se znajo zabavati. Korošci so še poudarili, da v Črni še ni bilo toliko ljudi iz Ljubljane, saj so politiki zelo redko zašli v ta del Slovenije. Prav pa je, da se čim pogosteje srečujejo z ljudmi.

B. K.

III IIII

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780

Delavci v uredništvu: Roman Zupan (glavni in odgovorni urednik), Ziva Drole, Bojana Žokal-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji - uredniki rubrik), Miran Pliničar (lektor-redaktor), Janez Herle (tehnični urednik) in Marja Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Ela Ulrih-Atena

Žiro račun: 50100-678-45473 RO ZZB NOV Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« - Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tam. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.